

การศึกษาเปรียบเทียบการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านหนึ่งล้านบาท
ระหว่างชุมชนเมืองและชุมชนชนบทในจังหวัดสมุทรปราการ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาชนบทศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล

พ. ศ. 2546

ISBN 974-04-3545-9

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยมหิดล

วิทยานิพนธ์

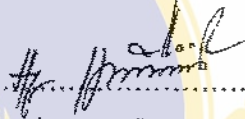
เรื่อง

การศึกษาเปรียบเทียบการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้าน
ระหว่างชุมชนเมืองและชุมชนชนบทในจังหวัดสมุทรปราการ

นางสาว สิริณี ยมณา

ผู้วิจัย

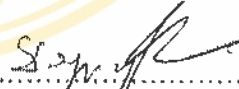
อาจารย์ เรณู เหมือนจันทร์เชษ ศศ.ม.

ประธานกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

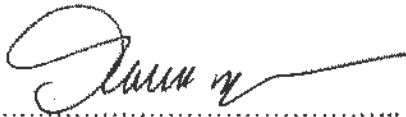
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ เอี่ยม ทองดี ศศ.ม.

กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ยงยุทธ บุราสิทธิ์ ศศ.ม.

กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

รองศาสตราจารย์ รัตติกาลา หุ่นสวัสดิ์ Ph.D.

คณบดี

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ เอี่ยม ทองดี ศศ.ม.

ประธานคณะกรรมการประจำหลักสูตร

ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาพัฒนาชนบทศึกษา

สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท

Copyright by Mahidol University

วิทยานิพนธ์

เรื่อง

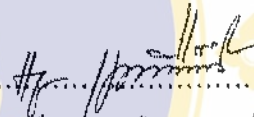
การศึกษาเปรียบเทียบการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้าน
ระหว่างชุมชนเมืองและชุมชนชนบทในจังหวัดสมุทรปราการ
ได้รับการพิจารณาให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาชนบทศึกษา

วันที่ 12 พฤษภาคม พ.ศ. 2546

นางสาว สิริณี ยมนา

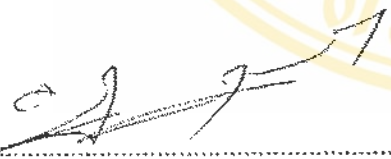
ผู้วิจัย

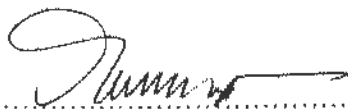
อาจารย์ เรณู เหมือนจันทร์เชย ศศ.ม.
ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ เอี่ยม ทองดี ศศ.ม.
กรรมการสอบวิทยานิพนธ์

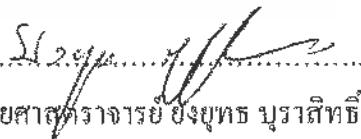

อาจารย์ ชนิษฐา กาญจนรังสีนนท์ กศ.ด.
กรรมการสอบวิทยานิพนธ์

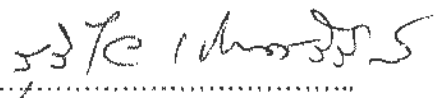

รองศาสตราจารย์ รัตมิตรา หุ่นสวัสดิ์ Ph.D.
คณบดี

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ยงยุทธ บุราสิทธิ์ ศศ.ม.
กรรมการสอบวิทยานิพนธ์

รองศาสตราจารย์ สุวิไล เปรมศรีรัตน์ Ph.D.
ผู้อำนวยการ

สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท
มหาวิทยาลัยมหิดล

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยเงินภาษีของราษฎรที่แปรเปลี่ยนเป็นค่าจ้าง ครู อาจารย์ ค่ำ
ตึกอาคารและสถานที่ อุปกรณ์การศึกษา ฯลฯ และการให้โอกาสของพ่อแม่ ครู อาจารย์ เพื่อนพ้อง
น้องพี่ ญาติสนิท มิตรสหาย ทั้งชายหญิง ตลอดจนสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน บ้านคลองมอญ และบ้าน
ระกาศ ในจังหวัดสมุทรปราการ

ขอกราบเท้าขอบพระคุณ ขอบพระคุณ ขอบคุณ ขอบใจ แก่ท่านทั้งหลายที่กล่าวอ้างข้างต้น

สิรินี ยมนา

ผู้ศึกษา

การศึกษาเปรียบเทียบการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านและการเมืองระหว่างชุมชนเมืองและชุมชนชนบทในจังหวัดสมุทรปราการ (THE COMPARISON OF ONE MILLION BAHT FUND OPERATIONS BETWEEN URBAN AND RURAL COMMUNITY IN SAMUT PRAKARN PROVINCE)

สิรินี ยมนา 4137655 LCRU/M

ศศ. ม. (พัฒนาชนบทศึกษา)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ : เรณู เหมือนจันทร์เชย ศศ.ม., เอี่ยม ทองดี ศศ.ม., ยงยุทธ บุราสิทธิ์ ศศ.ม.

บทคัดย่อ

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อศึกษาเปรียบเทียบการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านหนึ่งล้านบาทระหว่างชุมชนเมืองและชุมชนชนบทที่ได้รับรางวัลในการประกวดกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองดีเด่น ในจังหวัดสมุทรปราการ ประจำปี พ.ศ. 2545 กองทุนหมู่บ้านที่ได้รับรางวัลชนะเลิศในการประกวด ได้แก่ บ้านคลองมอญ หมู่ที่ 2 ตำบลในคลองบางปลากด อำเภอพระสมุทรเจดีย์ และกองทุนหมู่บ้านที่ได้รับรางวัลรองชนะเลิศอันดับ 1 ได้แก่ บ้านระกาศ หมู่ที่ 4 ตำบลบ้านระกาศ อำเภอบางบ่อ

ในการศึกษาผู้ศึกษาใช้ระเบียบวิธีวิจัยตามการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลโดยการศึกษาค้นคว้า การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง และการสังเกตอย่างมีส่วนร่วม โดยเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวแทนจากกองทุนหมู่บ้านทั้งสองแห่ง แล้วเสร็จเมื่อวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2546 และทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) และนำเสนอด้วยการบรรยายเชิงพรรณนา

จากการศึกษาพบว่า กองทุนที่ได้รับรางวัลชนะเลิศได้แก่ กองทุนบ้านคลองมอญ ซึ่งบ้านคลองมอญมีลักษณะของชุมชนเป็นชุมชนเมือง มีสมาชิกกองทุน 469 ราย มีเงินกองทุนหมุนเวียนให้สมาชิกกู้ยืม 3,692,000 บาท ส่วนบ้านระกาศมีลักษณะชุมชนเป็นชุมชนชนบท มีสมาชิกกองทุน 227 ราย มีเงินกองทุนหมุนเวียนให้สมาชิกกู้ยืม 1,155,800 บาท

เมื่อพิจารณาขั้นตอนการดำเนินงานกองทุน จากการศึกษพบว่า ทั้งสองกองทุนมีขั้นตอนการดำเนินงานเป็นไปตามระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติว่าด้วยการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติฉบับที่ 1, 2, และ 3 พ.ศ. 2544 และฉบับที่ 4 พ.ศ. 2545 ประกอบด้วย 9 ขั้นตอน คือ การจัดเวทีประชาคม การคัดเลือกคณะกรรมการกองทุน การปรับปรุงระเบียบข้อบังคับกองทุน การพิจารณาเงินกู้ การนำเงินไปใช้ตามโครงการ การติดตามผลการดำเนินงาน การชำระคืนเงินกองทุน การประเมินผลการดำเนินงานกองทุน

เมื่อพิจารณาหลักการบริหารจัดการ พบว่า กองทุนบ้านคลองมอญ มีลักษณะการบริหารจัดการกองทุนในเชิงธุรกิจอย่างเต็มรูปแบบ เน้นการเติบโตทางการเงินของกองทุน ส่วนกองทุนบ้านระกาศ มีลักษณะการบริหารจัดการกองทุนด้วยคุณค่าทางสังคม เน้นการกระจายสิทธิการกู้ยืม การถือถูด การช่วยเหลือกันและกันระหว่างสมาชิก

คำสำคัญ : กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง / การดำเนินงาน / เมือง / ชนบท

108 หน้า. ISBN 974 - 04 -3545 - 9

THE COMPARISON OF ONE MILLION BAHT FUND OPERATIONS BETWEEN URBAN AND RURAL COMMUNITY IN SAMUT PRAKARN PROVINCE

SIRINEE YOMMANA 4137655 LCRU/M

M.A.(RURAL DEVELOPMENT STUDIES)

THESIS ADVISOR : RENU MUENCHANCHOEI, M.A., IAM THONGDEE, M.A., YONGYUTH BURASITH, M.A.

ABSTRACT

The study “The comparison of One million Baht Fund operations between the urban and rural community in Samut prakarn” aimed to study the operational system of The Village and Urban Community Fund, sometimes called the “One million Baht Fund”, between the urban and rural communities, Ban Klong Mon and Ban Ra Kad, which won the first and second prized, in a year 2002 fund competition Award.

The study used a qualitative research methodology. For the process of Data collecting, documentary research, structured interviews, in - depth interviews and participatory observation methods were applied. Content analysis and comparison analysis were used.

Klong Mon was awarded 1st place for village Fund, Klong Mon is an urban community with 469 members, money in circulation approximately 3,692,000 Baht. Ban Ra Kad is a rural community with 227 members, money in circulation is approximately 1,155,800 Baht.

In analysis, the study found that both Ban Klong Mon and Ban Ra Kad village funds have operated since 2001 and have the same pattern of operation according to The National Village and Community Funds Committee Rules Vol.1,2,3 (2001) and Vol. 4 (2002). The general operations include forum setting, committee selection, rule improvement, loan consideration, loan implementation, operation inspection, loan payback, and operation evaluation.

When considering the management principle, the study found that the Klong Mon Village Fund uses a business management approach purposely for wealth maximization and formal operation. While Ban Ra Kad Village Fund manages using social values and an emphasis on philanthropy, helping each other and service distribution, and a stress on social based, informal, operations.

**KEY WORDS: THE VILLAGE AND COMMUNITTY FUND/ OPERATION/
URBAN / RURAL AREA**

108 PAGES. ISBN 974 – 04 – 3545 – 9

สารบัญ

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ.....	ก
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
สารบัญตาราง.....	ฉ
สารบัญแผนภาพ.....	ญ
บทที่ 1 บทนำ	
1.1 ความเป็นมาและที่มาของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ในการศึกษา.....	5
1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	5
1.4 ขอบเขตของการศึกษา.....	6
1.5 วิธีการศึกษา.....	6
1.6 ข้อตกลงเบื้องต้น.....	7
1.7 นิยามศัพท์เฉพาะ.....	7
บทที่ 2 แนวคิดและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	
2.1 แนวคิดเกี่ยวกับชุมชนเมืองและชุมชนชนบท.....	9
2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการองค์กร.....	14
2.3 นโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ.....	20
2.4 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	36
2.5 กรอบแนวคิดในการศึกษา.....	41
บทที่ 3 วิธีดำเนินการศึกษา	
3.1 การเลือกพื้นที่ศึกษา.....	42
3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	43

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	43
3.4 การประมวลผลและการวิเคราะห์ข้อมูล.....	44
บทที่ 4 พื้นที่ศึกษา	
4.1 ข้อมูลพื้นที่ศึกษาจังหวัดสมุทรปราการ.....	45
4.2 ข้อมูลพื้นที่บ้านคลองมอญกับบ้านระกาศ.....	50
4.3 สถานการณ์ของเงินกองทุนเพื่อการพัฒนาในพื้นที่ศึกษาก่อนมีกองทุนหมู่บ้าน.....	56
บทที่ 5 การเปรียบเทียบการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้าน บ้านคลองมอญและบ้านระกาศ	
5.1 การดำเนินงานกองทุนหมู่บ้าน บ้านคลองมอญ.....	60
5.2 การดำเนินงานกองทุนหมู่บ้าน บ้านระกาศ.....	65
5.3 การเปรียบเทียบขั้นตอนการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้าน บ้านคลองมอญและบ้านระกาศ..	68
5.4 การวิเคราะห์ตามแนวคิดชุมชนเมืองและชุมชนชนบท.....	76
5.5 การวิเคราะห์การบริหารจัดการกองทุนตามแนวคิดการบริหารจัดการองค์กร.....	78
5.6 การวิเคราะห์เปรียบเทียบการดำเนินงานกองทุนตามปรัชญา 5 ประการ ของกองทุนหมู่บ้าน.....	81
บทที่ 6 อภิปราย สรุป และข้อเสนอแนะ	
6.1 สรุป.....	92
6.2 อภิปรายผลการศึกษา.....	94
6.3 ข้อเสนอแนะในการศึกษา.....	97
บรรณานุกรม.....	98
ภาคผนวก ก. แผนที่บ้านคลองมอญ.....	103
ภาคผนวก ข. แผนที่บ้านระกาศ.....	104

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
ประวัติผู้ศึกษา.....	105
Executive Summary.....	106

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1 แสดงความแตกต่างระหว่างชุมชนเมืองและชุมชนชนบท.....	11
ตารางที่ 2 แสดงความแตกต่างระหว่างชุมชนใหญ่และชุมชนเล็ก.....	13
ตารางที่ 3 แสดงพื้นฐานและเขตการปกครอง.....	46
ตารางที่ 4 แสดงจำนวนประชากรจำแนกเป็นรายอำเภอ.....	46
ตารางที่ 5 แสดงจำนวนกองทุนหมู่บ้านและกองทุนชุมชนเมือง.....	47
ตารางที่ 6 แสดงสถานการณ์การกู้เงินของสมาชิกกองทุน.....	48
ตารางที่ 7 แสดงการจัดระดับกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองประจำปี 2545.....	49
ตารางที่ 8 แสดงจำนวนและร้อยละจำแนกตามลักษณะของประชากรบ้านคลองมอญ.....	51
ตารางที่ 9 แสดงจำนวนและร้อยละจำแนกตามลักษณะอาชีพของประชากรบ้านคลองมอญ.....	53
ตารางที่ 10 แสดงจำนวนและร้อยละจำแนกตามลักษณะของประชากรบ้านระกาศ.....	54
ตารางที่ 11 แสดงจำนวนและร้อยละจำแนกตามลักษณะอาชีพของประชากรบ้านระกาศ.....	56
ตารางที่ 12 แสดงโครงการ/วงเงินกู้/อัตราดอกเบี้ย/ระยะเวลาชำระคืน/ข้อกำหนดการกู้ยืม เงินกองทุนบ้านคลองมอญ.....	62
ตารางที่ 13 แสดงโครงการ/วงเงินกู้/อัตราดอกเบี้ย/ระยะเวลาชำระคืน/ข้อกำหนดการกู้ยืม เงินกองทุนบ้านระกาศ.....	67
ตารางที่ 14 แสดงการเปรียบเทียบการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้าน.....	69
ตารางที่ 15 แสดงประเด็นพิจารณาเพิ่มเติม.....	75
ตารางที่ 16 แสดงการจัดสรรกำไรสุทธิ.....	75
ตารางที่ 17 แสดงสถานการณ์ปัจจุบันของกองทุนบ้านคลองมอญและกองทุนบ้านระกาศ.....	93

สารบัญแผนภาพ

	หน้า
แผนภาพที่ 1 กระบวนการเตรียมความพร้อมของกองทุนหมู่บ้าน.....	30
แผนภาพที่ 2 กรอบแนวคิดในการศึกษา.....	41
แผนภาพที่ 3 วงจรการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้าน.....	59

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญและที่มาของปัญหา

“งานคือเงิน เงินคืองาน บันดาลสุข” เป็นคำขวัญสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ นายกรัฐมนตรี คนที่ 4 ของประเทศไทย พ.ศ.2504 กำหนดแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2504 – 2509) เรื่อยมาจนถึงฉบับที่ 6 (พ.ศ.2530 – 2534) ซึ่งรัฐมุ่งเปลี่ยนเศรษฐกิจของไทย ให้เข้าสู่ระบบทุนนิยมด้วยการเร่งสร้างโครงสร้างพื้นฐาน เร่งอัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจและรักษาเสถียรภาพทางการเงิน ซึ่งเป็นการมองภาพรวมที่มีศูนย์กลางอยู่ที่ภาคพาณิชย์กรรมในเมือง โดยละเลยเศรษฐกิจภาคประชาชน ทำให้เศรษฐกิจของชุมชนและท้องถิ่นเสียเปรียบภาคเมือง (อานันท์ กาญจนพันธุ์ 2542) จนกระทั่งถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ.2535 – 2539) ที่เริ่มมีนโยบายการพัฒนาชนบทและการกระจายความเจริญไปสู่ภูมิภาค โดยการปรับปรุงระบบบริหารการพัฒนาชนบทและกระจายอำนาจการบริหารสู่ภูมิภาคและท้องถิ่น ตลอดจนให้ความสำคัญกับการยกระดับและพัฒนาคุณภาพชีวิตและทรัพยากรมนุษย์มากขึ้น

ในยุทธศาสตร์ของการพัฒนาข้างต้น รัฐสามารถขยายอำนาจลงสู่หมู่บ้านหรือชุมชนต่างๆทั่วประเทศ เห็นได้จากการส่งเจ้าหน้าที่ระดับตำบลเข้าไปทำงานในด้านการพัฒนา การศึกษา การเกษตร และการสาธารณสุข จนเกิดการขยายระบบราชการอย่างใหญ่โต ซึ่งมีส่วนทำลายองค์กรต่าง ๆ ในท้องถิ่น เพราะถูกลดบทบาทลง จึงเท่ากับเป็นการทำลายต้นทุนทางวัฒนธรรมของการมีส่วนร่วม และการแสดงบทบาททางสังคมของชาวบ้าน (อานันท์ กาญจนพันธุ์ , 2542)

วิกฤตทางเศรษฐกิจและสังคมในประเทศไทยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540 ได้จุดประกายให้เกิดการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันถึงยุทธศาสตร์การขยายตัวทางเศรษฐกิจในอดีต และจุดมุ่งหมายของการพัฒนาประเทศในอนาคตอย่างกว้างขวางทั้งในภาครัฐ ประชาสังคม ภาคเอกชน และนักวิชาการ โดยทุกฝ่ายเห็นพ้องกันว่ามีความจำเป็นต้องแก้ไขความไม่สมดุลระหว่างเมืองและชนบทที่เกิดขึ้นตลอดทศวรรษที่ผ่านมา เพราะประชาชนทุกระดับได้รับความเดือดร้อน ตกงาน ราคาราคาเสียเปรียบตกต่ำ รายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย กำลังซื้อของคนในประเทศตกต่ำ รัฐบาลจึงตั้งเป้าหมายที่จะดำเนินนโยบายเพื่อลดความยากจน และนำไปสู่การสร้างงาน สร้างรายได้

ลดค่าใช้จ่ายให้แก่ประชาชน เพื่อให้ประชาชนมีรายได้ นำไปสู่การพอมีพอกิน จากนั้นจึงนำไปสู่การสร้างชีวิตใหม่ โดยใช้กลไกทุกส่วนของภาครัฐในการสร้างโอกาสให้ประชาชนใช้ทุนทางปัญญา ศักยภาพส่วนตัว และสินทรัพย์ที่มีอยู่ทำงานอย่างเต็มที่ เมื่อประชาชนมีรายได้ ก็จะทำให้ครอบครัวมีรายได้ และประเทศมีรายได้ กลายเป็นฐานภาษีใหม่ให้รัฐมีรายได้มากขึ้นเพื่อนำไปสู่การลดภาระหนี้สินของประเทศในโอกาสต่อไป

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) ได้ปรับแนวคิดจากเดิมที่เน้นแต่การพัฒนาเศรษฐกิจ มาเน้นการพัฒนาที่มีคนเป็นศูนย์กลาง โดยมียุทธศาสตร์อยู่ที่การให้ประชาชนมีบทบาท อำนาจในการพัฒนามากขึ้น โดยรัฐจะต้องส่งเสริมให้มีบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่มีส่วนช่วยให้ประชาชนเข้ามามีบทบาทเป็นผู้กำหนดและดำเนินการพัฒนา (ชาติชาย ณ เชียงใหม่, 2543) ทั้งนี้ถือว่าการพัฒนาทรัพยากรคนเป็นการพัฒนาที่ทำนายต่อการอยู่รอดของระบบเศรษฐกิจและความมั่นคงของสังคมไทยในอนาคต โดยคุณภาพคนในอนาคตควรมีความสามารถ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ที่ช่วยเพิ่มขีดความสามารถของชุมชน สังคม และของชาติ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 ระบุถึงยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศที่สำคัญไว้ 2 ยุทธศาสตร์หลัก คือ

ยุทธศาสตร์ที่หนึ่ง การเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างรัฐกับประชาชนโดยการใช้ระบบความร่วมมือและการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่ายในสังคม รวมทั้งการกำหนดให้มีหลักประกันด้านสิทธิเสรีภาพ ความเสมอภาค และการแก้ไขความขัดแย้งในสังคมด้วยสันติวิธี

ยุทธศาสตร์ที่สอง การจัดระบบการบริหารจัดการแผนงานไปสู่ภาคปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ โดยปรับกระบวนการและกลไกในการบริหารจัดการงบประมาณและบุคลากรให้มีประสิทธิภาพ มีความคล่องตัวและสัมพันธ์สอดคล้องกัน โดยยึดหลักการประสานงานภายใต้ระบบการจัดการพื้นที่กับการกิจของหน่วยงานและการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนดแผนโครงการตามยุทธศาสตร์ การพัฒนาที่กำหนดไว้ในแผนการพัฒนาฯ ควบคู่ไปกับการพัฒนาระบบติดตามและประเมินผล โดยการจัดทำเครื่องชี้วัดความสำเร็จของแผนในหลายมิติและหลายระดับรวมทั้งจัดให้มีระบบการติดตามประเมินผลประจำปี โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนและผู้เกี่ยวข้องได้มีส่วนร่วมในการติดตามผลการพัฒนาอย่างกว้างขวาง (พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร, 2544)

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545 – 2549) เป็นแผนที่นำ “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ตามพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมาเป็นปรัชญานำทางในการพัฒนาประเทศ โดยได้กำหนดยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนาที่จะนำไปสู่การพัฒนาที่สมดุล มีคุณภาพ และยั่งยืนด้วยการเสริมสร้างรากฐานทางเศรษฐกิจและสังคมให้เข้มแข็ง

เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของคนส่วนใหญ่ของประเทศให้อยู่ดีมีสุข รู้จักความพอประมาณอย่างมีเหตุผลและมีระบบภูมิคุ้มกันที่ดี

ในสถานการณ์นี้ รัฐบาลจะเป็นผู้ลงทุนทางสังคม โดยกำหนดนโยบายของรัฐบาลให้มีการปรับโครงสร้างหนี้ เสริมสร้างความมั่นคงทางการเงิน ทั้งภาคประชาชนและภาคเอกชน ซึ่งจะเป็นยุทธศาสตร์เบื้องต้นก่อนนำไปสู่การสร้างงานสร้างรายได้ อาทิ กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ธนาคารประชาชน หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ อันเป็นส่วนหนึ่งของการลงทุนเพื่อสร้างรายได้ใหม่ให้กับประชาชนและให้กับรัฐในที่สุด

โครงการต่าง ๆ ที่เกิดจากนโยบายที่ให้ชุมชนเป็นหลัก เป็นโครงการที่เชื่อมโยงกันทั้งหมด เช่น นโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง แห่งละ 1 ล้านบาท มีวัตถุประสงค์เพื่อเสริมสร้างกระบวนการพึ่งพาตนเองของหมู่บ้านและชุมชนเมือง โดยรัฐให้ออกาสหมู่บ้านและชุมชนเมืองที่มีศักยภาพในการจัดระบบบริหารจัดการการเงินกองทุนหมุนเวียนในชุมชนตามเงื่อนไขในระเบียบที่รัฐกำหนด แล้วมอบเงิน 1 ล้านบาทให้ชุมชนเป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนในการลงทุนสร้างอาชีพและสร้างรายได้ ตลอดจนก่อให้เกิดวิสาหกิจขนาดเล็กในครัวเรือน

นโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองได้กำหนดพื้นที่เป้าหมายในการดำเนินงานทั่วประเทศ รวมทั้งสิ้น 75,547 กองทุน แยกเป็น 71,507 หมู่บ้าน 4,040 ชุมชนเมือง ประกอบด้วยชุมชนในกรุงเทพมหานคร 1,472 ชุมชน และชุมชนในเขตเทศบาลทั่วประเทศอีก 2,568 ชุมชน (สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, 2546)

จากผลการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านฯ สามารถดำเนินการจัดตั้งได้ถึง 71,412 กองทุน หรือคิดเป็นร้อยละ 99.87 ของจำนวนเป้าหมายกองทุนหมู่บ้านทั้งหมด ในขณะที่ชุมชนเมืองสามารถจัดตั้งกองทุนได้เพียง 2,803 กองทุนหรือคิดเป็นร้อยละ 69.38 ของจำนวนเป้าหมายกองทุนชุมชนเมืองทั้งหมด (สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, 2546)

ผลการดำเนินงานที่ผ่านมา ปรากฏจนถึงวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2545 รัฐบาลได้โอนเงินไปแล้วรวมเป็นเงินทั้งสิ้น 74,215 ล้านบาท ขณะนี้หมู่บ้าน/ชุมชนเมืองที่ได้รับการอนุมัติเงินกองทุนไปแล้วต่างก็เร่งนำเงินกองทุนไปดำเนินการเพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ทั้งนี้มีจังหวัดซึ่งสามารถจัดตั้งกองทุนได้ครบร้อยละเซนต์ตามเป้าหมาย จำนวน 39 จังหวัด โดยมีอีก 36 จังหวัดซึ่งยังไม่สามารถตั้งกองทุนได้ครบร้อยละเซนต์ตามเป้าหมาย จังหวัดที่เหลือพื้นที่ดำเนินการมากที่สุดเรียงจากมากไปหาน้อย ได้แก่ แม่ฮ่องสอน นนทบุรี สมุทรสาคร และสมุทรปราการ (ไม่นับรวมกรุงเทพมหานคร)

จังหวัดสมุทรปราการเป็นจังหวัดปริมณฑลของกรุงเทพมหานคร มีประชากรมากกว่าหนึ่งล้านคน และมีความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจสูงเป็นอันดับ 6 ของประเทศ มีผลิตภัณฑ์มวลรวม

ของจังหวัด (GPP) ในปี 2543 จำนวน 206,361 ล้านบาท รายได้ส่วนใหญ่มาจากภาคอุตสาหกรรม ร้อยละ 63.70 หรือ คิดเป็นมูลค่า 131,459 ล้านบาท รองลงมาเป็นภาคการเกษตร ร้อยละ 9 คิดเป็นมูลค่า 18,570 ล้านบาท และสาขาการค้าส่งและการค้าปลีกร้อยละ 7.22 คิดเป็นมูลค่า 14,891 ล้านบาท (สำนักบัญชีประชาชาติ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2543) ลักษณะการผสมผสานระหว่างภาคอุตสาหกรรมและภาคเกษตรกรรม หรือระหว่างความเป็นเมืองและชนบท เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้สมุทรปราการยังไม่สามารถจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองได้ครบตามเป้าหมาย

จังหวัดสมุทรปราการมีเป้าหมายในการดำเนินการจัดตั้งกองทุน จำนวน 548 กองทุน แต่สามารถจัดตั้งกองทุนได้ (ข้อมูล ณ วันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2545) เพียง 537 กองทุน ได้รับการโอนเงินกองทุนแล้วทั้งสิ้น 537 กองทุน เป็นเงิน 537 ล้านบาท (สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดสมุทรปราการ, 2546) โดยได้รับโอนเงินกองทุนเป็นอันดับเกือบรองสุดท้ายของประเทศไม่นับกรุงเทพมหานคร (อันดับที่ 72) ซึ่งมีค่ากล่าวว่ามีผลการดำเนินงานช้าไม่ก้าวหน้าเท่าที่ควร

ผู้ศึกษาเห็นว่าผลสำเร็จของกองทุนหมู่บ้านไม่ได้อยู่ที่จำนวนของหมู่บ้านที่ได้รับการโอนเงินล้านบาทเท่านั้น หากแต่อยู่ที่ความสามารถในการบริหารจัดการกองทุนให้เกิดผลสำเร็จ บรรลุผลตามปรัชญาของกองทุนหมู่บ้าน 5 ประการ ได้แก่ การเสริมสร้างสำนึกความเป็นชุมชนและท้องถิ่น ชุมชนเป็นผู้กำหนดอนาคตและการจัดการหมู่บ้านและชุมชนด้วยคุณค่าและภูมิปัญญาของตนเอง การถือคุณประโยชน์ต่อผู้ด้อยโอกาสในหมู่บ้านและชุมชน การเชื่อมโยงกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างชุมชน ราชการ เอกชน และประชาสังคม และการกระจายอำนาจให้ท้องถิ่นและพัฒนาประชาธิปไตยพื้นฐาน

วัตถุประสงค์ในการดำเนินงานกองทุน คือ เป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนในหมู่บ้านและชุมชนเมืองสำหรับการลงทุนเพื่อพัฒนาอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้หรือเพิ่มรายได้ การลดรายจ่าย การบรรเทาเหตุฉุกเฉินและจำเป็นเร่งด่วน และสำหรับการนำสู่การสร้างกองทุนสวัสดิการที่ดีแก่ประชาชนในชุมชน ส่งเสริมและพัฒนาหมู่บ้านและชุมชนเมืองให้มีขีดความสามารถในการจัดระบบและบริหารจัดการเงินทุนของตนเอง เสริมสร้างกระบวนการพึ่งพาตนเองของหมู่บ้านและชุมชนเมือง ในด้านการเรียนรู้ การสร้างและพัฒนาความคิดริเริ่ม เพื่อการแก้ไขปัญหา และเสริมสร้างศักยภาพ และ ส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงในหมู่บ้านและชุมชนเมือง การกระตุ้นเศรษฐกิจในระดับฐานรากของประเทศ รวมทั้งเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศในอนาคต เสริมสร้างศักยภาพและความเข้มแข็งทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมของประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชนเมือง

หลังการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองมากกว่า 1 ปี ในเดือนสิงหาคม พ.ศ.2546 จังหวัดสมุทรปราการได้จัดทำโครงการการประกวดกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองดีเด่นระดับจังหวัด ประจำปี 2545 ผลปรากฏว่ากองทุนที่ได้รับรางวัลชนะเลิศ ได้แก่ กองทุนหมู่บ้าน บ้านคลองมอญ หมู่ที่ 2 ต.ในคลองบางปลากด อ.พระสมุทรเจดีย์ ซึ่งมีลักษณะเป็นชุมชนเมือง รองชนะเลิศอันดับ 1 ได้แก่ กองทุนหมู่บ้านบ้านระกาศ หมู่ที่ 4 ต.บ้านระกาศ อ.บางบ่อ ซึ่งมีลักษณะเป็นชุมชนชนบท ผู้ศึกษาจึงสนใจว่า การดำเนินการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านให้ประสบความสำเร็จในชุมชนเมืองและชุมชนชนบทแตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร ว่ามีกระบวนการในการดำเนินงานกองทุนเป็นอย่างไร มีความเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไรหรือไม่ในระหว่าง 2 ชุมชนดังกล่าว และเนื่องจากผลของการประกวดกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในจังหวัดสมุทรปราการมีผลตรงกันข้ามกับคำกล่าวที่ว่า ชุมชนที่มีลักษณะของชุมชนเป็นชุมชนชนบทจะประสบความสำเร็จในการจัดตั้งและการบริหารจัดการกองทุนฯ มากกว่าชุมชนที่มีลักษณะเป็นชุมชนเมือง

1.2 วัตถุประสงค์ในการศึกษา

1.2.1 เพื่อศึกษาเปรียบเทียบกระบวนการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้านระหว่างกองทุนหมู่บ้านที่มีลักษณะของชุมชนเป็นชุมชนเมืองกับกองทุนหมู่บ้านที่มีลักษณะของชุมชนเป็นชุมชนชนบท

1.2.2 เพื่อศึกษารูปแบบการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองที่มีผลการดำเนินงานดีเด่น

1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.3.1 ได้รูปแบบและวิธีการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองที่มีผลการดำเนินงานดีเด่น

1.3.2 เป็นข้อมูลประกอบการพิจารณากำหนด แนวทางวิธีการดำเนินงานกองทุนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

1.3.3 เพื่อใช้เป็นข้อมูลประชาสัมพันธ์ผลการดำเนินงานเรื่องกองทุนหมู่บ้านฯ ให้เป็นที่รู้จักแพร่หลาย

1.4 ขอบเขตของการศึกษา

1.4.1 ขอบเขตในด้านเนื้อหา

การศึกษาเปรียบเทียบการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านหนึ่งล้านบาทระหว่างชุมชนเมืองและชุมชนชนบท ภายใต้พระราชกฤษฎีกาจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544 ระหว่างกองทุนหมู่บ้านที่มีลักษณะเป็นชุมชนเมืองกับกองทุนหมู่บ้านที่มีลักษณะเป็นชุมชนชนบท ว่ามีรูปแบบและวิธีการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านอย่างไร สามารถบรรลุผลเป็นไปตามหลักการหรือปรัชญาของกองทุนหมู่บ้าน 5 ประการอย่างไร

1.4.2 ขอบเขตด้านพื้นที่

การศึกษานี้ครอบคลุม กองทุนหมู่บ้านดีเด่นระดับชนะเลิศ และรองชนะเลิศอันดับ 1 จากการประกวดกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองดีเด่น ประจำปี 2545 ของจังหวัดสมุทรปราการ ได้แก่ กองทุนหมู่บ้านบ้านคลองมอญ หมู่ที่ 2 ตำบลในคลองบางปลากด อำเภอพระสมุทรเจดีย์ และกองทุนหมู่บ้านบ้านระกาศ หมู่ที่ 4 ตำบลบ้านระกาศ อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ ตามลำดับ

1.4.3 ขอบเขตด้านประชากร

กลุ่มประชากรเป้าหมายในการศึกษา ได้แก่ คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน สมาชิกกองทุนหมู่บ้านทั้งที่กู้เงินและไม่ได้กู้เงินกองทุน

1.5 วิธีการศึกษา

งานศึกษานี้ใช้วิธีการศึกษาเชิงคุณภาพ การลงเก็บข้อมูลภาคสนาม ณ พื้นที่หมู่บ้านคลองมอญ หมู่ที่ 2 ตำบลในคลองบางปลากด อำเภอพระสมุทรเจดีย์ และหมู่บ้านบ้านระกาศ หมู่ที่ 4 ตำบลบ้านระกาศ อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ โดยการใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างและการสังเกตแบบมีส่วนร่วม

1.6 ข้อตกลงเบื้องต้น

การศึกษาครั้งนี้เป็นการติดตามศึกษาข้อมูลการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้าน ตั้งแต่การเริ่มจัดตั้งกองทุนจนถึงเดือนกุมภาพันธ์ 2546 มิใช่เป็นการจับผิดหรือตรวจสอบแต่อย่างใด เพื่อเปรียบเทียบกระบวนการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านหนึ่งล้านบาทระหว่างกองทุนหมู่บ้านที่มีลักษณะชุมชนเป็นชุมชนเมืองกับชุมชนชนบท

1.7 นิยามศัพท์เฉพาะ

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้กำหนดความหมายของศัพท์ เพื่อความเข้าใจที่ตรงกันดังนี้
กองทุนหมู่บ้าน หรือ กองทุนหมู่บ้านหนึ่งล้านบาท หมายถึง กองทุนบ้านคลองมอญ หมู่ที่ 2 ตำบลในคลองบางปลากด และกองทุนบ้านระกาศ หมู่ที่ 4 ตำบลบ้านระกาศ อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ ที่ได้รับการจัดสรรเงินจากรัฐบาลแห่งละหนึ่งล้านบาท สำหรับเป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนภายในหมู่บ้านหรือชุมชนเมืองนั้นๆ เงินก้อนนี้เป็นทรัพย์สินของหมู่บ้านหรือชุมชนเมือง เพื่อให้ประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชนเมืองร่วมเป็นเจ้าของ ร่วมบริหารจัดการ และร่วมรับผลการบริหารจัดการกองทุนที่เกิดขึ้น ก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องและยั่งยืนของประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชนเมืองส่งผลให้ชุมชนเข้มแข็ง

กองทุนชุมชนเมือง หรือ กองทุนชุมชนเมืองหนึ่งล้านบาท หมายถึง กองทุนชุมชนเมืองที่ชุมชนอาจมีลักษณะของชุมชนเป็นชุมชนเมืองหรือชุมชนชนบท ที่ได้รับการจัดสรรเงินจากรัฐบาลแห่งละหนึ่งล้านบาท สำหรับเป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนภายในหมู่บ้านหรือชุมชนเมืองนั้นๆ เงินก้อนนี้เป็นทรัพย์สินของหมู่บ้านหรือชุมชนเมือง เพื่อให้ประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชนเมืองร่วมเป็นเจ้าของ ร่วมบริหารจัดการ และร่วมรับผลการบริหารจัดการกองทุนที่เกิดขึ้น ก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องและยั่งยืนของประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชนเมืองส่งผลให้ชุมชนเข้มแข็ง

หมู่บ้าน หมายถึง หมู่บ้านที่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมายว่าด้วยลักษณะปกครองท้องที่ซึ่งอาจมีลักษณะของชุมชนเป็นชุมชนเมืองหรือชุมชนชนบท

การดำเนินงานกองทุน หมายถึง กระบวนการดำเนินงานตามวงจรการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านฯ หรือการดำเนินงานกองทุนชุมชนเมือง ใน 9 ขั้นตอน ได้แก่ การจัดเวทีประชาคมหมู่บ้าน การคัดเลือกคณะกรรมการกองทุนฯ การปรับปรุงระเบียบข้อบังคับกองทุนฯ การพิจารณาเงินกู้ การนำเงินไปใช้ตามโครงการ การจัดทำระบบบัญชี การติดตาม การชำระคืนเงินกู้ และการประเมินผล

ปรัชญาการดำเนินงานกองทุน หมายถึง การเสริมสร้างสำนึกความเป็นชุมชนและท้องถิ่น การที่ชุมชนเป็นผู้กำหนดอนาคตและการจัดการหมู่บ้านและชุมชนด้วยคุณค่าและภูมิปัญญาของตนเอง การเกื้อกูลประโยชน์ต่อผู้ด้อยโอกาสในหมู่บ้านและชุมชน การเชื่อมโยงกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างชุมชน ราชการ เอกชน และประชาสังคม และการกระจายอำนาจให้ท้องถิ่นและพัฒนาประชาธิปไตยพื้นฐาน

วัตถุประสงค์กองทุนหมู่บ้านฯ

เป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนในหมู่บ้าน สำหรับการลงทุนเพื่อพัฒนาอาชีพ สร้างงานสร้างรายได้หรือเพิ่มรายได้ การลดรายจ่าย การบรรเทาเหตุฉุกเฉิน และความจำเป็นเร่งด่วนสำหรับการนำไปสู่การสร้างกองทุนสวัสดิการที่ดีแก่ประชาชนในหมู่บ้าน ส่งเสริมและพัฒนาหมู่บ้านให้มีขีดความสามารถในการจัดระบบและบริหารจัดการในกองทุนของตนเอง เสริมสร้างกระบวนการพึ่งพาตนเองของหมู่บ้าน ในด้านการเรียนรู้ การสร้างและพัฒนาความคิดริเริ่ม เพื่อการแก้ไขปัญหาและเสริมสร้างศักยภาพและส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงในหมู่บ้าน กระตุ้นเศรษฐกิจในระดับฐานรากของประเทศ รวมทั้งเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศในอนาคต เสริมสร้างศักยภาพและความเข้มแข็งทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมของประชาชนในหมู่บ้าน

บทที่ 2

แนวคิดและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การศึกษา เรื่อง “การศึกษาเปรียบเทียบการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านหนึ่งล้านบาทระหว่างชุมชนเมืองและชุมชนชนบทในจังหวัดสมุทรปราการ” จะใช้แนวคิดในการศึกษาวิเคราะห์ดังนี้

- 2.1 แนวคิดเกี่ยวกับชุมชนเมืองและชุมชนชนบท
- 2.2 แนวคิดการบริหารการจัดการองค์กร
 - 2.2.1 แนวคิดเกี่ยวกับองค์กร
 - 2.2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการ
 - ก. แนวคิดการบริหารจัดการแบบแสวงหากำไรสูงสุด
 - ข. แนวคิดการบริหารจัดการเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้ฐานล่างของสังคม
 - ค. แนวคิดการบริหารจัดการในรูปแบบธนาการ
- 2.3. นโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับชุมชนเมืองและชุมชนชนบท

2.1.1 ความหมาย

Robert Redfield (1941) ให้ความหมายว่า ชุมชนชนบทมีขนาดเล็ก โดดเดี่ยว คนในกลุ่มมีความคล้ายคลึงกันทางสังคม มีความเป็นปึกแผ่นใกล้ชิดกันมาก การติดต่อเป็นแบบเผชิญหน้ากัน ทุกคนรู้จักกันดี ศาสนามีความสำคัญ ครอบครัวเป็นกลุ่มหลักของสังคม ผู้คนช่วยเหลือกันโดยไม่คำนึงถึงการตอบแทนในรูปของเงิน อยู่ร่วมกันฉันท์ญาติมิตร โดยที่ชุมชนเมืองจะมีศักยภาพการพัฒนาตรงข้ามกับชุมชนชนบท

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ (2532) ให้ความหมายของชุมชนเมืองและชุมชนชนบท ไว้ดังนี้

ชุมชนเมือง หมายถึง ชุมชนที่ตั้งอยู่ในเขตเทศบาลหรือสุขาภิบาล ประชาชนอยู่กันอย่างหนาแน่น ประชาชนไม่สนิทสนมกัน มีความสัมพันธ์เป็นแบบทุติยภูมิ (Secondary relationship)

เป็นความสัมพันธ์อย่างห่างๆ ไม่ถาวร เช่น ความสัมพันธ์กันในการทำงานระหว่างผู้บังคับบัญชากับผู้ใต้บังคับบัญชา พ่อค้ากับลูกค้า หรือนายจ้างกับลูกจ้าง เป็นต้น ความจริงใจระหว่างกันของสมาชิกในชุมชนเมืองมีน้อยกว่าในชุมชนชนบท ชุมชนเมืองจะมีลักษณะเป็นศูนย์กลางของกิจกรรมทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง เช่น เป็นศูนย์กลางทางการค้า การศึกษา การเมือง และการปกครอง เป็นต้น

ชุมชนเมืองมีลักษณะของการตั้งบ้านเรือนและกิจกรรมภายในชุมชนเมือง ดังนี้ มีเขตซึ่งเป็นศูนย์กลางการค้า การบริการ และที่อยู่อาศัยของผู้มีฐานะทางเศรษฐกิจ มีเขตเมืองเก่าซึ่งมีถนนแคบและบ้านเรือนตั้งอยู่กันอย่างแออัด มีเขตที่เป็นบ้านเรือนของประชาชนยากจน คือ เป็นบ้านเรือนหลังเล็กๆ ปลูกสร้างพอให้คุ้มกันแดดกันฝนได้ ประชาชนอยู่กันอย่างหนาแน่นมาก เรียกกันว่าสลัม

ชุมชนชนบท หมายถึง ชุมชนที่ประชากรไม่มากเมื่อเทียบกับชุมชนเมือง แต่จำนวนสมาชิกในครอบครัวมีมากกว่าในชุมชนเมือง ส่วนใหญ่ประชาชนในชุมชนชนบทประกอบอาชีพที่ผูกพันกับธรรมชาติ เช่น อาชีพเกษตรกรรม การเพาะปลูก เลี้ยงสัตว์ การประกอบอาชีพเป็นไปในลักษณะที่คล้ายคลึงกัน ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนมีความสัมพันธ์กันแบบปฐมภูมิ (primary relationship) มีสัมพันธ์อย่างเป็นกันเอง มีความคุ้นเคยสนิทสนมกัน ประชาชนในชุมชนมีความผูกพันกับขนบธรรมเนียมประเพณีหรือวัฒนธรรมมากกว่าในชุมชนเมือง

สนธยา พลศรี (2533) ให้ความหมายของชุมชนเมืองและชุมชนชนบท ไว้ดังนี้

ชุมชนเมือง (Urban Community) หมายถึง อาณาบริเวณที่มีประชากรอยู่รวมกันจำนวนหนึ่ง และต้องมีความหนาแน่นมากพอสมควรเป็นบริเวณที่มีอาคารบ้านเรือนหนาแน่นอยู่ในเขตการปกครองแบบใดแบบหนึ่ง ประชาชนส่วนใหญ่ในชุมชนมีการประกอบอาชีพที่แตกต่างกันออกไป มีความเจริญเป็นศูนย์กลางต่างๆ และรวมทั้งมีความเชื่อมโยงกันอยู่ด้วย เช่น สิ่งแวดล้อมเป็นพิษ เป็นต้น

ชุมชนชนบท (Rural Community) หมายถึง กลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในอาณาเขตเดียวกันรวมกันเป็นกลุ่ม มีความหนาแน่นของประชากรต่อพื้นที่น้อย มีความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกอย่างแน่นแฟ้น มีความรู้สึกเป็นอย่างเดียวกัน มีการพบปะสังสรรค์กันอยู่เสมอ มีแบบอย่างการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพคล้ายกัน สภาพความเป็นอยู่โดยทั่วไปขึ้นอยู่กับธรรมชาติเป็นส่วนใหญ่ ขบวนการทางสังคมขึ้นอยู่กับสภาพทางภูมิศาสตร์และวัฒนธรรมของชุมชนนั้น เป็นสำคัญมีการประกอบอาชีพการเกษตรแต่มีภาคทักษะในด้านการประกอบการและการจัดการแบบทันสมัย

ตารางที่ 1 แสดงความแตกต่างระหว่างชุมชนเมืองและชุมชนชนบท

ชุมชนชนบทและชุมชนเมืองมีความแตกต่างกัน 4 ด้านสำคัญ ๆ ดังนี้ ด้านประชากร ด้านที่อยู่อาศัยและสิ่งแวดล้อม ด้านอาชีพ ด้านสังคมและวัฒนธรรม

ลักษณะ	เมือง	ชนบท
1. ด้านประชากร		
1.1 ขนาดของประชากร	มาก	น้อย
1.2 ความหนาแน่น	มาก	น้อย
1.3 อายุโดยเฉลี่ย	สูง	ต่ำ
1.4 สังคมและวัฒนธรรม	แตกต่างกัน	เป็นอย่างเดียวกัน
1.5 เพอร์เซ็นต์ประชากรที่เป็นเด็กและเยาวชน	น้อย	มาก
1.6 อัตราส่วนชายหญิง	ชายมากกว่าหญิง	มีหญิงมากกว่าชาย
1.7 การศึกษาในระบบ	สูง	ต่ำ
1.8 อายุการแต่งงาน	สูง(ระหว่าง 23 – 30 ปี)	ต่ำ(ระหว่าง 17 – 22 ปี)
1.9 รายได้	สูง	ต่ำ
1.10 เชื้อชาติ	หลากหลายมาก	หลากหลายน้อย
2. ด้านที่อยู่อาศัยและสิ่งแวดล้อม		
2.1 ความหนาแน่นของที่อยู่อาศัย	มาก	น้อย
2.2 ที่สาธารณะหรือที่อยู่อาศัย	น้อย คับแคบ	กว้างขวาง
2.3 อากาศ	ไม่บริสุทธิ์	บริสุทธิ์
2.4 ความเป็นอยู่	แออัด	ไม่แออัด
2.5 ธรรมชาติ	มีน้อย	มีอยู่ทั่วไป
3. ด้านอาชีพ		
3.1 อาชีพ	หลายอย่างนอกไปจากการเกษตร	ส่วนใหญ่อาชีพการเกษตร
3.2 การแบ่งงาน	มีมาก	มีน้อย

ตารางที่ 1 ต่อ

ลักษณะ	เมือง	ชนบท
4. ด้านสังคมและวัฒนธรรม		
4.1 สิ่งแวดล้อม	แตกต่างกัน	คล้ายคลึงกัน
4.2 การเลื่อนชั้นของสังคม	ง่าย มีมาก	ยาก มีน้อย
4.3 ขนาดของครอบครัว	เล็ก	ใหญ่
4.4 อัตราการเกิดและตาย	ต่ำ	สูง
4.5 ชนิดของครอบครัว	ครอบครัวเดี่ยว	ครอบครัวขยาย
4.6 อำนาจของครอบครัว	บิดา – มารดามีส่วนร่วมกัน	ขึ้นอยู่กับบิดาเป็นส่วนใหญ่
4.7 เครื่องอำนวยความสะดวก	มีมาก	มีน้อย
4.8 สุขภาพอนามัย	ดีกว่าในชนบท	ด้อยกว่าในเมือง
4.9 บุคลิกลักษณะ	เด่น	ด้อย
4.10 ความเชื่อถือ	ใหม่ ทันสมัย เปลี่ยนแปลง	เก่า โบราณ เปลี่ยนแปลงยาก
4.11 สถาบันต่างๆ	มีมาก	มีน้อย
4.12 การติดต่อสัมพันธ์	หรือแบบธุรกิจ	เป็นแบบกันเอง
4.13 การควบคุมทางสังคม	เป็นทางการ	ไม่เป็นทางการ

ปรับปรุงจาก สนธยา พลศรี, 2533

ในขณะเดียวกัน คารณี ถวิลพิพัฒน์กุล (2541) ได้แสดงถึงความแตกต่างระหว่างชุมชนเล็ก และชุมชนใหญ่ใน 5 ด้าน ได้แก่ 1.ความสัมพันธ์ทางสังคม 2.ข้อบังคับและบรรทัดฐานทางสังคม 3. การกระทำของบุคคล 4.ความเป็นตัวของตัวเอง 5.ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของสังคม ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 2 แสดงตามความแตกต่างระหว่างชุมชนใหญ่และชุมชนเล็ก

ชุมชนใหญ่	ชุมชนเล็ก
<p>1. ความสัมพันธ์ทางสังคม</p> <ul style="list-style-type: none"> - ผูกพันกันด้วยสัญญา หรือกฎข้อบังคับ - ความเฉพาเจาะจงของหน้าที่ของแต่ละบุคคล - การแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการ โดยระบบเงินตรา 	<ul style="list-style-type: none"> - ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน - พึ่งพาขึ้นอยู่กับกันทางเศรษฐกิจ - ความรู้สึกผูกพันเป็นกลุ่ม - ข้อตกลงระหว่างบุคคลอย่างไม่เป็นทางการ
<p>2. ข้อบังคับและบรรทัดฐานทางสังคม</p> <ul style="list-style-type: none"> - ซับซ้อนเกี่ยวข้องกันหลายด้าน 	<ul style="list-style-type: none"> - ง่ายๆ ไม่เป็นทางการ
<p>3. การกระทำของบุคคล</p> <ul style="list-style-type: none"> - ทำด้วยความมีเหตุผล 	<ul style="list-style-type: none"> - ทำด้วยความเชื่อทางศาสนา
<p>4. ความเป็นตัวของตัวเอง</p> <ul style="list-style-type: none"> - อยู่ในระดับสูง 	<ul style="list-style-type: none"> - มีน้อยอยู่ในระดับต่ำ
<p>5. ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทางสังคม</p> <ul style="list-style-type: none"> - เกิดจากความแตกต่างในบทบาทและหน้าที่อันเนื่องมาจากการแบ่งงานกันทำ - มีรูปแบบ 	<ul style="list-style-type: none"> - เกิดจากค่านิยมที่เหมือนกัน ความสนใจเหมือนกัน - อันเนื่องมาจากมีหน้าที่และกิจกรรมที่คล้ายคลึงกัน - ไม่มีรูปแบบ

ที่มา : คารณี ถวิลพิพัฒน์กุล, 2541

จากข้างต้น สามารถสรุปความหมายได้ ดังนี้

ชุมชนเมือง หมายถึง ชุมชนที่มีอัตราความหนาแน่นของประชากรต่อพื้นที่สูงความเป็นอยู่แออัด ที่อยู่อาศัยคับแคบ มีที่สาธารณะน้อย ประชากรมีการศึกษาสูงกว่าชุมชนชนบท ประกอบอาชีพหลากหลาย ขนาดครอบครัวเล็ก ส่วนใหญ่เป็นครอบครัวเดี่ยว การติดต่อสัมพันธ์เป็นทางการหรือแบบธุรกิจ

ชุมชนชนบท หมายถึง ชุมชนที่มีอัตราความหนาแน่นของประชากรต่อพื้นที่ต่ำ ความเป็นอยู่ไม่แออัด ที่อยู่อาศัยกว้าง มีที่สาธารณะพอสมควร ประชากรมีการศึกษาน้อยกว่าชุมชนเมือง ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ขนาดครอบครัวใหญ่เป็นครอบครัวขยาย การติดต่อสัมพันธ์เป็นกันเอง

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการองค์กร

การศึกษาการดำเนินงานกองทุนนี้ ผู้ศึกษาจะศึกษาโดยใช้แนวคิดการบริหารจัดการองค์กร ซึ่งจะนำเสนอแนวคิดใน 2 แนวคิด คือ

2.2.1 แนวคิดเกี่ยวกับองค์กร

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 ระบุว่า องค์กร คือ ส่วนประกอบย่อยของหน่วยใหญ่ ทำหน้าที่สัมพันธ์กันหรือขึ้นต่อกันและกัน

John M. Fpriffner and Frank P. Sherwood (อ้างใน ศิริพร พงษ์ศรีโรจน์, 2540) กล่าวว่า องค์กรคือสถาบันซึ่งบุคคลกลุ่มหนึ่งเข้ามาทำงานร่วมกัน มีความเกี่ยวข้องกัน โดยตั้งใจแน่วแน่ที่จะร่วมมือกันจัดระบบงานต่างๆ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อความสำเร็จของส่วนรวม

พิมลจรรย์ นามวัฒน์ (2543) กล่าวว่า องค์กรคือกลุ่มบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป รวมตัวกันเพื่อที่จะดำเนินการให้บรรลุผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้โดยที่บุคคลคนเดียวไม่อาจดำเนินการให้สำเร็จลงได้โดยลำพัง

โดยสรุป กล่าวได้ว่า องค์กร หมายถึง กลุ่มคนตั้งแต่สองคนขึ้นไปรวมตัวกันเพื่อดำเนินงานให้บรรลุผลเป็นไปตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายตามที่กลุ่มกำหนด โดยมีระบบงานชัดเจน มีการแบ่งงานกันทำ มีความร่วมมือในการทำงาน

2.2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการองค์กร

Derek French (1975) กล่าวว่า administration (การบริหาร) มีความหมายเช่นเดียวกับ management (การจัดการ) ซึ่งหมายถึงกระบวนการ กิจกรรม หรือการศึกษาเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ในอันที่เชื่อมั่นได้ว่า กิจกรรมต่างๆดำเนินไปในแนวทางที่จะบรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในอันที่จะสร้างและรักษาไว้ซึ่งสภาวะที่จะเอื้ออำนวยต่อการบรรลุวัตถุประสงค์ด้วยความพยายามร่วมของกลุ่มบุคคล

Michael A. Hitt (อ้างในพินิจจรีย์ นามวัฒน์, 2543) กล่าวว่า การบริหาร คือ การประสมประสานทรัพยากรต่างๆ เพื่อให้ดำเนินการไปได้อย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้

ธงชัย สันติวงษ์ (2533) กล่าวว่า การจัดการ เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับองค์กรต่างๆ การจัดการเป็นตัวกำหนดประสิทธิภาพและประสิทธิผลขององค์กรโดยตรง เพราะการจัดการจะช่วยให้สมาชิกในองค์กรสามารถทำงานประสานสอดคล้องกัน และเหมาะสมกับสถานการณ์ภายนอก

จากข้างต้นสามารถสรุปความหมายของการบริหารจัดการ คือ กระบวนการ ซึ่งเป็นภารกิจของบุคคลใดบุคคลหนึ่งหรือหลายคน ซึ่งเป็นผู้บริหารที่จะต้องประสมประสานทรัพยากรต่างๆ เช่น คน ทุน ความรู้ เวลา ฯลฯ เพื่อดำเนินงานให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดและเกิดประสิทธิผลของงานสูงสุด

ลักษณะการบริหารจัดการ

ก. แนวคิดการบริหารจัดการเชิงธุรกิจแบบแสวงหากำไรสูงสุดหรือสร้างความมั่งคั่งให้องค์กร

สุณี ประจวบเหมาะ (2539) กล่าวถึงธุรกิจที่ทำกิจการเพื่อหวังกำไร (Profit Organization) ว่า จะกำหนดวัตถุประสงค์ใหญ่ 3 ประการ คือ แสวงหาความมั่งคั่งแก่ผู้ถือหุ้นหรือเจ้าของสูงสุด (Shareholder Wealth Maximization) การทำกำไรสูงสุด (Profit Maximization) โดยการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ต้นทุนต่ำ และทำหน้าที่นำทรัพยากรมาก่อให้เกิดประโยชน์ สามารถผลิตเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของผู้บริโภคอย่างมีคุณภาพ

การดำเนินธุรกิจอย่างหวังผลกำไรต้องมีวัตถุประสงค์และเป้าหมายทำให้ธุรกิจมีกำไรและผลตอบแทนต่อผู้ถือหุ้นสูงสุด โดยการจัดการเงินทุนหมุนเวียน เงินลงทุนในสินทรัพย์ถาวรและการจัดหาทุนอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อให้มีคุณภาพทั้งสภาพคล่องทางการเงิน (Liquidity) ความสามารถในการหากำไร (Profitability) และความเสถียร

ธงชัย สันติวงษ์ (2533) กล่าวถึงวัตถุประสงค์ที่สำคัญขององค์กรธุรกิจ คือ การทำกำไรสูงสุด (Profit Maximization) โดยกำไรอาจแสดงออกในรูปจำนวนเงินกำไร กำไรเป็นเครื่องบ่งชี้ความเข้มแข็งหรืออ่อนแอขององค์กร หากมีกำไรสูงย่อมแสดงว่าองค์กรนั้นกำลังเจริญเติบโตและมีความมั่นคง กำไรจึงเปรียบเสมือนเครื่องทดสอบความสามารถของผู้บริหาร และทำให้ธุรกิจมีเงินออมเพียงพอเพื่อการขยายงานและเติบโตต่อไป

ข. แนวคิดการบริหารจัดการเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้ฐานล่างของสังคม

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) (2543) ได้เล่าเรื่องสมัยพุทธกาลว่า ครั้งหนึ่ง พระพุทธเจ้าทรงสอนพุทธพจน์ที่ว่า “ชิมฉา ปรมา โรคา แปลว่า ความหิวเป็นโรคที่ร้ายแรงที่สุด เนื่องจากคนที่ถูกความหิวครอบงำ มีความทุกข์จากความหิว แม้จะแสดงธรรมให้เขาฟัง เขาก็จะไม่สามารถเข้าใจได้”

ประเวศ วะสี (2542) ได้กล่าวเรื่องการสร้างความเข้มแข็งให้เป็พื้นฐานล่างของสังคม หมายถึงแต่ละชุมชน ควรมีกองทุนหรือธนาคารชุมชนที่ชาวบ้านรวมตัวกันออมทรัพย์ให้กู้ยืมไปประกอบอาชีพและนำผลประโยชน์ที่ได้ส่วนหนึ่งไปจัดสวัสดิการให้สมาชิก เช่น การศึกษา การป่วย การตาย ทั้งนี้โดยชาวบ้านเป็นผู้จัดการกองทุนด้วยตนเอง และเชื่อว่า เมื่อชุมชน ซึ่งเป็นฐานล่างของสังคมเข้มแข็ง ก็จะส่งผลให้เศรษฐกิจดี การเมืองดี ศิลธรรมดี และปัญญาดี ก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน

พิทยา ว่องกุล (2539) กล่าวว่า การพัฒนาชนบท คือ การพัฒนาทุน แนวทางดำเนินงานในการพัฒนาทุนของหมู่บ้าน คือ การที่รัฐควรสนับสนุนงบประมาณก้อนหนึ่งเป็นทุนก่อตั้งกลุ่มออมทรัพย์ในหมู่บ้าน เป้าหมายคือการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ทั่วประเทศ การให้เงินทุนเริ่มต้นในการจัดตั้ง มีจุดหมายใหญ่และสำคัญที่สุด คือ การประสานเงินจำนวนนี้เข้ากับเงินออมของชาวบ้าน โดยมีหลักการ ดังนี้

1) เจ้าของเงินทุน คือชาวบ้านเนื่องจากความรู้สึกเป็นเจ้าของ ความมีส่วนร่วมของชาวบ้านเป็นพื้นฐานความสำเร็จในการจัดตั้งกลุ่มทุกชนิด

2) เงินฝากสะสมของชาวบ้าน คือหุ้น และทรัพย์สินที่เพิ่มขึ้นตลอดเวลาทั้งนี้เงินฝากสะสมของชาวบ้านเทียบเท่าหุ้นในบริษัท หรือธนาคาร โดยชาวบ้านต้องตั้งสัจจะในการส่งเงินออมทุกเดือนและเมื่อส่งเงินออมแล้วก็จะได้รับสมุดเงินฝากของกลุ่ม รายละเอียดของการส่งเงินฝากทุกเดือนจะปรากฏในสมุดเพื่อเป็นหลักฐานแสดงความเป็นเจ้าของเงิน

3) ระดมทุนจากน้อยไปสู่มากบนหลักธรรมแห่งความเมตตาเกื้อกูลกัน หมายถึง กลุ่มออมทรัพย์เป็นวิธีการระดมทุนจากชาวบ้านคนละเล็กละน้อยมารวมเป็นก้อนใหญ่เพื่อนำมาใช้ประโยชน์ในการพัฒนาตัวเอง พัฒนาหมู่บ้าน เช่นการปล่อยเงินออมดังกล่าวให้สมาชิกกู้ยืม ในช่วงแรกของ

การสะสมเงินออมของกลุ่ม เป็นทุนที่จะให้สมาชิกกู้ยืม ดังนั้นเมื่อมีผู้เดือดร้อนต้องการกู้เงินมากกว่าจำนวนเงินที่มีอยู่ คณะกรรมการต้องนัดแนะผู้ที่ยื่นความจำนงมาพร้อมกัน แล้วจับเข้าคุยกันว่าใครมีความจำเป็นมากน้อยกว่ากันเพียงไหน จากนั้นก็อนุมัติให้คนที่จำเป็นมากได้ไปบนความเข้าใจดีต่อกัน คนที่มีฐานะดีจะไม่กู้เงินในระยะแรก ปลอຍให้ผู้ยากจนกู้ไปก่อน เมื่อกลุ่มเจริญเติบโตแล้วใคร ๆ ก็สามารถของกู้ได้ทั้งนั้น

4) การกู้เงินเป็นการกู้จากกลุ่ม ขณะที่ผู้กู้ยืมยังได้รับดอกเบี้ยปันผล

กลุ่มออมทรัพย์ดังกล่าวสามารถเป็นแหล่งทุนสำหรับให้ชาวบ้านกู้ยืมโดยกำหนดอัตราดอกเบี้ยต่ำกว่าแหล่งเงินกู้ทั่วไปทั้งในและนอกระบบ ที่สำคัญคือดอกเบี้ยที่เสียไปกับการกู้ยืมจักไม่สูญหายออกนอกหมู่บ้านเพราะจะถูกนำมาจัดสรรเพื่อเป็นดอกเบี้ยและเงินปันผลให้แก่สมาชิกของกลุ่ม

5) ดอกเบี้ย 2 ทิศทาง คือความมั่งคั่งของกลุ่ม

หลักการแสวงหาดอกเบี้ย 2 ทิศทาง ทางแรกได้แก่ ดอกเบี้ยจากการปล่อยเงินให้กู้ภายในกลุ่มสมาชิก ทางที่สองได้แก่ ดอกเบี้ยจากการนำเงินฝากสะสมของสมาชิกทั้งหมดที่เหลือจากการปล่อยเงินให้สมาชิกกู้ไปแล้ว ฝากกับธนาคารพาณิชย์เพื่อเอาดอกเบี้ย เป็นอีกหนทางหนึ่งที่ทำให้กลุ่มเติบโต

6) ระบบการผ่อนส่งเงินกู้ สร้างการไหลเวียนของเงินทุนและเพื่อแผ่กระจายทุนด้วยการกำหนดชำระคืนเงินกู้ เป็นรายงวดหรือรายเดือน จะทำให้มีเงินหมุนเวียนเพื่อให้รายอื่นกู้ต่อไป ทำให้เงินทุนของชุมชนเอื้อประโยชน์ได้มากและกระจายออกไปกว้างยิ่งขึ้น ทั้งนี้ผลพลอยได้อีกอย่างของการชำระเป็นรายงวดหรือรายเดือน คือ ทำให้ชาวบ้านสามารถหาเงินส่งคืนง่ายกว่าวิธีการส่งคืนทีเดียวทั้งหมดพร้อมดอกเบี้ย

7) การควบคุมตนเองของกลุ่มเป็นกฎชุมชนที่ศักดิ์สิทธิ์

กลุ่มมีฐานจากการเป็นสมัชชาสามัญของหมู่บ้าน กฎระเบียบมาจากสมาชิก การปล่อยเงินให้กู้ตั้งอยู่บนหลักแห่งความเมตตาช่วยเหลือกัน ใครคดโกงก็จะได้รับการลงโทษด้านจิตใจไม่มีใครคบค้าด้วย มีแต่คนติฉินนินทา เท่ากับถูกตัดดินและลงโทษโดยคนทั้งหมู่บ้าน อาจถึงขนาดต้องย้ายออกจากหมู่บ้าน เป็นการควบคุมกันด้วยศีลธรรมของชุมชน

ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ (2542) กล่าวถึงหลักการธุรกิจชุมชนว่าสิ่งสำคัญที่สุดคือ การพึ่งตนเองให้มากที่สุดเป็นโอกาสที่จะอยู่ได้และเติบโตของธุรกิจชุมชน ซึ่งต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจของชุมชน ต้องร่วมกันคิด ร่วมกันตัดสินใจ ร่วมกันทำ และร่วมกันรับผิดชอบ โดยเฉพาะการระดมทุนจากสมาชิกซึ่งหมายถึงเงินทุน เป็นสำคัญ เพื่อทำให้กลุ่มมีทุนสะสมของตนเองก่อให้เกิด

สภาพคล่องและไม่เป็นหนี้สิน ทั้งนี้ยังกล่าวอีกว่าธุรกิจชุมชนต่างๆที่ดำเนินงานอยู่แม้ว่าจะเป็นองค์กรอิสระไม่ใช่สหกรณ์แต่ประเพณีปฏิบัติส่วนใหญ่มักอิงหลักสหกรณ์คือ ร่วมกันคิด ร่วมกันตัดสินใจถือเอามติที่ประชุมสมาชิกเป็นตัวกำหนดทิศทางในการดำเนินงานขององค์กร ส่วนใหญ่จะดำเนินงานในรูปแบบที่ไม่เป็นทางการ (Informal Business) ดังนั้นการจัดการสายงานและระบบงานจึงไม่ค่อยมีกฎเกณฑ์แน่นอน แม้จะมีการแบ่งฝ่ายแบ่งคนรับผิดชอบแต่ในทางปฏิบัติจริงมักจะเป็นลักษณะใครพอจะทำได้ก็ช่วยกันทำ ทำโดยความสมัครใจไม่สามารถกำหนดค่าตอบแทนที่แน่นอนได้ ในกรณีของกลุ่มธุรกิจชุมชนที่ประสบความสำเร็จ เกณฑ์จะเป็นผู้มีความสามารถในการบริหารจัดการมีความเสียสละ สามารถที่จะกำหนดและจูงใจให้สมาชิกคล้อยตามได้ การแบ่งฝ่ายแบ่งสายงาน การจัดโครงสร้างการบริหารขึ้นอยู่กับข้อเสนอแนะของแกนนำและการเสนอแนะนั้นย่อมขึ้นกับประสบการณ์และข้อเท็จจริงที่แกนนำได้รับมา ทั้งในด้านระบบบุคลากร เนื่องจากธุรกิจชุมชนมักไม่มีลูกจ้างหรือมีเพียงคนสองคน จึงไม่มีสายงานการบังคับบัญชาบุคลากรของกลุ่ม มีแต่สมาชิกและกรรมการ การสั่งการ การบังคับบัญชา การให้คุณให้โทษ โดยสายการบังคับบัญชาจึงไม่มี ความสำเร็จของการบริหารบุคลากรอยู่ที่ระบบการจูงใจเชิงคุณภาพและการยอมรับนับถือแกนนำหรือผู้นำเป็นสำคัญ ระบบการให้คุณให้โทษอยู่ที่ระบบวัฒนธรรมคือ ผู้ที่ผิดพลาดหรือทำผิดจะถูกชุมชนตำหนิ ผู้ทำดีชุมชนจะยกย่อง กล่าวโดยสรุป การให้คุณให้โทษในการดำเนินงานกำหนดโดยระบบการตรวจสอบโดยสังคม (Social Sanction) ซึ่งอิงอยู่กับ ปทัสถานทางสังคม (Norm) ของชุมชนนั้นๆ ระบบบุคลากรของธุรกิจชุมชนจะมีประสิทธิภาพเพียงใดขึ้นอยู่กับ สัจจะคุณธรรม ความสามารถ และความเสียสละของบุคลากรเป็นหลัก

ค. การบริหารจัดการธนาคาร

ชวินทร์ ลีณะบรรจง (2541) กล่าวถึงคุณลักษณะของกิจการธนาคาร ดังนี้

1. ธนาคารเป็นกิจการที่มีได้อาศัยทุนของตนเองเป็นหลัก ถึงแม้ว่าสินค้า/บริการหลักที่ธนาคารผลิตขึ้นมา ก็คือเงินก็ตาม แต่ก็ได้หมายความว่ามาจากเงินทุนของธนาคารเอง ธนาคารสามารถมีเงินให้กู้ได้ก็เนื่องมาจากการกู้ยืมเงินจากประชาชน(รับฝากเงิน) และธนาคารด้วยตนเอง อัตราส่วนระหว่างหนี้สินต่อทุน (Leverage Ratio) จึงค่อนข้างจะสูง เมื่อเปรียบเทียบกับกิจการอื่นๆ โดยทั่วไป การขายเด้าสหายอาจจะกู้ยืมเงินผู้อื่นมานอกเหนือจากเงินทุนของตนเอง แต่การกู้ยืมดังกล่าวเมื่อเทียบกับทุนที่มีอยู่ก็ยิ่งน้อยกว่ากิจการธนาคารเป็นอย่างมาก โดยทั่วไปแล้วจะอยู่ในสัดส่วนระหว่าง 1:1 ถึง 3:1 ในขณะที่ธนาคารจะมีสัดส่วนหนี้สินต่อทุนมากกว่า 10:1 ขึ้นไป

2. หากพิจารณาจากงบดุลของธนาคารจะพบว่า หนี้สินที่ธนาคารมีอยู่ ไม่ว่าจะครบกำหนดไถ่ถอน (Maturity) ยาวนานขนาดไหนก็ตาม แต่เมื่อถูกทวงถามก็จำเป็นต้องจ่ายคืนในทันทีเสมอ

ผิดกับกิจการอื่นๆ ที่เมื่อหนี้สินยังไม่ครบกำหนดไถ่ถอน/ชำระคืน หากมีการทวงถามก็อาจปฏิเสธได้

3. ธนาคารมีส่วนอย่างมากในการสร้างหรือทำลายปริมาณเงิน (Money Supply) ที่หมุนเวียนในระบบเศรษฐกิจเนื่องจากเงินฝากกระแสรายวัน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของปริมาณเงินเป็นหนี้สินที่สำคัญตัวหนึ่ง โดยทั่วไปแล้วธนาคารพาณิชย์จะอำนวยความสะดวกให้กับลูกค้านี้ก็โดยการให้ลูกค้าเปิดบัญชีเงินฝากกระแสรายวัน แล้วธนาคารจะเครดิตบัญชีให้ ลูกค้าก็สามารถใช้จ่ายเงินที่กู้ยืมมาจากธนาคารโดยใช้เช็คเบิกถอนจากบัญชีกระแสรายวันที่มีอยู่นั่นเอง ฉะนั้น เมื่อมีลูกค้าเพิ่มทางด้านทรัพย์สิน ในด้านหนี้สินก็จะมีเงินฝากกระแสรายวันเพิ่มขึ้นเท่าๆกัน ซึ่งการเพิ่มของเงินฝากประเภทนี้จะทำให้ปริมาณเงินเพิ่มขึ้นไปด้วย หรืออาจกล่าวได้ว่าปริมาณเงินตามความหมายแคบ (M1) ที่มีอยู่ประกอบด้วย เงินที่เป็นธนบัตรและเหรียญกษาปณ์ ซึ่งเป็นหนี้สินของผู้ออกคือธนาคารกลาง (Central Bank's Money) และกระทรวงการคลัง และเงินที่เป็นเงินฝากกระแสรายวัน(เช็ค) ซึ่งเป็นหนี้สินของธนาคาร (Commercial Bank's Money)

ทั้งนี้ ยังได้อธิบายถึงวิธีการดำเนินงานของธนาคารไว้ว่าในขณะที่ธุรกิจทั่วไปมีเป้าหมายของการทำกำไรสูงสุด (Maximize Profit) เป็นจุดประสงค์อันดับแรกแต่สิ่งที่จะตามมาจากคุณลักษณะพิเศษของธนาคารคือ เป้าหมายของสภาพคล่อง (Liquidity) และเป้าหมายการมีเงินพอเพียงที่จะชำระหนี้ (Solvency) ไปพร้อมๆกัน

ดังนั้นวิธีการดำเนินงานของธนาคารเพื่อให้เกิดกำไรสูงสุดก็คือการนำเงินที่มีผู้มาฝากไปให้กู้หรือนำเงินไปลงทุน โดยคำนึงถึงหนี้สินที่มีอยู่ซึ่งต้องชำระทันทีเมื่อถูกทวงถาม ธนาคารจึงจำเป็นต้องกันเงินส่วนหนึ่งไว้ เพื่อให้สามารถมีเงินจ่ายคืนผู้ฝากได้เมื่อมีการทวงถาม

ธงชัย สันติวงษ์ (2541) กล่าวว่า องค์กรธุรกิจมีเป้าหมายทางการเงิน คือ การทำกำไรสูงสุด และพยายามลดความเสี่ยงให้ต่ำที่สุดและรักษาสภาพคล่องของกิจการไว้ในระดับที่เหมาะสม

นโยบายการให้สินเชื่อ คือ การดูแลควบคุมลูกค้าการค้าของกิจการที่มีประสิทธิภาพนั้นขึ้นอยู่กับนโยบายสินเชื่อที่ดี ประกอบด้วย 3 ส่วนใหญ่ๆ คือ

1. การจำแนกประเภทลูกค้าสินเชื่อที่เหมาะสม
2. การให้วงเงินสินเชื่อทั้งในด้านจำนวนและช่วงระยะเวลาของการให้สินเชื่อเหมาะสมตามชั้นของลูกค้า
3. การดำเนินการจัดการเก็บหนี้ที่มีประสิทธิภาพ

เกรียงศักดิ์ ชันธนาภา (2524) กล่าวว่า หน้าที่การจัดการของผู้จัดการ คือ การวางแผนเงินทุน การหามาได้ซึ่งเงินทุน และการใช้ประโยชน์สูงสุดจากเงินทุน เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้ผู้ถือหุ้นมีความมั่งคั่งสูงสุด

จากข้างต้น อาจสรุปได้ว่าการบริหารจัดการเพื่อแสวงหาความมั่งคั่งในรูปแบบของธนาคาร มีวัตถุประสงค์และเป้าหมายสำคัญคือการทำกำไรและให้ผลตอบแทนสูงสุดต่อผู้ถือหุ้น โดยมีทุนคือเงินและต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบอย่างเคร่งครัด ในขณะที่การบริหารจัดการเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้ฐานล่างของชุมชนในรูปแบบกองทุนชุมชน ซึ่งมีลักษณะการทำงานสอดคล้องกับอ้อมทรัพย์หรือสหกรณ์ มีวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่สำคัญคือ การส่งเสริมคุณค่าทางสังคม เช่น การให้ความช่วยเหลือแก่สมาชิก โดยมีทุนเป็นเงินเช่นเดียวกันแต่ไม่ได้เคร่งครัดในกฎระเบียบมีความยืดหยุ่นในการดำเนินงานใช้หลักความเห็นอกเห็นใจระหว่างกรรมการและสมาชิกด้วยกัน ตลอดจนรับฟังความคิดเห็นและปัญหาของสมาชิกที่ไม่สามารถปฏิบัติตามระเบียบ

จากการทบทวนแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารองค์กร อาจเห็นได้ว่าการบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง มีความสัมพันธ์กับแนวคิดการบริหารแบบธนาคาร การบริหารเพื่อแสวงหากำไร และการบริหารเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้ฐานล่างของสังคม

2.3 นโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

2.3.1 ความเป็นมา

นโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองเป็น นโยบายเร่งด่วนของรัฐบาลนำโดย พันตำรวจโท ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี ซึ่งแถลงต่อรัฐสภาเมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2544 ในการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งละ 1 ล้านบาท เพื่อเป็นแหล่งเงินทุนในการลงทุนสร้างอาชีพ และสร้างรายได้ให้แก่ประชาชนในชุมชนและวิสาหกิจขนาดเล็กในครัวเรือน โดยรัฐบาลจัดสรรเงินอุดหนุนให้แก่หมู่บ้านและชุมชนเมืองตามนโยบายของรัฐบาล เพื่อให้เป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนในหมู่บ้านและชุมชนเมือง

ด้วยอุดมการณ์ที่ว่า “ชุมชนที่เข้มแข็งในภาคชนบททั่วประเทศ คือทางรอดของชาติและเป็นเสาหลักทางเศรษฐกิจที่แท้จริง” หมายถึงการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน โดยให้ชุมชนมีเงินแรกเริ่มของตนเอง สามารถมีกระบวนการเรียนรู้พึ่งตนเองได้ สามารถสร้างงานสร้างรายได้ บริหารจัดการเงินลงทุนของตนเอง ก่อให้เกิดกลไกลูกโซ่ทางเศรษฐกิจที่สนับสนุนการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนนำไปสู่การเป็นชุมชนที่เข้มแข็ง ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงทฤษฎีใหม่ ระยะที่ 2 เมื่อชุมชนมีความเข้มแข็งแล้ว ชุมชนสามารถกระตุ้นการฟื้นฟูของสังคมเมืองและประเทศได้อย่างแข็งแกร่ง

และยังยืนตามไปด้วย ดังที่นายแพทย์ประเวศ วะสี (2545) ได้กล่าวไว้ว่า พระเจดีย์ต้องสร้างจากฐานรากอันใด สังคมก็เช่นเดียวกัน ถ้าฐานล่างของสังคมเข้มแข็งสังคมข้างบนก็เติบโตได้มากและมั่นคงยั่งยืน ทิศทางใหม่ของการพัฒนาเพื่อเอาชนะความยากจนต้องสร้างความเข้มแข็งที่ฐานล่างของสังคม

ในการบริหารและจัดการดำเนินงานตามนโยบายจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านนั้นจะประกอบด้วยโครงสร้างของคณะกรรมการระดับชาติ จะผ่านองค์กรคือสำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติหรือคณะกรรมการสนับสนุนการดำเนินงานในส่วนกลางที่ประสานงานกับหน่วยงานและองค์กรต่างๆของรัฐและองค์กรชุมชน ซึ่งในส่วนของคณะกรรมการสนับสนุนการดำเนินงาน จะมีปลัดสำนักนายกรัฐมนตรีเป็นประธาน และมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ มีผู้ทรงคุณวุฒิจากองค์กรประชาชน 5 คน ผู้ทรงคุณวุฒิจากองค์กรอื่นอีก 5 คน ทำหน้าที่เป็นฝ่ายกำหนดแผนการปฏิบัติการบริหารจัดการเงินกองทุนหมุนเวียนของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับนโยบายและให้หมู่บ้านและชุมชนเมืองเป็นศูนย์กลางในการบริหารและจัดการเงินกองทุนของแต่ละแห่งไปสู่ประชาชน เพื่อเป้าหมายตามวัตถุประสงค์ของนโยบายฯ คือ ให้เป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนในหมู่บ้านและชุมชนเมือง เพื่อพัฒนาอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้ บรรเทาเหตุฉุกเฉินและความจำเป็นเร่งด่วนของประชาชนในชุมชน และเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจระดับฐานรากของประเทศ รวมทั้งเสริมสร้างศักยภาพและความเข้มแข็ง ทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชนเมือง เป็นสำคัญ

คณะกรรมการดังกล่าว เป็นผู้สนับสนุนการพัฒนาขีดความสามารถของอนุกรรมการระดับจังหวัดที่จะทำหน้าที่ในการสนับสนุนทางวิชาการและการให้คำแนะนำ เรื่องการบริหารงานและการลงทุนอย่างมีประสิทธิภาพ และจะเป็นผู้ดูแลกระบวนการในการทำแผนงานของกิจกรรมและงบประมาณสนับสนุนการดำเนินงานของกองทุนฯ แต่ไม่ได้ไปยุ่งเกี่ยวกับการบริหารกองทุนและโครงสร้างรัฐบาลที่จัดขึ้นมา โดยให้สมาชิกในชุมชนบริหารกันเอง เมื่อนุมัติแล้วก็สามารถนำไปเบิกที่ธนาคารได้ ซึ่งเป็นวิธีการที่ไม่ให้เจ้าหน้าที่รัฐเข้าไปเกี่ยวข้องกับเงินทุน เพื่อป้องกันปัญหาที่อาจเกิดขึ้นอย่างเช่น การดำเนินงานเกี่ยวกับกองทุน ลักษณะนี้ในอดีตที่ผ่านมา กล่าวคือ

1. โครงการภายใต้กองทุนต่างๆ ไม่ได้เกิดจากความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง ตลอดจนการใช้ประโยชน์ในกองทุนนั้นๆ รวมทั้งเงื่อนไข กฎเกณฑ์การใช้เงินทุนไม่สอดคล้องกับอาชีพ ค่านิยมและวัฒนธรรมของชุมชน

2. ประชาชนในชุมชนไม่มีความรู้สึกถึงการเป็นเจ้าของกองทุน จึงไม่กระตือรือร้นที่จะวางแผนและช่วยสอดส่องดูแลกองทุนอย่างจริงจัง หากกระบวนการบริหารจัดการกองทุน ไม่ได้อยู่ภายใต้อำนาจของประชาชนผู้มีส่วนได้เสียอย่างแท้จริงซึ่งเหตุผลทั้ง 2 ประการนี้นับเป็นสาเหตุ

สำคัญในการพัฒนาชนบทที่ผ่านมาไม่ค่อยได้รับความร่วมมือจากประชาชนอย่างแท้จริง และประชาชนไม่เกิดการเรียนรู้ที่ดี จึงไม่ก่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน

2.3.2 วัตถุประสงค์ของนโยบาย

เพื่อเสริมสร้างสำนึกความเป็นชุมชนท้องถิ่น โดยให้ชุมชนเป็นผู้กำหนดอนาคตและจัดการหมู่บ้านและชุมชนด้วยคุณค่าและภูมิปัญญาของตนเอง เชื่อมโยงกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน ระหว่างชุมชนและองค์กรต่างๆ ได้กำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการไว้ดังนี้ เป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนในหมู่บ้านและชุมชนเมือง สำหรับการลงทุนเพื่อพัฒนาอาชีพสร้างงาน สร้างรายได้หรือเพิ่มรายได้ การลดรายจ่าย การบรรเทาเหตุฉุกเฉิน และจำเป็นเร่งด่วน และสำหรับการนำไปสู่การสร้างกองทุนสวัสดิภาพที่ดีแก่ประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชน ส่งเสริมและพัฒนาหมู่บ้านและชุมชนเมืองให้มีขีดความสามารถในการจัดระบบ และบริหารจัดการเงินทุนของตนเองเสริมสร้างกระบวนการพึ่งพาตนเองของหมู่บ้านและชุมชนเมือง ในด้านการเรียนรู้ การสร้างและพัฒนาความคิดริเริ่มเพื่อการแก้ไขปัญหาและเสริมสร้างศักยภาพ และส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงในหมู่บ้านและชุมชนเมือง กระตุ้นเศรษฐกิจในระดับฐานรากของประเทศ รวมทั้งเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศในอนาคต เสริมสร้างศักยภาพและความเข้มแข็งทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมของประชาชนในหมู่บ้านและชุมชนเมือง

2.3.3 เป้าหมายของนโยบาย

หมู่บ้านและชุมชนเมืองจำนวนรวมทั้งสิ้น 75,547 กองทุน ได้รับจัดสรรเงินลงทุนหมุนเวียนหมู่บ้านละ 1 ล้านบาท เพื่อนำเงินที่ได้รับจัดสรรไปบริหารจัดการ โดยให้เป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนในหมู่บ้านและชุมชนเมืองเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจในระดับฐานรากของประเทศ นำไปสู่การพึ่งพาตนเองและชุมชนที่เข้มแข็งและยั่งยืนต่อไป

2.3.3.1 งบประมาณ

งบประมาณที่จัดสรรสู่หมู่บ้านและชุมชนเมือง จำนวนทั้งสิ้น 75,547 ล้านบาท รัฐบาลโอนเงินกองทุนให้แก่หมู่บ้านและชุมชนเมืองรวม 74,215 ล้านบาท (สำนักงานคณะกรรมการ- การกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, 2546)

2.3.3.2 ระยะเวลาดำเนินการ

ดำเนินการต่อเนื่องเพื่อให้หมู่บ้านและชุมชนเมืองซึ่งมีจำนวน 75,547 กองทุน ได้รับเงินทุนจำนวน 1 ล้านบาทครบถ้วนทุกหมู่บ้าน โดยเริ่มดำเนินการโอนเงินกองทุนครั้งแรกเมื่อวันที่

ที่ 25 กรกฎาคม 2544 (สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, 2546) และให้คณะกรรมการประเมินผลการดำเนินงานของกองทุนทุกรอบสิ้นปีบัญชีของทุกปี นับตั้งแต่วันที่ระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544 บังคับใช้

2.3.4 แหล่งทุน

รัฐบาลจัดสรรเงินอุดหนุนให้แก่หมู่บ้านและชุมชนเมืองโดยกู้เงินจากธนาคารออมสินจำนวนเจ็ดหมื่นกว่าล้านบาท เพื่อเป็นทุนในการดำเนินงานตามนโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ โดยแบ่งออกเป็น 2 ระดับกองทุน คือ

2.3.4.1 กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ เป็นกองทุนรวมในระดับชาติ เพื่อจัดสรรให้แก่หมู่บ้านและชุมชนเมือง

2.3.4.2 กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง คือ กองทุนหมุนเวียนในหมู่บ้านและชุมชนเมืองเมื่อเริ่มก่อตั้งจะได้รับเงินอุดหนุนจากกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ หมู่บ้านและชุมชนเมืองละ 1 ล้านบาท เพื่อให้ประชาชนในหมู่บ้านและชุมชนเมืองบริหารจัดการกันเอง

2.3.5 กลไกและ การดำเนินงาน

ขั้นตอนที่ 1	การเตรียมกลไก ระดับจังหวัด
ขั้นตอนที่ 2	การประชาสัมพันธ์ และเตรียมประชาชนและชุมชน
ขั้นตอนที่ 3	การจัดตั้งคณะกรรมการกองทุนและการรับรองสถานภาพของกองทุน
ขั้นตอนที่ 4	การประเมินความพร้อมกองทุน
ขั้นตอนที่ 5	การเสนอและอนุมัติโครงการสมาชิก
ขั้นตอนที่ 6	การทำสัญญาขี้ม
ขั้นตอนที่ 7	การรับเงิน
ขั้นตอนที่ 8	การคืนเงินขี้ม
ขั้นตอนที่ 9	การจัดทำบัญชีและตรวจสอบการดำเนินงานกองทุน

2.3.6 องค์กรรับผิดชอบ

2.3.6.1 ระดับชาติ

ก. คณะกรรมการของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ (กทบช.) มีอำนาจและหน้าที่ ดังนี้

- (1) กำหนดนโยบาย การจัดตั้ง และแนวทางการบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง และกองทุน

(2) กำหนดแผนการจัดหาเงินทุนกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง และแผนการจัดสรรให้แก่กองทุน

(3) จัดทำร่างกฎหมายเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติเสนอ ต่อคณะรัฐมนตรี

(4) กำหนดแผนงาน และอกระเบียบ ข้อบังคับ และประกาศในการจัดตั้งแนวทางการบริหารงานกองทุน

(5) ออกระเบียบเกี่ยวกับการรับเงิน การจ่ายเงิน การเก็บรักษาเงิน จัดหา และจัดสรรผลประโยชน์ของกองทุน

(6) ออกระเบียบเกี่ยวกับคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน และการบริหารกองทุน

(7) แต่งตั้งคณะอนุกรรมการ คณะทำงาน เพื่อดำเนินการตามระเบียบนี้

(8) ออกระเบียบ คำสั่ง และประกาศอื่น ๆ เพื่อปฏิบัติตามระเบียบนี้

(9) เพื่อประโยชน์ในการบริหารงานของสำนักงาน อาจมีคำสั่งให้ข้าราชการหรือลูกจ้างของส่วนราชการหรือคณะกรรมการอาจขอให้คณะรัฐมนตรีมีมติให้พนักงานหรือ ลูกจ้างของรัฐ วิชากิจ หรือหน่วยงานอื่นของรัฐไปช่วยปฏิบัติงานเป็นเจ้าหน้าที่ของสำนักงานได้ โดยให้ถือว่าเป็นการปฏิบัติราชการหรือปฏิบัติงานตามปกติโดยจะเข้าไปช่วยปฏิบัติงานเต็มเวลา บางเวลา หรือนอกเวลาก็ได้ อีกทั้งอาจกำหนดค่าตอบแทนให้แก่ผู้ไปช่วยปฏิบัติงานด้วย ก็ได้

(10) รายงานผลการดำเนินงาน ปัญหาและอุปสรรค รวมทั้งฐานะการเงินของกองทุนให้คณะรัฐมนตรีทราบอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง

(11) ปฏิบัติหน้าที่อื่นหรือตามที่กฎหมายอื่นบัญญัติให้เป็นอำนาจและหน้าที่ของคณะกรรมการ หรือตามที่คณะรัฐมนตรีมอบหมาย

ข. สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ในสำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี มีอำนาจหน้าที่ดังนี้

(1) ทำหน้าที่เป็นสำนักงานเลขานุการของคณะกรรมการ

(2) ปฏิบัติงานธุรการของคณะกรรมการ ที่ปรึกษาคณะกรรมการและคณะอนุกรรมการ

(3) ศึกษารวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลต่างๆ ที่เกี่ยวกับการดำเนินงานของคณะกรรมการ และของกองทุน

(4) ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้ทราบถึงการจัดตั้ง นโยบาย และแนวทางการบริหารกองทุน

(5) ดำเนินการและประสานงานกับส่วนราชการและองค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อเตรียมความพร้อมในการจัดตั้งกองทุน และแนวทางการบริหารกองทุน

(6) จัดให้มีหรือสนับสนุนให้มีการประชุมชี้แจง และฝึกอบรมบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานกองทุน

(7) พิจารณาเสนอความเห็นต่อคณะกรรมการในการพิจารณาแผนการบริหารและจัดการกองทุน

(8) ให้การสนับสนุน ปรึกษาหารือ และข้อเสนอแนะแก่คณะกรรมการเกี่ยวกับนโยบาย ระเบียบ หลักเกณฑ์ การดำเนินงานกองทุน

(9) ดำเนินการหรือมอบหมายให้หน่วยงานอื่นๆ ดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้องกับกองทุน และรายงานผลต่อคณะกรรมการดำเนินการในส่วนการบริหารกองทุน

(10) รายงานผลการปฏิบัติงานประจำปีของสำนักงานเสนอต่อคณะกรรมการ

(11) ดำเนินการอื่นใดตามที่คณะกรรมการมอบหมาย

ค. คณะอนุกรรมการสนับสนุนการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองซึ่งประกอบด้วยผู้แทนกระทรวงต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง สถาบันการศึกษา ภาคเอกชน องค์กรพัฒนาเอกชน และตัวแทนประชาชนเป็นองค์ประกอบมีอำนาจหน้าที่ ดังนี้

(1) กำหนดแผนปฏิบัติการบริหารจัดการเงินกองทุนหมุนเวียนของส่วนราชการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหมู่บ้านและชุมชนเมืองให้เป็นไปตามแนวทางให้หมู่บ้านและชุมชนเมืองเป็นศูนย์กลางในการพัฒนา

(2) สนับสนุนและพัฒนาศักยภาพและขีดความสามารถของคณะอนุกรรมการสนับสนุนระดับจังหวัดในการทำหน้าที่ให้การสนับสนุนด้านวิชาการและจัดการแก่กองทุนอย่างมีประสิทธิภาพ

(3) บูรณาการแผนงาน โครงการ กิจกรรม และงบประมาณ เพื่อสนับสนุนการดำเนินการของกองทุน

(4) ปรับปรุงแก้ไขระเบียบข้อบังคับกองทุนตามแผนงานโครงการของรัฐซึ่งมีวัตถุประสงค์ใกล้เคียงกับกองทุนเพื่อเอื้ออำนวยให้กลุ่มหรือองค์กรในหมู่บ้าน สามารถรวมกองทุนอื่นกับกองทุนได้ตามวัตถุประสงค์

(5) แต่งตั้งคณะทำงานเพื่อช่วยดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ของคณะอนุกรรมการสนับสนุน

(6) ปฏิบัติหน้าที่อื่นๆ ตามที่คณะกรรมการมอบหมาย

2.3.6.2 ระดับจังหวัด

มีคณะกรรมการสนับสนุนและติดตามการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านระดับจังหวัด เพื่อทำหน้าที่

- (1) รับขึ้นทะเบียนกองทุนตามระเบียบและวิธีปฏิบัติที่คณะกรรมการกำหนด
- (2) ให้ความเห็นผลการประเมินความพร้อมของกองทุนซึ่งผ่านการประเมินของคณะกรรมการสนับสนุนระดับอำเภอร่วมกับชุมชนตามระเบียบหรือวิธีปฏิบัติที่คณะกรรมการกำหนด
- (3) สนับสนุนให้เกิดการเตรียมความพร้อมของหมู่บ้านและชุมชนเมือง
- (4) ติดตามตรวจสอบการดำเนินงานของกองทุนในจังหวัดให้เป็นไปตามระเบียบหรือวิธีปฏิบัติที่คณะกรรมการกำหนด เพื่อให้เกิดความโปร่งใส และบรรลุตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์
- (5) ประสานความร่วมมือเพื่อสนับสนุนด้านวิชาการ และการจัดการให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของกองทุนในจังหวัด
- (6) จัดทำระบบข้อมูลเชื่อมโยงแลกเปลี่ยนข้อมูลเกี่ยวกับกองทุนต่างๆ ในจังหวัดเพื่อเผยแพร่ประชาสัมพันธ์แก่ประชาชนและส่วนที่เกี่ยวข้องต่างๆ ทั่วราบ
- (7) รายงานผลการดำเนินงานของกองทุนในจังหวัดให้คณะกรรมการทราบ
- (8) แต่งตั้งคณะทำงานเพื่อช่วยดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการสนับสนุนระดับจังหวัด
- (9) ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่คณะกรรมการสนับสนุนมอบหมายให้คณะกรรมการสนับสนุนระดับจังหวัด แต่งตั้งคณะกรรมการสนับสนุนระดับอำเภอ เพื่อทำหน้าที่สนับสนุนการเตรียมความพร้อม สร้างความเข้มแข็งของหมู่บ้านและชุมชนเมือง สนับสนุนและติดตามการดำเนินกิจกรรมของกองทุน และปฏิบัติหน้าที่ที่ตามที่คณะกรรมการสนับสนุนระดับจังหวัดมอบหมาย เพื่อแต่งตั้งคณะทำงานเครือข่ายชุมชนระดับอำเภอซึ่งประกอบด้วย ผู้แทนกลุ่ม หรือองค์กรประชาชน เครือข่ายชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำธรรมชาติในท้องถิ่นที่มีความรู้ หรือมีประสบการณ์ ด้านการพัฒนากองทุนหรือพัฒนาชุมชนท้องถิ่น ในจำนวนตามความเหมาะสมของพื้นที่ โดยให้มีบทบาทในการสนับสนุนการปฏิบัติงานของคณะกรรมการสนับสนุนระดับอำเภอ

2.3.6.3 คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

ประกอบด้วยตัวแทนของกลุ่ม องค์กรประชาชน และประชาชนในหมู่บ้าน หรือชุมชนซึ่งได้มาโดยวิธีชาวบ้านเลือกกันเองในหมู่บ้านหรือชุมชน จำนวน 15 คน มีอำนาจหน้าที่ดังนี้

- (1) บริหารจัดการกองทุน รวมทั้งตรวจสอบ กำกับ ดูแล จัดสรรผลประโยชน์ของเงินกองทุน เพื่อสอดคล้องและเกื้อกูลกับกองทุนอื่นๆ ที่มีอยู่แล้วในหมู่บ้าน

(2) ออกระเบียบ ข้อบังคับ หลักเกณฑ์ หรือวิธีการเกี่ยวกับการบริหารกองทุนที่ไม่ขัดแย้งกับระเบียบที่คณะกรรมการกำหนด และต้องได้รับความเห็นชอบจากที่ประชุมสมาชิก

(3) รับสมาชิกและจัดทำทะเบียนสมาชิกทั้งที่เป็นกลุ่ม องค์กรชุมชน หรือปัจเจกบุคคล ในหมู่บ้านหรือชุมชนเมือง

(4) สำรวจและจัดทำข้อมูลเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ อุตสาหกรรมครัวเรือน และวิสาหกิจชุมชนในเขตท้องที่หมู่บ้านหรือชุมชนเมืองนั้น ตลอดจนสำรวจและจัดทำข้อมูลดังกล่าวของกองทุนอื่น ๆ ที่มีอยู่แล้วในหมู่บ้านหรือชุมชนเมือง

(5) พิจารณาการให้กู้เงินตามระเบียบ หลักเกณฑ์และวิธีการที่กองทุนกำหนด

(6) ทำนิติกรรมสัญญาหรือดำเนินการกำหนดเงื่อนไขเกี่ยวกับภาระผูกพันของกองทุน

(7) จัดหรือเรียกประชุมสมาชิกตามที่กำหนดหรือได้ตกลงกัน หรือตามที่สมาชิกจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในห้าของสมาชิกทั้งหมดลงลายมือชื่อทำหนังสือร้องขอ และจะต้องดำเนินการให้แล้วเสร็จภายในสิบห้าวัน นับแต่วันที่รับคำร้อง

(8) จัดทำบัญชีและส่งมอบเงินที่ได้รับการจัดสรร ดอกผล ผลตอบแทน หรือรายได้ที่เกิดขึ้นจากเงินที่ได้รับการจัดสรรจากคณะกรรมการคืนให้แก่กองทุนให้ครบเต็มตามจำนวนที่ได้รับอนุมัติให้เบิกจ่าย ในกรณีที่คณะกรรมการมีหนังสือหรือคำสั่งเป็นที่สุด เนื่องจากคณะกรรมการกองทุนไม่ปฏิบัติตาม หรือบริหารจัดการกองทุนให้เป็นไปตามระเบียบหรือข้อบังคับที่กองทุนกำหนด

(9) ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่คณะกรรมการกำหนดหรือมอบหมาย
กรรมการกองทุนมีวาระการดำรงตำแหน่งคราวละ 2 ปี

2.3.7 ขั้นตอนการดำเนินงาน

ขั้นตอนที่ 1 เตรียมกลไกในระดับจังหวัด

(1) คณะอนุกรรมการสนับสนุนระดับจังหวัด จัดตั้งอนุกรรมการสนับสนุนและติดตามการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านระดับจังหวัด และอาจจัดตั้งศูนย์ประสานงานคณะอนุกรรมการสนับสนุนระดับจังหวัดเพื่อทำหน้าที่เป็นสำนักงานเลขานุการของคณะอนุกรรมการ

(2) ให้คณะอนุกรรมการสนับสนุนระดับจังหวัดแต่งตั้งคณะอนุกรรมการสนับสนุนระดับอำเภอ และแต่งตั้งคณะทำงานเครือข่ายชุมชนระดับอำเภอ เพื่อช่วยดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ของคณะอนุกรรมการสนับสนุนระดับจังหวัด

ขั้นตอนที่ 2 การประชาสัมพันธ์และเตรียมประชาชน

คณะกรรมการสนับสนุนระดับจังหวัดและอำเภอ ประชาสัมพันธ์โดยใช้สื่อในจังหวัดและอำเภอ รวมทั้งการประชุมชี้แจงผู้นำหมู่บ้านและชุมชนเมืองให้เข้าใจเกี่ยวกับการจัดตั้งและบริหารกองทุนตามระเบียบของคณะกรรมการกำหนด

ขั้นตอนที่ 3 การจัดตั้งคณะกรรมการกองทุนและการรับรองสถานภาพของกองทุน

1. ในวาระเริ่มแรกในส่วนของหมู่บ้าน ให้ผู้ใหญ่บ้านเรียกประชุมหัวหน้าครัวเรือนในหมู่บ้านครัวเรือนละ 1 คน เพื่อเปิดเวทีชาวบ้านในการดำเนินการเลือกคณะกรรมการกองทุนโดยมีคณะกรรมการสนับสนุนระดับอำเภอเป็นผู้ให้คำปรึกษาแนะนำ ตลอดจนสนับสนุนให้การเลือกสรรดำเนินไปด้วยความโปร่งใส บริสุทธิ์ ยุติธรรม และบันทึกแบบ กทบ.1

การประชุมตามข้างต้น ผู้มาประชุมจะต้องมีหัวหน้าครัวเรือนจำนวนไม่น้อยกว่าสามในสี่ของครัวเรือนทั้งหมดในหมู่บ้าน ทั้งนี้ หัวหน้าครัวเรือนอาจมอบหมายให้ผู้แทนครัวเรือนเข้าประชุมแทนได้

เมื่อที่ประชุมกำหนดวิธีการเลือกแล้วเสร็จ ให้ผู้ใหญ่บ้านและประชาคมหมู่บ้าน ตลอดจนคณะกรรมการสนับสนุนระดับอำเภอสนับสนุนให้การเลือกคณะกรรมการกองทุนเป็นไปตามมติของเวทีชาวบ้าน

ในส่วนของชุมชนเมือง ให้ประธานคณะกรรมการสนับสนุนระดับอำเภอเป็นผู้ทำหน้าที่แทนผู้ใหญ่บ้าน

2. เมื่อครบวาระการดำรงตำแหน่ง (คราวละ 2 ปี) ของคณะกรรมการชุดแรกแล้ว หลักเกณฑ์และวิธีการในการคัดเลือกกรรมการกองทุนนั้น ให้คณะกรรมการกองทุนออกข้อบังคับกองทุนตามมติของที่ประชุมสมาชิก

3. คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน ยื่นคำร้องขอขึ้นทะเบียนจัดตั้งกองทุนตามแบบ กทบ.2 ต่อธนาคารสาขาอำเภอภายใน 90 วัน หลังจากได้รับเลือก

4. ธนาคารสาขาอำเภอ ส่งแบบ กทบ.3 ให้ธนาคารสาขาจังหวัด

5. ธนาคารสาขาจังหวัด ส่งแบบ กทบ.3 ให้คณะกรรมการระดับจังหวัด

6. ธนาคารสาขาจังหวัด ส่งแบบ กทบ.3 ให้ธนาคารสำนักงานใหญ่

7. ธนาคารสำนักงานใหญ่ ส่งแบบ กทบ.3 ให้คณะกรรมการ

8. คณะกรรมการประกาศรับรองสถานภาพกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ตามแบบ กทบ.4 และ กทบ.4/1

ขั้นตอนที่ 4 การประเมินความพร้อมและจัดสรรเงินกองทุน

1. ธนาคารสาขา รวบรวมแบบคำขอขึ้นทะเบียนและประเมินความพร้อมของกองทุนตามแบบ กทบ.2 พร้อมตรวจสอบข้อมูล ตามหัวข้อการประเมินข้อที่ 4 ระเบียบข้อบังคับในการดำเนินงานกองทุน ข้อที่ 6 การปฏิบัติตามระเบียบของสมาชิก และข้อที่ 7 การเปิดบัญชีเงินฝากของกองทุน ตามแนวทางและวิธีการประเมินความพร้อมตามที่คณะกรรมการกำหนด แล้วนำเสนอให้แก่คณะกรรมการสนับสนุนระดับอำเภอ

2. คณะกรรมการสนับสนุนระดับอำเภอ ประเมินความพร้อมกองทุนร่วมกับชุมชน หัวข้อการประเมินที่เหลือตามแนวทางและวิธีการประเมินความพร้อมตามที่คณะกรรมการกำหนด แล้วสรุปผลการประเมินความพร้อมกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองตามแบบ กทบ. 5 และจำแนกประเภทของกองทุนและชุมชนเมืองตามแบบ กทบ. 6

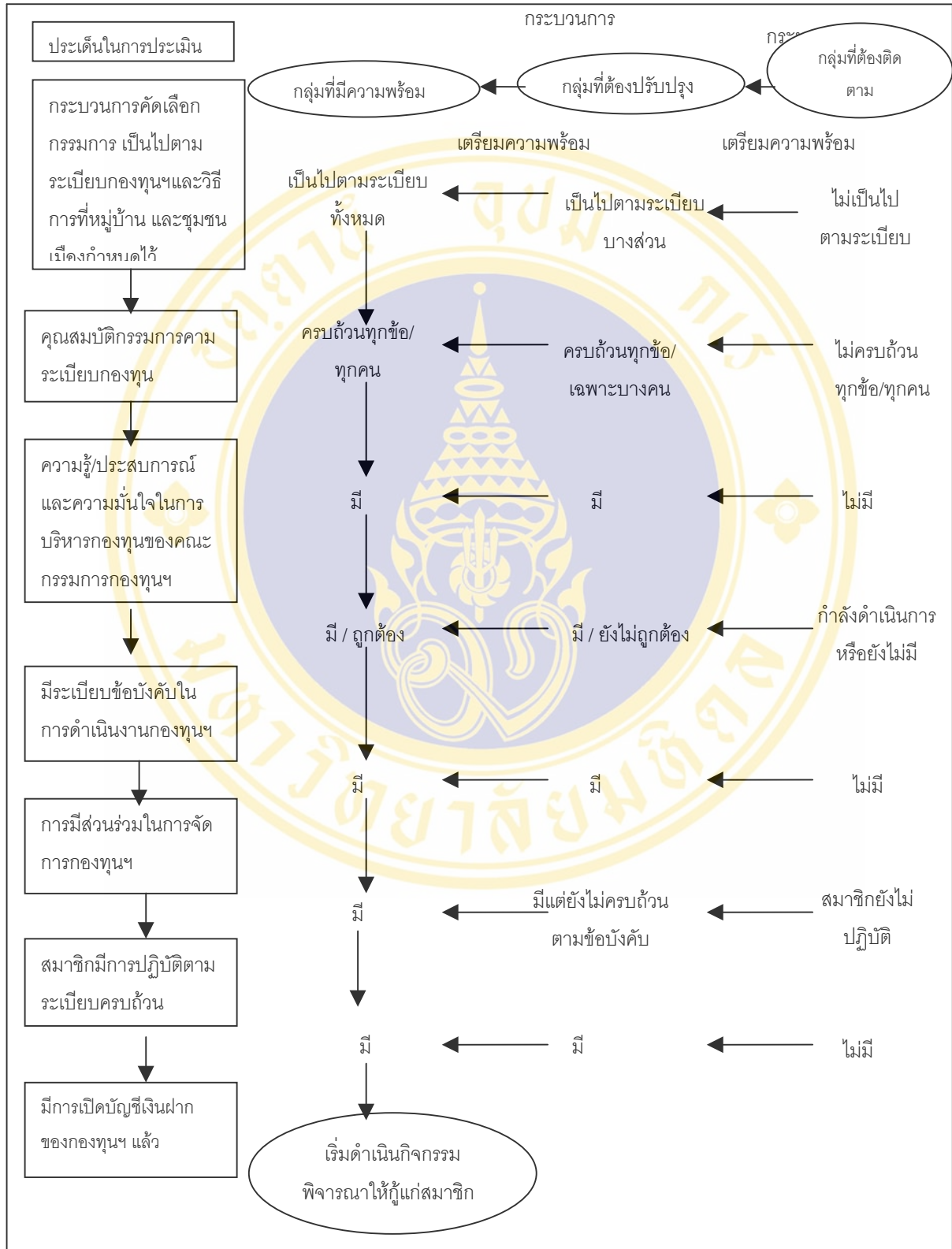
3. คณะกรรมการสนับสนุนระดับอำเภอ แจ้งผลการประเมิน โดยจำแนกประเภทตามแบบสรุปผลการประเมินความพร้อม จำแนกประเภทของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองตามแบบ กทบ. 6 ให้คณะกรรมการสนับสนุนระดับจังหวัด เพื่อให้ความเห็นผลการประเมินความพร้อมของกองทุน พร้อมแจ้งสรุปผลการประเมินความพร้อมของกองทุนตามแบบ กทบ. 5 ให้คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน และคณะกรรมการกองทุนชุมชนเมืองทราบ

4. คณะกรรมการสนับสนุนระดับจังหวัด แจ้งผลการประเมินความพร้อมกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ที่พิจารณาความเห็นผลการประเมินความพร้อมของกองทุนแล้ว สรุปผลการประเมินความพร้อมของกองทุน แบบสรุปผลการประเมินความพร้อมจำแนกประเภทกองทุน (แบบ กทบ. 6) แก่คณะกรรมการ

5. คณะกรรมการพิจารณาเพื่อให้ความเห็นชอบ การอุดหนุนเงินกองทุนให้แก่กองทุนหมู่บ้านและกองทุนชุมชนเมือง ประกาศพร้อมแจ้งให้ธนาคารสำนักงานใหญ่ เพื่อโอนเงินและคณะกรรมการสนับสนุนระดับจังหวัดทราบ

6. คณะกรรมการสนับสนุนระดับจังหวัด แจ้งผลอนุมัติแก่กองทุนหมู่บ้านและกองทุนชุมชนเมือง ติดต่อธนาคาร เพื่อดำเนินการตามขั้นตอนการทำหลักฐานการรับเงินอุดหนุน

แผนภูมิที่ 1 กระบวนการเตรียมความพร้อมของกองทุนหมู่บ้าน

ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, 2544

ขั้นตอนที่ 5 การทำสัญญายืมเงิน

1. ให้คณะกรรมการกองทุนแต่งตั้งผู้แทนกรรมการกองทุนอย่างน้อยสองคน เป็นผู้แทนคณะกรรมการกองทุนในการทำสัญญากู้ยืมเงินกับผู้ขอกู้ที่ได้รับอนุมัติเงินกู้

2. คณะกรรมการกองทุนอาจเรียกหลักประกันเงินกู้ ไม่ว่าจะ เป็นบุคคล หรือทรัพย์สินตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กองทุนกำหนด

3. ให้คณะกรรมการกองทุนกำหนดอัตราดอกเบี้ยหรือค่าตอบแทนเงินฝาก และเงินกู้ เป็นอัตราที่แน่นอนตามความเห็นชอบจากที่ประชุมสมาชิก และปิดประกาศอัตราดอกเบี้ยหรือค่าตอบแทนดังกล่าวอย่างเปิดเผย

4. สมาชิกที่ประสงค์จะขอกู้เงินจากกองทุน ต้องจัดทำคำขอกู้โดยระบุวัตถุประสงค์ในการกู้ยืมเงินอย่างชัดเจน โดยให้ยื่นคำขอกู้ดังกล่าวต่อคณะกรรมการกองทุน ให้คณะกรรมการกองทุนพิจารณาเงินกู้ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กองทุนกำหนด

หมายเหตุ: สมาชิกกองทุน ประกอบด้วยบุคคลธรรมดาที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านนั้น มีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามตามข้อบังคับของกองทุน

การรับสมัครสมาชิกและการขาดจากสมาชิกภาพของสมาชิก ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่กองทุนกำหนด ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงความต้องการและการมีส่วนร่วมของประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชนเมืองเป็นหลัก

5. คณะกรรมการกองทุนมีอำนาจในการอนุมัติเงินกู้รายหนึ่งไม่เกินจำนวน สองหมื่นบาท

6. ในกรณีที่คณะกรรมการกองทุนมีมติเห็นควรอนุมัติเงินกู้รายใดเกินกว่าจำนวนที่กำหนดไว้ข้างต้น ให้คณะกรรมการกองทุนเรียกประชุมสมาชิกเพื่อให้สมาชิกพิจารณาวินิจฉัยชี้ขาดต่อไป แต่ทั้งนี้ การอนุมัติเงินกู้รายหนึ่งต้องไม่เกินจำนวนห้าหมื่นบาท

7. การอนุมัติเงินกู้ฉุกเฉิน ให้คณะกรรมการกองทุนพิจารณาตามความเหมาะสมและจำเป็น

8. ในกรณีที่คณะกรรมการกองทุนมีมติอนุมัติเงินกู้ยืมตามคำขอกู้ทั้งหมดหรือบางส่วน ให้บันทึกความเห็นในแบบคำขอกู้ยืมเงิน พร้อมทั้งส่งสำเนาแบบคำขอกู้ยืมเงิน ตลอดจนเงื่อนไขและรายละเอียดในการอนุมัติเงินกู้ แจ้งให้ผู้ขอกู้และธนาคารรับทราบโดยเร็ว

ขั้นตอนที่ 6 การรับเงิน

1. ให้คณะกรรมการเปิดบัญชีเงินฝากออมทรัพย์ “กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ” กับธนาคาร เพื่อสำรองจ่ายและเตรียมจัดสรรให้แก่กองทุนหมู่บ้านและกองทุนชุมชนเมือง
2. ให้ธนาคารโอนเงินจาก “บัญชีกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ” เข้าบัญชีกองทุนหมู่บ้านหรือกองทุนชุมชนเมืองตามคำสั่งจ่ายของคณะกรรมการ
3. ให้คณะกรรมการกองทุนเปิดบัญชีเงินฝากออมทรัพย์ภายใต้ชื่อบัญชี “กองทุนหมู่บ้าน(ชื่อบ้าน หมู่ที่ ตำบล/แขวง..... อำเภอ/เขต.....จังหวัด.....)” ไว้กับธนาคาร เพื่อรับโอนเงินที่ได้รับจัดสรรจากคณะกรรมการ

หมายเหตุ : ให้คณะกรรมการจัดสรรเงินจากกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ไปยังบัญชีกองทุนหมู่บ้านและบัญชีกองทุนชุมชนเมือง บัญชีละหนึ่งล้านบาท ภายในระยะเวลาสามสิบวัน นับแต่วันที่ได้รับแจ้งเป็นหนังสือจากคณะกรรมการสนับสนุนระดับจังหวัด ในกรณีที่คณะกรรมการไม่สามารถจัดสรรเงินให้เสร็จสิ้นภายในระยะเวลาที่กำหนด ให้ขยายระยะเวลาต่อได้อีกไม่เกินสิบห้าวัน

4. ให้ผู้ขอู้ที่ได้รับอนุมัติเงินกู้ เปิดบัญชีออมทรัพย์กับธนาคาร และแจ้งหมายเลขบัญชีออมทรัพย์ให้คณะกรรมการกองทุนทราบ
5. ให้ธนาคารเป็นผู้ทำหน้าที่โอนเงินเข้าในบัญชีผู้กู้ที่ผ่านการพิจารณาอนุมัติจากคณะกรรมการ ตามคำสั่งและเงื่อนไขของคณะกรรมการกองทุน

หมายเหตุ : เงินที่จะนำเข้าบัญชีเงินฝากที่เปิดไว้ตามข้อ 1 ได้แก่

- (1) เงินอุดหนุนที่รัฐบาลจัดสรรให้
- (2) เงินหรือทรัพย์สินที่มีผู้บริจาคให้
- (3) เงินกู้ยืม
- (4) ดอกผลหรือผลประโยชน์ใด ๆ ที่เกิดจากกองทุน
- (5) เงินหรือทรัพย์สินอื่นๆ ที่กองทุนได้รับ โดยไม่มีเงื่อนไขผูกพันหรือภาระติดพันอื่นใด

เงินที่จะนำเข้าบัญชีเงินฝากที่เปิดไว้ตามข้อ 3 ได้แก่

- (1) เงินที่ได้รับจัดสรรจากคณะกรรมการ
- (2) เงินหรือทรัพย์สินที่มีผู้บริจาคให้โดยปราศจากภาระผูกพัน

- (3) เงินกู้ยืม
- (4) ดอกผลหรือผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากกองทุน
- (5) เงินฝากสัจจะและเงินรับฝาก
- (6) เงินค่าหุ้น
- (7) เงินสมทบจากกลุ่มหรือองค์กรสมาชิก
- (8) เงินและทรัพย์สินอื่น ๆ ตามระเบียบที่กองทุนกำหนด

ขั้นตอนที่ 7 การคืนเงินยืม

1. การกำหนดระยะเวลาชำระคืนเงินกู้ ให้คณะกรรมการกองทุนพิจารณาตามความเหมาะสมแห่งสัญญาเงินกู้แต่ละราย
2. การชำระคืนเงินต้นพร้อมดอกเบี้ยหรือค่าตอบแทน ให้ผู้กู้ชำระให้แล้วเสร็จสิ้นภายในกำหนดระยะเวลาไม่เกินหนึ่งปี นับแต่วันที่ทำสัญญา
3. การชำระคืนเงินกู้หรือเงินลงทุนทุกประเภท ผู้กู้หรือผู้ที่นำเงินไปลงทุน จะต้องนำเงินไปส่งคืน ณ ธนาคาร และนำหลักฐานการส่งชำระคืนเงินกู้หรือเงินลงทุนไปมอบให้คณะกรรมการกองทุน เพื่อเป็นหลักฐานในการจัดทำบัญชีหรือดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้อง
4. ในกรณีที่ผู้กู้ผิดสัญญา ไม่ชำระคืนเงินกู้พร้อมดอกเบี้ยหรือค่าตอบแทนตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในสัญญากู้ยืมเงินให้ผู้กู้เสียเบี้ยปรับตามจำนวนที่ระเบียบหรือข้อบังคับกองทุนกำหนดไว้อย่างแน่นอน สำหรับจำนวนที่ขาดหรือค้างชำระเว้นแต่ผู้กู้ได้รับอนุญาตให้ผ่อนผันการชำระหนี้
5. คณะกรรมการกองทุนอาจพิจารณายกเลิกหรือปรับลดเบี้ยปรับให้แก่ผู้กู้อย่างหนึ่งรายใดก็ได้ เมื่อมีเหตุผลอันสมควร และด้วยความเห็นชอบจากที่ประชุมสมาชิกด้วยเสียงเกินกึ่งหนึ่งหรือดำเนินการอื่น ๆ ตามระเบียบที่กองทุนกำหนด
6. ในกรณีที่ผู้กู้มิได้เริ่มดำเนินการตามวัตถุประสงค์ในการขอกู้ยืมเงินหรือเมื่อมีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าผู้กู้นำเงินไปใช้ในกรอบวัตถุประสงค์ โดยปราศจากเหตุผลอันสมควรให้คณะกรรมการกองทุนมีอำนาจยกเลิกสัญญาและเรียกคืนเงินกู้พร้อมดอกเบี้ยหรือค่าตอบแทนที่ค้างชำระคืนเต็มจำนวนได้โดยทันที
7. ให้คณะกรรมการกองทุนเรียกประชุมสมาชิกเพื่อลงมติให้ผู้กู้ซึ่งนำเงินกู้ไปใช้ในกรอบวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ในคำขอกู้ยืมเงินพ้นจากสมาชิกภาพในระยะเวลาสามสัปดาห์หลังจากวันยกเลิกสัญญา

ขั้นตอนที่ 8 ขั้นตอนการจัดทำบัญชีและตรวจสอบการดำเนินงานกองทุน

1. ให้คณะกรรมการกองทุนจัดทำบัญชีของกองทุนตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการกำหนดอย่างน้อยเดือนละหนึ่งครั้ง และแจ้งให้สมาชิกทราบ รวมทั้งให้จัดทำสรุปผลการดำเนินงานประจำปีรายงานต่อคณะกรรมการอย่างน้อยปีละหนึ่งครั้ง

2. คณะกรรมการกองทุนต้องจัดให้มีระบบการตรวจสอบภายในเกี่ยวกับการบริหารจัดการ การเงิน การบัญชี และการพัสดุ

3. คณะกรรมการอาจแต่งตั้งบุคคลหรือคณะบุคคลที่เห็นสมควรเป็นผู้ตรวจสอบกองทุน เพื่อทำหน้าที่ตรวจสอบและประเมินผลการบริหารจัดการกองทุนและการดำเนินงานของคณะกรรมการกองทุนได้ตามที่เห็นสมควร ในการนี้ให้คณะกรรมการกองทุนมีหน้าที่อำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงานของผู้ตรวจสอบกองทุน

4. ให้คณะกรรมการกองทุนจัดทำงบรายงานการเงิน ส่งให้ผู้ตรวจสอบบัญชีที่คณะกรรมการกำหนดภายในระยะเวลาสามสิบวัน นับแต่วันสิ้นปีทางบัญชีของทุกปี

5. ให้คณะกรรมการกองทุนแต่งตั้งผู้ตรวจสอบบัญชีกองทุน เพื่อทำหน้าที่ประเมินผล การใช้จ่ายเงินและทรัพย์สินของกองทุน โดยให้แสดงความคิดเห็นเป็นข้อวิเคราะห์ว่าการใช้จ่าย ดังกล่าวเป็นไปตามวัตถุประสงค์ ประหยัด และได้ผลตามเป้าหมายเพียงใด และให้ทำบันทึกรายงานผลการสอบบัญชีต่อคณะกรรมการกองทุน พร้อมทั้งจัดพิมพ์เผยแพร่ต่อสมาชิกและสาธารณชน

2.3.8 ยุทธวิธีในการดำเนินงาน โดยให้ท้องถิ่นที่มีขีดความสามารถจัดระบบ และบริหารจัดการเงินกองทุนของตนเองซึ่งมี คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

คณะอนุกรรมการสนับสนุนระดับจังหวัดและอำเภอ เป็นหน่วยงานประเมินความพร้อมของแต่ละหมู่บ้านในการได้รับจัดสรรเงินกองทุน มีคณะกรรมการกองทุนบริหารจัดการกองทุน ตรวจสอบกำกับดูแลจัดสรรผลประโยชน์ของเงินกองทุนและออกระเบียบข้อบังคับเช่น คณะกรรมการกองทุนสามารถกำหนดระเบียบเกี่ยวกับการส่งเสริมสนับสนุนให้สมาชิกถือหุ้นของกองทุน หรือมีเงินฝากตั้งจะไว้ที่กองทุน และในการชำระค่าหุ้น สมาชิกอาจชำระเป็นเงิน ทรัพย์สิน หรือแรงงานตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กองทุนกำหนด

การบริหารจัดการกองทุนต้องจัดให้มี

1. การประชุมใหญ่สามัญประจำปี ผู้ถือหุ้นอย่างน้อยปีละหนึ่งครั้งภายในกำหนดระยะเวลาสิบห้าวัน นับจากวันที่กรรมการกองทุนพ้นจากตำแหน่งตามวาระ เพื่อพิจารณาผลการดำเนินงานของคณะกรรมการกองทุน และรับรองคณะกรรมการกองทุนที่ได้รับเลือกใหม่ วิธีการในการเรียกประชุมให้เป็นไปตามที่กองทุนกำหนด โดยคำนึงถึงจารีตประเพณีของแต่ละหมู่บ้านหรือชุมชนเมือง

2. นอกจากการประชุมใหญ่สามัญประจำปีแล้ว คณะกรรมการกองทุนอาจเรียกประชุมใหญ่วิสามัญเมื่อใดก็ได้ เมื่อมีเหตุที่ต้องขอมติหรือขอความเห็นชอบจากที่ประชุมสมาชิกตามระเบียบนี้ หรือเมื่อคณะกรรมการกองทุนเห็นสมควร และให้คณะกรรมการกองทุนเรียกประชุมใหญ่วิสามัญภายในระยะเวลาสิบห้าวัน นับแต่วันที่ได้รับการร้องขอเป็นหนังสือจากสมาชิกซึ่งเข้าชื่อกันมีจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในห้าของจำนวนสมาชิกทั้งหมด

3. ในการประชุมสมาชิกต้องมีสมาชิกมาประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมด จึงจะเป็นองค์ประชุม สมาชิกจะมอบอำนาจเป็นหนังสือให้บุคคลอื่นมาประชุมแทนตนก็ได้ แต่ผู้รับมอบอำนาจนั้นจะรับมอบอำนาจจากสมาชิกเกินกว่าหนึ่งรายมิได้ การประชุมคราวใดมีสมาชิกมาประชุมไม่ครบองค์ประชุม ให้นัดประชุมอีกครั้งหนึ่งในสิบห้าวัน นับแต่วันนัดประชุมครั้งแรก ในการประชุมครั้งหลังถ้ามิใช่เป็นการประชุมใหญ่สามัญประจำปี เมื่อมีสมาชิกมาประชุมไม่น้อยกว่าหนึ่งในสามของจำนวนสมาชิกทั้งหมดก็ถือให้เป็นองค์ประชุม

การประชุมคณะกรรมการกองทุนและการออกเสียงของสมาชิก

1. การประชุมคณะกรรมการกองทุนต้องมีกรรมการมาประชุมเกินกึ่งหนึ่งของจำนวนกรรมการกองทุนทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ในขณะนั้น จึงจะเป็นองค์ประชุม ถ้าประธานกรรมการกองทุนไม่มาประชุมหรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ให้รองประธานกรรมการกองทุน ทำหน้าที่ประธานในที่ประชุม ถ้าประธานกรรมการกองทุนและรองประธานกรรมการกองทุนไม่มาประชุมหรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ให้กรรมการที่มาประชุมเลือกกรรมการคนหนึ่งเป็นประธานในที่ประชุมการวินิจฉัยชี้ขาดของที่ประชุมให้ถือเสียงข้างมาก กรรมการคนหนึ่งให้มีเสียงหนึ่งในการลงคะแนน ถ้าคะแนนเท่ากันให้ประธานในที่ประชุมออกเสียงเพิ่มขึ้นอีกเสียงหนึ่งเป็นเสียงชี้ขาดกรรมการกองทุนผู้ใดมีส่วนได้ส่วนเสียเป็นส่วนตัวในเรื่องใด ห้ามมิให้เข้าร่วมประชุมในเรื่องนั้น

2. สมาชิกคนหนึ่งให้มีเสียงหนึ่งในการออกเสียงลงคะแนน ถ้าคะแนนเสียงเท่ากัน ให้ประธานในที่ประชุมออกเสียงเพิ่มขึ้นอีกเสียงหนึ่งเป็นเสียงชี้ขาด การวินิจฉัยชี้ขาดของที่ประชุมให้ถือเสียงข้างมาก

2.4 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.4.1 ความสำเร็จของกลุ่มและโครงการพัฒนา

กองวิจัยและประเมินผล กรมการพัฒนาชุมชน (2528) ได้ศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อความแตกต่างในความสำเร็จของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต พบว่า สมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ที่ประสบความสำเร็จ สถานภาพทางสังคมและเศรษฐกิจดีกว่ากลุ่มที่ไม่ประสบความสำเร็จ ในด้านการได้รับการประชุมชี้แจง หรือการอบรมเกี่ยวกับกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต การได้รับข่าวสารเกี่ยวกับกลุ่มออมทรัพย์ฯ ระดับความเข้าใจในหลักการ วัตถุประสงค์ และวิธีการของกลุ่ม กลุ่มที่ประสบความสำเร็จจะได้รับการประชุมชี้แจงจากเจ้าหน้าที่โดยสม่ำเสมอ มีการอบรมเกี่ยวกับกลุ่มและได้รับข่าวสารเกี่ยวกับกลุ่มมากกว่ากลุ่มที่ไม่ประสบความสำเร็จ นอกจากนี้ระดับความเข้าใจในหลักการวัตถุประสงค์ และวิธีการดำเนินการของกลุ่มยังแตกต่างกัน คือ กลุ่มที่ประสบความสำเร็จจะมีความเข้าใจและมีวิธีการดำเนินการดีกว่ากลุ่มที่ไม่ประสบความสำเร็จ

กิ่งแก้ว อินหว่าง และวิรัชศักดิ์ อนันตมงคล (2531) ได้ทำการประเมินผลความสัมฤทธิ์ผลของโครงการพัฒนาชนบท : งานพัฒนาเศรษฐกิจชนบท พบว่า มีระดับความสัมฤทธิ์อยู่ในเกณฑ์ค่อนข้างสูง โดยดัชนีด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน และความพึงพอใจของประชาชน มีระดับความสำเร็จสูงใกล้เคียงกัน ส่วนการบรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการมีระดับผลสำเร็จรองลงมา ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความสัมฤทธิ์ผลของโครงการ คือ ความพร้อมในการจัดตั้งกลุ่ม การใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม และการส่งเสริมความรู้ และประสบการณ์ สำหรับความต้องการสนับสนุนของกลุ่มอาชีพ ต้องการได้รับการสนับสนุนจากผู้เกี่ยวข้องค่อนข้างสูง ทั้งด้านวิชาการและอื่น ๆ เช่น ต้องการให้สนับสนุนด้านเงินทุน ให้คำแนะนำ ให้การสนับสนุนวัสดุ เครื่องมือ เพิ่มพูนทักษะ และการตลาดจำหน่าย

กองวิจัยและประเมินผล กรมการพัฒนาชุมชน (2532) ได้ทำการประเมินความสัมฤทธิ์ผลโครงการยกระดับความเป็นอยู่ของสตรีในชนบท: โดยอาศัยกิจกรรมทางการศึกษาและการฝึกอบรม พบว่า สตรีส่วนใหญ่มีความสามารถในการบริหารกิจการได้ด้วยตนเองด้วยความมั่นใจ มีผลผลิตอันเกิดจากกิจกรรมมีรายได้เพิ่มขึ้น มีการเพิ่มพูนความรู้ ความสามารถในการวางแผน การสำรวจข้อมูล และการตลาดดีพอสมควร สตรีส่วนใหญ่สามารถพัฒนาความเป็นอยู่ในครอบครัวให้ดีขึ้นพอสมควร ในเชิงเศรษฐกิจและสตรีที่เข้าร่วมโครงการมีความพึงพอใจต่อการดำเนินงานมาก

และมีความต้องการที่จะเรียนรู้ในเรื่องต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการประกอบอาชีพ และการดำเนินธุรกิจ

สุคนธ์ จตุชัย (2536) ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการบริหารงานของกรรมการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต พบว่า ปัจจัยที่มีผลสำเร็จในการบริหารของกรรมการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตได้แก่ ระยะเวลา การดำรงตำแหน่งเป็นกรรมการ ความเข้าใจในวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งกลุ่ม การเคยได้รับความรู้และประสบการณ์ในกิจกรรมต่างๆ เกี่ยวกับกลุ่มออมทรัพย์ฯ การได้รับการสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่ออมทรัพย์ มีความสัมพันธ์กับความสำเร็จในการบริหารงานของคณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์

คณะอนุกรรมการประเมินผลการดำเนินงาน โครงการแก้ไขปัญหาคความยากจน กระทรวงมหาดไทย (2538) ได้ทำการศึกษา ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จหรือไม่สำเร็จในการดำเนินงานตามโครงการแก้ไขปัญหาคความยากจนของกระทรวงมหาดไทย พบว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จหรือไม่สำเร็จในการดำเนินงานตามโครงการมี ดังนี้

- 1) สภาพแวดล้อมของโครงการ ได้แก่ โอกาสทางเศรษฐกิจของหมู่บ้าน ความตระหนักและความตั้งใจที่จะแก้ไขปัญหาคความยากจนของกรรมการหมู่บ้าน ความสามัคคี และความร่วมมือในการพัฒนาของประชาชนในหมู่บ้าน
- 2) สภาพแวดล้อมของการประกอบอาชีพ ได้แก่ การยอมรับการเปลี่ยนแปลงอาชีพไปสู่อาชีพที่ให้ผลตอบแทนเร็ว การเห็นค่าของเงินยืมจากโครงการของครัวเรือนเป้าหมาย ประเภทของอาชีพที่ครัวเรือนเป้าหมายส่วนใหญ่เลือกลงทุนและทักษะการผลิต
- 3) ทักษะติดต่อโครงการ ได้แก่ การมีทัศนคติที่ดี เห็นประโยชน์ และคุณค่าของโครงการ
- 4) ทักษะติดต่อการประกอบอาชีพ การมีทักษะที่ดีต่ออาชีพ
- 5) พฤติกรรมการทำงาน ความตั้งใจและทุ่มเทในการทำกิจกรรมที่ยืมเงินกองทุน
- 6) พฤติกรรมการบริหาร ได้แก่ ความรู้ ความเข้าใจของคณะกรรมการหมู่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล การบริหารงานอย่างเป็นระบบ การมีส่วนร่วม และความถูกต้องในการคัดเลือกคณะกรรมการบริหาร

2.4.2 การจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

ชาติรี เจริญศิริ (2543) ศึกษาเรื่อง การจัดการกองทุนชุมชนในตำบลเมืองจั้ง กิ่งอำเภอภูเวียง จังหวัดน่าน ศึกษาเงื่อนไข ปัจจัยและกระบวนการจัดการเงินของกองทุนเพื่อหารูปแบบที่เหมาะสมในการจัดการกองทุนชุมชน พบว่ากองทุนควรมีโครงการจัดสวัสดิการเพื่อชุมชนเป็นช่อง

ทางการช่วยเหลือผู้ยากลำบากโดยยึดหลักร่วมคิดร่วมทำของประชาชนและมีเครือข่ายองค์กรชุมชนร่วมทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทำให้เกิดความเข้มแข็งในกระบวนการจัดการของชุมชน

เฉลย แสงอุตสาหะ (2544) ศึกษา “การก่อเกิด การพัฒนาและนำไปปฏิบัติของนโยบายจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง” โดยกล่าวถึงที่มาและการพัฒนาจนเป็นนโยบายการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ตลอดจนการนำเอานโยบายดังกล่าวไปปฏิบัติ รวมถึงแนวทางที่ควรปรับปรุงแก้ไขในงานทบทวนนี้ จะนำเสนอเฉพาะสาระที่เกี่ยวกับการนำนโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติไปปฏิบัติในประเด็นปัจจัยที่สนับสนุน และปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการบริหารจัดการเงินกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองซึ่งพบว่ามีส่วนเกี่ยวข้อง 4 ส่วน คือ

- 1) คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
- 2) กฎระเบียบของกองทุนฯ
- 3) สมาชิกกองทุนฯ
- 4) กระบวนการบริหารจัดการ

สะอาด กำใจ (2544) ศึกษาศึกษาภาพ ข้อจำกัด ปัจจัย/เงื่อนไขที่มีผลต่อการพัฒนากลุ่มออมทรัพย์ พบว่าการพัฒนากลุ่มออมทรัพย์โดยอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมระหว่างนักวิจัย นักวิชาการ สมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ ฯลฯ เพื่อนำไปสู่รูปแบบและกระบวนการดำเนินงานกลุ่มออมทรัพย์รูปแบบใหม่ ส่งผลให้สมาชิกกลุ่มออมทรัพย์มองเห็นปัญหาที่เกิดขึ้นร่วมกันและร่วมกันในการวิเคราะห์ปัญหา หาแนวทางแก้ไขและพัฒนาการดำเนินงานกลุ่มออมทรัพย์ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

นิสารัตน์ ศิลปเดช และคณะ (2545) ศึกษา “การวิจัยเชิงปฏิบัติการติดตามส่งเสริมการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านในจังหวัดสมุทรปราการ” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อติดตามการดำเนินงานจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านของหมู่บ้านต่างๆ ในจังหวัดสมุทรปราการ และส่งเสริมให้หมู่บ้านที่ยังไม่เข้มแข็งยังไม่สามารถจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านได้เกิดความตื่นตัว เพื่อจะได้มีการรวมกลุ่มกันดำเนินการจัดตั้งกองทุนฯ ให้สำเร็จตามนโยบายของรัฐบาล ผลการศึกษาพบว่าผลงานที่เกิดขึ้น มีความสอดคล้องสัมพันธ์กับสภาพบริบททางเศรษฐกิจและสังคมของจังหวัดและอำเภอ ซึ่งเป็นปัจจัยหรือองค์ประกอบที่มีผลต่อการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้าน กล่าวคือจังหวัดสมุทรปราการมีบริบทที่เป็นสังคมกึ่งเมืองกึ่งชนบท พื้นที่ที่เป็นเขตเมืองยังไม่สามารถจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านได้ ส่วนในพื้นที่ที่เป็นเขตชนบทสามารถจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านได้เป็นผลสำเร็จจำนวนมาก

สุมลมลลย์ เตียวไป๋ (2545) ศึกษา “ความรู้ความเข้าใจของประชาชนที่มีต่อนโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับความรู้และความเข้าใจของประชาชน และศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความรู้ความเข้าใจของประชาชนที่มีต่อนโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง กรณีศึกษาตำบลคอนขมพู อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา ผลการศึกษาพบว่า

1. ประชาชนมีความรู้ ความเข้าใจต่อนโยบายฯ ในระดับปานกลาง
2. ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจในด้านวัตถุประสงค์ของนโยบายกองทุนฯ มากที่สุด และรองลงมาคือ ด้านปรัชญาของนโยบายกองทุนฯ และที่ความรู้ความเข้าใจน้อยที่สุด คือ ด้านคุณสมบัติของคนเป็นสมาชิกกองทุน
3. ปัจจัยที่มีผลต่อความรู้ ความเข้าใจของประชาชนที่มีต่อนโยบายกองทุนฯ คือ ระดับการศึกษา รายได้ และการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้าน ส่วนปัจจัยด้านเพศ อายุ อาชีพ ประสบการณ์การเป็นสมาชิกกองทุนอื่น/สหกรณ์ และเป็นกรรมการบริหารกองทุน/สหกรณ์ ไม่มีผลต่อความรู้ความเข้าใจของประชาชนที่มีต่อนโยบายกองทุนหมู่บ้าน

ชยานี กัญญวิจิตร และคณะ (2544) ศึกษา “การประเมินนโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง” การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ วิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการบรรลุวัตถุประสงค์ของนโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง เฉพาะหมู่บ้านที่คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติได้ประกาศรับรองการขึ้นทะเบียนกองทุน งวดที่ 1 ครั้งที่ 1 เมื่อวันที่ 25 กรกฎาคม 2544 ได้แก่

1. ปัจจัยเกี่ยวกับการที่สมาชิกนำเงินยืมจากกองทุนไปประกอบอาชีพว่าเป็นอาชีพที่ดำเนินการอยู่แล้วในปัจจุบันหรือเป็นอาชีพเสริม ความเพียงพอในการอนุมัติ เงินยืม การนำเงินยืมที่ได้รับจากกองทุนไปรวมกับเงินยืมจากแหล่งเงินกู้อื่น
2. เพื่อประกอบอาชีพหรือไม่ ความเหมาะสมของระยะเวลาส่งคืนเงินกู้
3. การประเมินผลกระทบทางอ้อมเกี่ยวกับศักยภาพการดำเนินงานของคณะกรรมการกองทุนฯ ในส่วนของระดับความรู้ ความเข้าใจ วิธีการบริหาร การมีส่วนร่วม ประสิทธิภาพความรวดเร็ว และความเป็นธรรมในการบริหารกองทุน
4. การประเมินผลความคิดเห็นของผู้ไปเป็นสมาชิก เป็นการประเมินเพื่อให้ทราบถึงเหตุผลของประชาชนที่ไปสมัครเป็นสมาชิกกองทุน

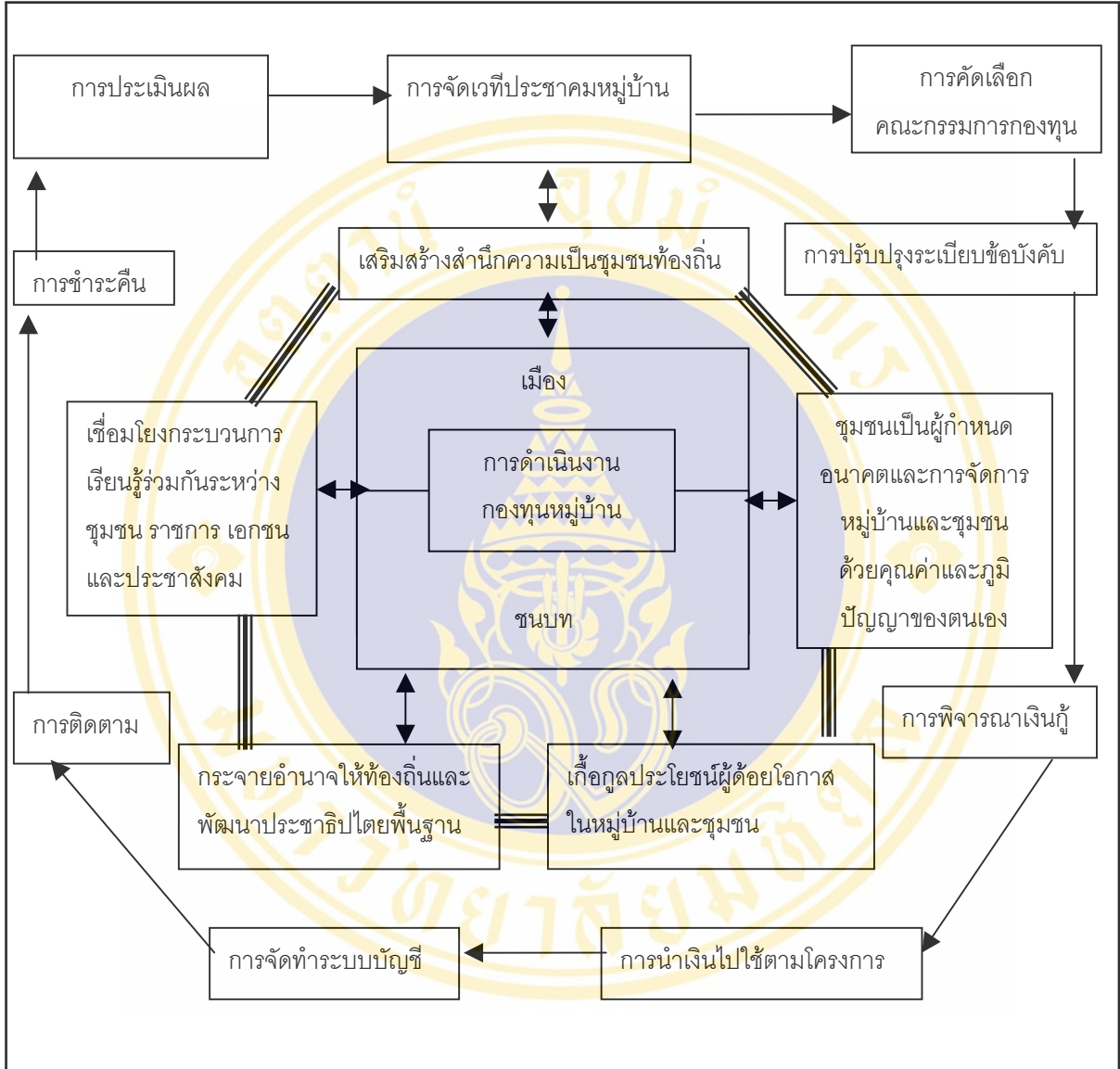
ผลการศึกษาพบว่า

1. อาชีพเสริมที่สมาชิกนิยมนำเงินกู้ยืมไปดำเนินการคือ อาชีพเลี้ยงสัตว์และค้าขาย
2. เงินยืมที่ได้รับจากกองทุนไม่เพียงพอต่อการนำไปลงทุน

3. สมาชิกนำเงินยืมที่ได้รับจากกองทุนไปรวมกับเงินยืมจากแหล่งทุนอื่นเพื่อการลงทุน
4. สมาชิกเห็นว่าระยะเวลาส่งคืนเงินกู้ตามที่กำหนดไว้ 1 ปี เป็นระยะเวลาที่ไม่เหมาะสม
5. คณะกรรมการกองทุนมีความรู้ความเข้าใจต่อระเบียบ ขั้นตอนของการดำเนินงานอยู่ในเกณฑ์ที่ดี แต่ยังคงขาดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการกำหนดอัตราดอกเบี้ยเงินกู้และอัตราดอกเบี้ยเงินฝาก รวมทั้งยังขาดความรู้เกี่ยวกับการจัดทำบัญชี เหตุผลสำคัญของการไม่เข้าใจเป็นสมาชิกคือ มีการกู้ยืมเงินจากแหล่งเงินทุนอื่นแล้ว และระยะเวลาส่งคืนเงินกู้ตามที่กองทุนกำหนดสั้นเกินไปกลุ่มตัวอย่างมีความประสงค์ที่ทำให้มีนโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองต่อไปอยู่ในเกณฑ์ที่สูงมาก

2.5 กรอบแนวคิดในการศึกษา

บทที่ 3

วิธีดำเนินการศึกษา

การศึกษาเรื่อง “การศึกษาเปรียบเทียบการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านหนึ่งล้านบาทระหว่างชุมชนเมืองและชุมชนชนบทในจังหวัดสมุทรปราการ” เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยเลือกกองทุนหมู่บ้าน บ้านคลองมอญ หมู่ที่ 2 ตำบลในคลองบางปลากด อำเภอพระสมุทรเจดีย์ เป็นตัวแทนของชุมชนเมือง และกองทุนหมู่บ้าน บ้านระกาศ หมู่ที่ 4 ตำบลบ้านระกาศ อำเภอบางบ่อ เป็นตัวแทนของชุมชนชนบท เป็นพื้นที่ในการศึกษาและเก็บข้อมูลภาคสนามเป็นระยะเวลา ตั้งแต่เดือนมิถุนายน พ.ศ. 2544 ถึงเดือน มกราคม พ.ศ. 2546 โดยศึกษาตามขั้นตอนต่อไปนี้

3.1 การเลือกพื้นที่ศึกษา

ผู้ศึกษาใช้วิธีการเลือกพื้นที่ศึกษาด้วยวิธีการเฉพาะเจาะจง (Purposive Selective Sample) โดยเลือกกองทุนหมู่บ้าน บ้านคลองมอญ หมู่ที่ 2 ตำบลในคลองบางปลากด อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ เป็นตัวแทนของหมู่บ้านที่มีลักษณะเป็นชุมชนเมือง และกองทุนหมู่บ้าน บ้านระกาศ หมู่ที่ 4 ตำบลบ้านระกาศ อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ เป็นตัวแทนของหมู่บ้านที่มีลักษณะเป็นชุมชนชนบท ด้วยเหตุผล ดังนี้

1) กองทุนบ้านคลองมอญ หมู่ที่ 2 ตำบลในคลองบางปลากด อำเภอพระสมุทรเจดีย์ ได้รับรางวัลชนะเลิศ และกองทุนบ้านระกาศ หมู่ที่ 4 ตำบลบ้านระกาศ อำเภอบางบ่อ ได้รับรางวัลรองชนะเลิศ อันดับ 1 ในการประกวดกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ของจังหวัดสมุทรปราการ ประจำปี 2545

2) กองทุนบ้านคลองมอญ หมู่ที่ 2 ตำบลในคลองบางปลากด อำเภอพระสมุทรเจดีย์ เป็นหมู่บ้านที่มีลักษณะเป็นชุมชนเมือง

3) กองทุนบ้านระกาศ หมู่ที่ 4 ตำบลบ้านระกาศ อำเภอบางบ่อ เป็นหมู่บ้านที่มีลักษณะเป็นชุมชนชนบท

3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

3.2.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรเป้าหมาย คือ สมาชิกและกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ในหมู่บ้านคลองมอญ ตำบลในคลองบางปลากด อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จำนวน 469 คน และหมู่บ้านระกาศ ตำบลบ้านระกาศ อำเภอบางบ่อ จำนวน 227 คน (ข้อมูลจากสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดสมุทรปราการ เมื่อวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2546) โดยจัดกลุ่มประชากรเป็น 3 กลุ่ม คือ

- 1) สมาชิกกองทุนและกรรมการกองทุน
- 2) สมาชิกกองทุนและกู้ยืมเงินกองทุน
- 3) สมาชิกกองทุนและไม่กู้ยืมเงินกองทุน

ในการศึกษานี้ ผู้ศึกษาได้ทำการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายด้วยการสุ่มอย่างไม่เจาะจง โดยได้พบและสัมภาษณ์พูดคุยกับกลุ่มตัวอย่างทั้งสามกลุ่ม และได้เข้าร่วมสังเกตการณ์ในการประชุมกองทุนหมู่บ้านทั้งสองหมู่บ้าน ทั้งการประชุมสามัญประจำปีของสมาชิกกองทุน และการประชุมของคณะกรรมการกองทุน

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.3.1 การศึกษารวบรวมข้อมูลจากเอกสาร

ผู้ศึกษาได้ค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลพื้นฐานสำหรับการออกไปสำรวจข้อมูลในพื้นที่และเพื่อการวิเคราะห์ข้อมูล โดยแยกประเภทของเอกสารข้อมูล ดังนี้

- เอกสารข้อมูลราชการ เช่น ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วย คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2), (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2544 (ฉบับที่ 4) พ.ศ.2545
- เอกสารทางวิชาการ ได้แก่ งานศึกษาและวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องกับกองทุนหมู่บ้านฯ
- บทความในวารสาร จุลสาร ฯลฯ

3.3.2 การเก็บข้อมูลภาคสนาม

การเก็บข้อมูลภาคสนามจากกลุ่มตัวอย่างในการศึกษานี้ ใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured interview) และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participatory observation) เพื่อรวบรวมข้อมูลและรายละเอียดต่างๆ โดยมีขั้นตอน ดังนี้

ก. การสร้างแบบบันทึก

เมื่อทราบวัตถุประสงค์ในการศึกษาแล้ว จึงออกแบบแบบบันทึกให้ตรงกับวัตถุประสงค์ที่ต้องการ จากนั้นให้ผู้เชี่ยวชาญ คือ หัวหน้าฝ่ายแผนงานและโครงการ สำนักงานพัฒนาชุมชน จังหวัดสมุทรปราการตรวจสอบ แล้วทำการทดสอบแบบบันทึก เมื่อผ่านการทดสอบ จึงใช้แบบสอบถามนั้นลงเก็บข้อมูลที่แท้จริงในพื้นที่ศึกษา

ข. การประสานงาน

เข้าพบประธานกองทุนหมู่บ้านเพื่อขออนุญาตเก็บข้อมูลและขอความร่วมมือในการทำการศึกษา

ค. การสัมภาษณ์

ผู้ศึกษาได้ทำการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ และสัมภาษณ์เชิงลึก กับกลุ่มประชาชนที่เป็นสมาชิกหรือกรรมการกองทุนในแต่ละหมู่บ้าน

ง. การสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม

เนื่องจากผู้ศึกษามีหน้าที่การงานรับผิดชอบในนโยบายเรื่องกองทุนหมู่บ้านของจังหวัดสมุทรปราการ ผู้ศึกษาจึงได้เข้าร่วมการประชุมกองทุนหมู่บ้านทั้งสองหมู่บ้าน และคุ้นเคยกับสมาชิกกองทุน จึงสังเกตเห็นการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาของหมู่บ้านทั้งสองมาโดยตลอด

3.3.3 อุปกรณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

การเก็บข้อมูลภาคสนามสำหรับการศึกษาครั้งนี้ ประกอบด้วย เครื่องบันทึกเสียง กล้องถ่ายรูปพร้อมฟิล์ม และสมุดบันทึก ปากกาในการบันทึกข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ตลอดจนอุปกรณ์เพิ่มเติมอื่นๆ ที่ใช้อำนวยความสะดวกในการออกภาคสนาม

3.4 การประมวลผลและการวิเคราะห์ข้อมูล

หลังจากที่เก็บข้อมูลจากภาคสนาม และตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามแล้ว นำข้อมูลที่ได้อาจจัดระเบียบโดยการแยกประเภทข้อมูล (Data classification) ตามกรอบแนวคิดและวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้จากนั้นจึงเข้าสู่ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูลโดยผู้ศึกษาใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) และใช้คำร้อยละในการวิเคราะห์

ผลที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลจะนำเสนอโดยการบรรยายเชิงพรรณนา (Descriptive Approach) ตาราง และแผนภาพ เพื่อประกอบความเข้าใจ

บทที่ 4

พื้นที่ศึกษา

4.1 ข้อมูลพื้นที่ศึกษา จังหวัดสมุทรปราการ

4.1.1 ที่ตั้ง

จังหวัดสมุทรปราการ ตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา โดยอยู่ตอนปลายสุดของแม่น้ำเจ้าพระยา และเหนืออ่าวไทย มีพื้นที่ 1,148.90 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 718,062.5 ไร่ มีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดใกล้เคียง ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	กรุงเทพมหานคร
ทิศใต้	ติดต่อกับ	อ่าวไทย
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	จังหวัดฉะเชิงเทรา
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	กรุงเทพมหานคร

4.1.2 ขอบเขตการปกครอง

จังหวัดสมุทรปราการ แบ่งการปกครองออกเป็น 5 อำเภอ 1 กิ่งอำเภอ 504 หมู่บ้าน 16 เทศบาล 32 องค์การบริหารส่วนตำบลและ 1 สภาตำบล

ตารางที่ 3 แสดงพื้นที่และเขตการปกครอง

อำเภอ	ระยะห่าง (กม.)	พื้นที่		เขตการปกครอง			
		ตร. กม.	ร้อยละ	ตำบล	หมู่บ้าน	เทศบาล	ชุมชนเมือง
เมืองสมุทรปราการ	-	190.56	24.23	13	93	6	36
บางบ่อ	38	245.01	5.97	8	74	3	-
บางพลี	17	374.78	11.87	6	83	1	-
พระประแดง	12	73.37	21.91	15	182	3	8
พระสมุทรเจดีย์	20	120.39	19.08	5	42	2	-
กิ่งอำเภอบางเสาธง	32	144.79	16.84	3	38	1	-
รวม	-	1148.90	100	50	504	16	44

ที่มา : ที่ทำการปกครองจังหวัดสมุทรปราการ, 2544

4.1.3 ประชากร

มีจำนวนประชากรมากเป็นอันดับ 2 ของภาคกลาง รองจากกรุงเทพมหานคร ณ เดือน ธันวาคม 2545 มีจำนวนประชากรรวมทั้งสิ้น 1,027,719 คน เป็นชาย 499,011 คน หญิง 528,708คน จำแนกเป็นรายอำเภอ ดังนี้

ตารางที่ 4 แสดงจำนวนประชากรจำแนกเป็นรายอำเภอ

ลำดับ ที่	อำเภอ	จำนวนราษฎร			
		ชาย (คน)	หญิง (คน)	รวม (คน)	ครัวเรือน
1.	เมืองสมุทรปราการ	262,633	278,337	540,970	189,563
2.	บางบ่อ	59,762	64,032	123,794	46,350
3.	บางพลี	72,897	79,094	151,991	72,189
4.	พระประแดง	43,426	44,814	88,240	23,880
5.	พระสมุทรเจดีย์	37,008	37,985	74,993	23,556
6.	บางเสาธง	23,285	24,446	47,731	25,588
	รวม	499,011	528,708	1,027,719	381,126

ที่มา : ที่ทำการปกครองจังหวัดสมุทรปราการ, 2545

4.1.4 สถานการณ์กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองของจังหวัดสมุทรปราการ

ในภาพรวมของทั้งประเทศ จังหวัดสมุทรปราการมีผลการจัดตั้งกองทุนและได้รับการโอนเงินกองทุน 1 ล้านบาท (ข้อมูล ณ วันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2546) อยู่ในลำดับที่ 72 ของประเทศ โดยจังหวัดสมุทรปราการมีเป้าหมายในการดำเนินงานกองทุนจำนวน 548 กองทุน เป็นกองทุน หมู่บ้าน 504 กองทุน กองทุนชุมชนเมือง 44 กองทุน ดำเนินการจัดตั้งและได้รับการโอนเงินกองทุน 1 ล้านบาท จากรัฐบาลแล้ว 537 กองทุน คิดเป็นร้อยละ 97.99 ของจำนวนกองทุนเป้าหมายทั้งจังหวัด ในพื้นที่ 5 อำเภอ 1 กิ่งอำเภอ ดังนี้

ตารางที่ 5 แสดงจำนวนกองทุนหมู่บ้านและกองทุนชุมชนเมือง จังหวัดสมุทรปราการ

อำเภอ/กิ่งอำเภอ	หมู่บ้าน	ชุมชนเมือง	รวม (กองทุน)	ได้รับเงินกองทุน 1 ล้านบาท	ยังไม่สามารถ จัดตั้งกองทุน
เมือง สมุทรปราการ	93	36	129	127	2
บางบ่อ	74	-	74	74	-
บางพลี	83	-	83	83	-
พระประแดง	174	8	182	173	9
พระสมุทรเจดีย์	42	-	42	42	-
บางเสาธง	38	-	38	38	-
รวม	504	44	548	537	11

ที่มา: สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดสมุทรปราการ, 2546

กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองทั้ง 537 กองทุน ปล่อยเงินกองทุนหนึ่งล้านบาทให้สมาชิก กู้ยืมแล้วครบทุกกองทุนเป็นเงิน 601,588,000 บาท โดยมีสมาชิกกู้ยืมจำนวน 35,607 ราย แยกเป็น รายอาชีพ ดังนี้

ด้านเกษตรกรรม	จำนวน	8,964 ราย	เป็นเงิน	178,049,000 บาท
ด้านค้าขาย	จำนวน	13,474 ราย	เป็นเงิน	214,862,500 บาท
ด้านช่าง	จำนวน	3,586 ราย	เป็นเงิน	58,880,500 บาท
ด้านอุตสาหกรรม	จำนวน	1,494 ราย	เป็นเงิน	26,485,000 บาท
ด้านอื่นๆ	จำนวน	8,089 ราย	เป็นเงิน	123,311,000 บาท

มีรายละเอียดเป็นรายอำเภอ ดังนี้

ตารางที่ 6 แสดงสถานการณ์การกู้เงินของสมาชิกกองทุน

อำเภอ/ กิ่งอำเภอ	จำนวนเงิน	วัตถุประสงค์ในการกู้ยืม (จำนวนเงิน/จำนวนราย)				
		เกษตร (บาท/ราย)	ค้าขาย (บาท/ราย)	ด้านช่าง (บาท/ราย)	อุตสาหกรรม (บาท/ราย)	อื่นๆ (บาท/ราย)
เมือง สมุทรปราการ	137,586,500 (7,585)	26,096,000 (870)	73,316,500 (4,368)	23,199,000 (1,416)	13,822,000 (796)	1,153,000 (135)
บางบ่อ	84,025,000 (5,742)	63,561,000 (3,684)	13,095,000 (1,276)	3,267,000 (223)	1,081,000 (111)	3,021,000 (448)
บางพลี	79,564,500 (4,549)	27,468,000 (1,377)	37,302,000 (2,136)	2,885,500 (158)	-	11,909,000 (878)
พระประแดง	208,124,000 (11,914)	11,620,000 (581)	62,308,000 (3,288)	23,901,000 (1,455)	7,930,000 (370)	102,365,000 (6,220)
พระสมุทร เจดีย์	53,608,000 (3,424)	20,004,000 (1,161)	22,004,000 (1,464)	3,637,000 (208)	3,552,000 (211)	4,411,000 (380)
กิ่งอำเภอ บางเสาธง	38,680,000 (1,829)	29,300,000 (1,291)	6,837,000 (378)	1,991,000 (126)	100,000 (6)	452,000 (28)
รวม	601,588,000 (35,607)	178,049,000 (8,964)	214,862,500 (13,474)	58,880,500 (3,586)	26,485,000 (1,494)	123,311,000 (8,089)

ที่มา: สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดสมุทรปราการ, 2546

จังหวัดสมุทรปราการ ได้จัดทำโครงการประเมินผล เพื่อจัดระดับและประกวดกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ประจำปี 2545 ในระหว่างเดือนมิถุนายน – สิงหาคม 2545 ซึ่งขณะนั้นมีกองทุนที่ได้รับเงินกองทุนหนึ่งล้านบาทเพียง 529 กองทุน ผลการจัดระดับกองทุน พบว่าส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง 346 กองทุน คิดเป็นร้อยละ 65.40 ระดับรองลงมาอยู่ในระดับต้องปรับปรุง 98 กองทุน คิดเป็นร้อยละ 18.53 และ อยู่ในระดับดีเพียง 85 กองทุน คิดเป็นร้อยละ 16.07 มีรายละเอียดเป็นรายอำเภอ ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 7 แสดงการจัดระดับกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง จังหวัดสมุทรปราการ ประจำปี 2545

อำเภอ	ดี (จำนวนกองทุน)	ปานกลาง (จำนวนกองทุน)	ต้องปรับปรุง (จำนวนกองทุน)	รวม (จำนวนกองทุน)
เมืองสมุทรปราการ	16	95	13	124
บางบ่อ	6	24	44	74
บางพลี	23	57	3	83
พระประแดง	9	133	27	169
พระสมุทรเจดีย์	11	20	11	42
กิ่งอำเภอบางเสาธง	20	17	-	37
รวม	85	346	98	529
ร้อยละ	16.07	65.40	18.53	100

ที่มา: สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดสมุทรปราการ, 2545

ผลการประกวดกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองดีเด่น จังหวัดสมุทรปราการ ประจำปี 2545 ใน 5 อำเภอ 1 กิ่งอำเภอ ดังนี้

- รางวัลชนะเลิศ กองทุนบ้านคลองมอญ หมู่ที่ 2 ตำบลในคลองบางปลากด อำเภอพระสมุทรเจดีย์
- รางวัลรองชนะเลิศ อันดับที่ 1 กองทุนบ้านระกาศ หมู่ที่ 4 ตำบลบ้านระกาศ อำเภอบางบ่อ
- รางวัลรองชนะเลิศอันดับที่ 2 กองทุนบ้านบางน้ำผึ้ง หมู่ที่ 3 ตำบลบางน้ำผึ้ง อำเภอพระประแดง

- รางวัลชมเชย 3 อันดับได้แก่
 - กองทุนบ้านคลองสกักห้าสิบ หมู่ที่ 15 ตำบลบางเสาธง กิ่งอำเภอบางเสาธง
 - กองทุนบ้านตลาดสำโรง หมู่ที่ 10 ตำบลสำโรงแก้ว อำเภอเมืองสมุทรปราการ
 - กองทุนบ้านลิขิต หมู่ที่ 12 ตำบลบางพลีใหญ่ อำเภอบางพลี

4.2 ข้อมูลพื้นที่บ้านคลองมอญกับบ้านระกาศ

พื้นที่ศึกษาในการศึกษารั้งนี้มี 2 พื้นที่หมู่บ้าน คือ บ้านคลองมอญ และบ้านระกาศ

4.2.1 บ้านคลองมอญ

หมู่ที่ 2 ตำบลในคลองบางปลากด อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ

4.2.1.1 ประวัติความเป็นมา

ที่มาของชื่อหมู่บ้านคลองมอญ ตั้งตามชื่อคลองที่ไหลผ่านหมู่บ้านที่เรียกกันว่า “คลองมอญ” ทั้งนี้เนื่องจากสมัยก่อนมีชาวมอญนำเรือมาจอดค้าขายเป็นจำนวนมาก สำหรับหมู่บ้านคลองมอญ เริ่มก่อตั้งเมื่อประมาณ 80 ปีมาแล้ว บ้านคลองมอญเป็นชุมชนดั้งเดิม ในอดีตเนื้อที่บริเวณนี้มีแต่ทุ่งนาบริเวณรอบๆจะมีป่าจากอยู่ติดกับบริเวณป่าชายเลน ปัจจุบันป่าหนองน้ำหรือห้วยเปลี่ยนสภาพไป จากการเข้ามาพัฒนาของส่วนราชการ คือการสร้างถนน และสาธารณูปโภค รวมถึงโรงงานอุตสาหกรรมต่างๆที่เข้ามาตั้งในพื้นที่ จึงทำให้สภาพในปัจจุบันแตกต่างจากอดีตโดยสิ้นเชิง

4.2.1.2 ที่ตั้ง

ที่ตั้ง บ้านคลองมอญ หมู่ที่ 2 ต.ในคลองบางปลากด อ.พระสมุทรเจดีย์ จ.สมุทรปราการ มีพื้นที่ประมาณ 2 ตารางกิโลเมตร มีถนนสุขสวัสดิ์ผ่านเข้ากลางพื้นที่ของหมู่บ้าน

ทิศเหนือ ติดต่อกับ หมู่ที่ 1 ต.ปากคลองบางปลากด
และหมู่ที่ 11 ต.ในคลองบางปลากด

ทิศใต้ ติดต่อกับ หมู่ที่ 3 ต.ปากคลองบางปลากด

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ หมู่ที่ 4 ต.ปากคลองบางปลากด
และหมู่ที่ 13 ต.ในคลองบางปลากด

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ หมู่ที่ 3

และหมู่ที่ 4 ค.ในคลองบางปลากด

4.2.1.3 ประชากร

ในหมู่บ้านคลองมอญ หมู่ที่ 2 ตำบล ในคลองบางปลากด อําเภอ พระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ มีประชากรทั้งหมด 843 ครัวเรือน มีจำนวนประชากร 3,226 คน จำแนกเป็น เพศชาย 1,637 คน และเพศหญิง 1,589 คน (ข้อมูล กชช.2ค., 2544) สามารถแบ่งเป็นกลุ่มอายุได้ดัง ตารางข้างล่างนี้

ตารางที่ 8 แสดงจำนวนและร้อยละจำแนกตามลักษณะของประชากรบ้านคลองมอญ

ลักษณะของประชากร	จำนวน (N=3,226)	ร้อยละ (100 %)
1. เพศ		
ชาย	1,637	50.74
หญิง	1,589	49.26
2. อายุ		
แรกเกิด – 2 ปี	148	4.59
3 ปี เต็ม – 5 ปี	185	5.73
6 ปี เต็ม – 11 ปี	345	10.70
12 ปี เต็ม – 14 ปี	165	5.11
15 ปี เต็ม – 17 ปี	162	5.02
18 ปี เต็ม – 49 ปี	1,799	55.77
50 ปี เต็ม – 59 ปี	240	7.44
60 ปี เต็มขึ้นไป	182	5.64

ที่มา: ข้อมูล กชช.2ค ปี พ.ศ. 2544

จากตารางที่ 8 พบว่าประชากรเป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิง โดยประชากรส่วนใหญ่มีอายุอยู่ระหว่าง 18 - 49 ปี จำนวน 1,799 คนคิดเป็นร้อยละ 55.77 รองลงมาคืออายุระหว่าง 6 - 11 ปี มีจำนวน 345 คนคิดเป็นร้อยละ 10.70 และอายุระหว่าง 50 - 59 ปี จำนวน 240 คน คิดเป็นร้อยละ 7.44 ของจำนวนประชากรทั้งหมู่บ้าน

4.2.1.4 ลักษณะทางกายภาพและสังคม

บ้านคลองมอญ ได้รับการบริการทางด้านสาธารณูปโภคและสาธารณูปการทั้งไฟฟ้า น้ำประปา โทรศัพท์ และถนนหนทางอย่างเพียงพอ แต่ปรากฏว่าความเจริญเหล่านั้นทำให้เกิดปัญหาต่างๆ ตามมามากมาย ในลักษณะของชุมชนเมือง ได้แก่

- 1) ความแตกต่างด้านรายได้จากการที่ที่ดินในพื้นที่มีราคาสูงขึ้นทำให้ประชาชนที่ตั้งถิ่นฐานอยู่เดิมมีฐานะร่ำรวยขึ้นอย่างรวดเร็ว จากการขายที่ดินและการประกอบกิจการบ้านเช่า ส่วนประชาชนที่อพยพเข้ามาพักอาศัยอยู่ซึ่งส่วนใหญ่ประกอบอาชีพค้าขาย และเป็นลูกจ้างในโรงงานอุตสาหกรรมมีรายได้ที่ไม่ดีนักทำให้มีความแตกต่างทางด้านรายได้สูงมาก
- 2) การรวมกลุ่ม จากลักษณะสภาพของบ้านคลองมอญเป็นแบบชุมชนเมืองทำให้ประชาชนในพื้นที่ไม่เห็นความสำคัญของการรวมกลุ่ม จึงไม่เคยมีการรวมกลุ่มใดๆมาก่อน การดำเนินชีวิตของประชาชนไม่ค่อยมีความเอื้ออาทรหรือช่วยเหลือซึ่งกันและกันมากนัก
- 3) เงินกู้ยืมในระบบ ประชาชนที่อพยพเข้ามาอยู่ในพื้นที่ซึ่งประกอบอาชีพค้าขายไม่มีเงินทุนในการทำมาหากิน ต้องยืมเงินจากเงินกู้ยืมระบบที่มีดอกเบี้ยสูงมากเพื่อมาประกอบอาชีพเป็นจำนวนมาก ทำให้ในพื้นที่มีการตั้งโต๊ะเงินกู้รายวันไม่น้อยกว่า 10 แห่งทั้งนี้ไม่นับรวมการกู้เงินจากคนสนิทหรือญาติพี่น้อง
- 4) การซื้อสิทธิขายเสียง ในการเลือกตั้งทุกระดับทุกระดับท้องถิ่น ไปจนถึงระดับชาติจะมีการซื้อสิทธิขายเสียงกันเป็นอย่างมาก ทั้งนี้เพราะประชาชนในพื้นที่ไม่เห็นความสำคัญของการเลือกตั้ง และต้องการเงินไปใช้จ่าย โดยไม่เคยคิดถึงผลที่จะตามมาในอนาคต

4.2.1.5 ลักษณะทางเศรษฐกิจ

1) การประกอบอาชีพ

ประชาชนในชุมชนบ้านคลองมอญส่วนใหญ่ประกอบอาชีพมากกว่า 1 อาชีพ คือประมาณร้อยละ 60 และหากแยกเป็นประเภทอาชีพ พบว่าประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้าง จำนวน 413 ครอบครัวคิดเป็นร้อยละ 49.00 รองลงมาคือค้าขาย จำนวน 225 ครอบครัวคิดเป็นร้อยละ 26.70 และรับราชการจำนวน 150 ครอบครัว คิดเป็นร้อยละ 17.80 ไม่มีผู้ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเนื่องจาก ปัจจุบันพื้นที่ของหมู่บ้านคลองมอญ ไม่มีการทำนา ไม่ว่าจะป็นนาหว่าน นาดำ นาธรรมชาติ พื้นที่ส่วนใหญ่บริเวณนี้ไม่เหมาะสมแก่การเพาะปลูก เนื่องจากบริเวณนี้ดินเค็มและเกิดการขยายตัวของเมืองเต็มพื้นที่ ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 9 แสดงจำนวนและร้อยละจำแนกตามลักษณะอาชีพของประชากรบ้านคลองมอญ

อาชีพ	จำนวนครัวเรือน	ร้อยละ
ค้าขาย	225	26.70
อุตสาหกรรมในครัวเรือน	5	.60
รับจ้าง	413	49.00
กิจการบ้านเช่า	50	5.90
รับราชการ	150	17.80
รวม	843	100
ประกอบอาชีพอย่างเดียว	142	16.84
ประกอบอาชีพมากกว่า 1 อาชีพ	509	60.38
อื่นๆ	192	22.80

ที่มา: สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอพระสมุทรเจดีย์, 2545

2.) ด้านโครงสร้างเศรษฐกิจ

ประชากรจำนวน 708 ครอบครัวยึดเป็นร้อยละ 83.99 ไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง รายได้เฉลี่ยของประชากรในหมู่บ้านอยู่ระหว่าง 120,000 ต่อคนต่อปี (กชช.2ค., 2544)

4.2.1.6 ด้านการศึกษาและวัฒนธรรม

ในหมู่บ้านคลองมอญไม่มีโรงเรียนและสถานศึกษาในพื้นที่ มีโบราณสถานและแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียงในระยะทาง 3 กิโลเมตร จำนวน 1 แห่ง คือ องค์พระสมุทรเจดีย์ ตั้งอยู่ในหมู่ที่ 3 ตำบลในคลองบางปลากด

4.2.2 บ้านระกาศ

หมู่ที่ 4 ตำบลบ้านระกาศ อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ

4.2.2.1 ประวัติ

ตำบลบ้านระกาศมีประวัติความเป็นมาคือในสมัยรัชกาลที่ 5 หลวงพ่อปาน เป็นพระภิกษุสายวิปัสสนาที่มีชื่อเสียงมาก และเป็นทีเคารพนับถือของประชาชนทั่วไปในจังหวัดสมุทรปราการได้เดินทางมาจุดธูปเทียนบวงสรวงศาลเจ้า และได้แวะพักแรมบริเวณหน้าวัดบ้านระกาศในปัจจุบัน เมื่อชาวบ้านทราบข่าวว่ามีพระธุดงค์มาพักแรมในบริเวณนั้นจึงพากันมาทำบุญตักบาตร

หลวงพ่อบานได้มอบเครื่องรางของขลังให้ชาวบ้านที่มาทำบุญ ชาวบ้านจึงพากันมาเป็นจำนวนมาก แต่เนื่องจากเครื่องรางของขลังมีจำกัด จึงทำให้ชาวบ้านที่มาหาหลวงพ่อก่อกองแย่งชิงและทะเลาะกันขึ้น หลวงพ่อบานจึงว่าชาวบ้านพวกนี้ “ร้ายกาจ” มาก บังเอิญในช่วงนั้นทางการได้ให้ชาวบ้านช่วยกันตั้งซื้อหมู่บ้านและตำบลขึ้นใหม่ ชาวบ้านจึงใช้ชื่อว่า “บ้านร้ายกาจ” ในเวลาต่อมาชื่อดังกล่าวได้เพี้ยนไปเป็น “บ้านระกาศ” จนถึงปัจจุบัน

4.2.2.2 ที่ตั้ง

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ หมู่ที่ 6 ตำบลบ้านระกาศ
ทิศใต้	ติดต่อกับ หมู่ที่ 3 ตำบลบ้านระกาศ และคลองสำโรง
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ หมู่ที่ 1 ตำบลบ้านระกาศ และคลองศาลา
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ หมู่ที่ 5 ตำบลบ้านระกาศ และคลองบ้านระกาศ

4.2.2.3 ประชากร

หมู่บ้านระกาศ หมู่ที่ 4 มีครัวเรือนทั้งหมด 169 ครัวเรือน มีจำนวนประชากร 952 คน เป็นชาย 461 คน และหญิง 491 คน (ข้อมูล กชช.2 ค., 2544) สามารถแบ่งเป็นกลุ่มอายุได้ดังตารางข้างล่างนี้

ตารางที่ 10 แสดงจำนวนและร้อยละจำแนกตามลักษณะของประชากรบ้านระกาศ

ลักษณะของประชากร	จำนวน (N = 952)	ร้อยละ (100%)
1. เพศ		
ชาย	461	48.42
หญิง	491	51.58
2. อายุ		
แรกเกิด – 2 ปี	19	2
3 ปีเต็ม – 5 ปี	19	2
6 ปีเต็ม – 11 ปี	30	3.15
12 ปีเต็ม – 14 ปี	44	4.62
15 ปีเต็ม – 17 ปี	63	6.62
18 ปีเต็ม – 49 ปี	532	55.88
50 ปีเต็ม- 59 ปี	173	18.17
60 ปีขึ้นไป	72	7.56

จากตารางที่ 10 พบว่าประชากรส่วนใหญ่เป็นผู้หญิงมากกว่าผู้ชาย มีอายุระหว่าง 18-49 ปี จำนวน 532 คน คิดเป็นร้อยละ 55.88 รองลงมาคืออายุระหว่าง 50 – 59 ปี จำนวน 173 คนคิดเป็นร้อยละ 18.17 และอายุ 60 ปีขึ้นไปจำนวน 72 คนคิดเป็นร้อยละ 7.56

4.2.2.4 ลักษณะทางกายภาพและสังคม

1) ถนนทางเข้าหมู่บ้าน เป็นถนนคอนกรีตเสริมเหล็กประมาณ 400 เมตรต่อด้วย ถนน ลูกรังประมาณ 500 เมตร ส่วนที่เหลือเป็นทางเดินดินเชื่อมต่อระหว่างบ้านเรือน

2) สภาพของบ้านเรือนภายในหมู่บ้านมีบางส่วนค่อนข้างทรุดโทรมยังขาดการปรับปรุงและไม่ค่อยเป็นระเบียบ บ้านเรือนตั้งอยู่หนาแน่นปานกลาง สภาพแวดล้อมภายในหมู่บ้าน ยังไม่มี ท่อระบายน้ำถ้ามีฝนตกมาจะทำให้เกิดน้ำท่วมขัง

3) บริการสาธารณูปโภคในหมู่บ้านอยู่ในระดับดีแต่ละบ้านจะมี น้ำประปาไฟฟ้า และโทรศัพท์ใช้ทุกหลังคาเรือน นอกจากนี้ภายในหมู่บ้านมีโทรศัพท์สาธารณะใช้อีก 2 แห่ง ส่วนแหล่งน้ำดื่มน้ำใช้ของแต่ละครัวเรือนมีเพียงพอ เพราะครัวเรือนที่มีพื้นที่มากจะมีภาชนะเก็บน้ำฝนไว้ใช้ ซึ่งมีประมาณ ร้อยละ60 ของครัวเรือนทั้งหมด อีกร้อยละ40 ของครัวเรือนในหมู่บ้านซื้อน้ำดื่ม

4) แหล่งน้ำสำหรับการทำการเกษตรมีเพียงพอ เพราะมีคลองลำโรงและคลอง บ้านระกาศ ไหลผ่าน ผลผลิตทางการเกษตรที่ได้มาชาวบ้านจะจัดเก็บและส่งขายกันเอง ไม่มีผู้จ้างหรือธนาคารข้าวที่เป็นของส่วนรวมในหมู่บ้าน

5) ชาวบ้านมีการรับรู้ข่าวสารต่าง ๆ ของหมู่บ้านจากเอกสาร จดหมายข่าว มีการบอกต่อกันไป หรือมีการประชุมชี้แจงกันภายในหมู่บ้าน มีองค์กรของชาวบ้านบ้างแต่ไม่มาก จะมีเพียงบางประเภทเท่านั้น เช่นที่เรียกกันว่า อปปร.

6) บริการของรัฐภายในหมู่บ้านมี โรงเรียนประถมศึกษา โรงเรียนมัธยมศึกษา (ขยายโอกาส)และศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนเพื่อให้บริการกับประชาชน มีลานกีฬาของประชาชน ซึ่งอยู่ในพื้นที่ของโรงเรียนและวัดบ้านระกาศ มีโรงพยาบาลรวมชัยประชารักษ์ เป็นศูนย์บริการทางการแพทย์ที่อยู่ใกล้หมู่บ้านยังไม่มีหน่วยฝึกอบรบวิชาชีพ

4.2.2.5 ลักษณะทางเศรษฐกิจ

1) การประกอบอาชีพ ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเดียวคือ ร้อยละ 62.10 โดยประกอบอาชีพรับจ้างจำนวน 70 ครอบครัว คิดเป็นร้อยละ 41.40 รองลงมาคือ เกษตรกรรม จำนวน 64 ครอบครัว คิดเป็นร้อยละ37.90 และเลี้ยงสัตว์จำนวน 35 ครอบครัว คิดเป็นร้อยละ 20.70

ตารางที่ 11 แสดงจำนวนและร้อยละจำแนกตามลักษณะอาชีพของประชากรบ้านระกาศ

อาชีพ	จำนวนครัวเรือน	ร้อยละ
เกษตรกรรม	64	37.9
รับจ้าง	70	41.4
เลี้ยงสัตว์	35	20.7
รวม	169	100
ประกอบอาชีพอย่างเดียว	105	62.1
ประกอบอาชีพมากกว่า 1 อาชีพ	58	34.3
อื่นๆ	6	3.6

ที่มา: สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ, 2545

2) ด้านโครงสร้างเศรษฐกิจ

ประชากรจำนวน 21 ครอบครัวยึดเป็นร้อยละ 12.43 ไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง รายได้เฉลี่ยของประชากรในหมู่บ้านอยู่ระหว่าง 84,000 บาทต่อคนต่อปี

4.2.2.6 ด้านการศึกษาและวัฒนธรรม

ในหมู่บ้านระกาศมีวัดบ้านระกาศ โรงเรียนชุมชนบ้านระกาศซึ่งเป็นโรงเรียนประจำตำบลและเป็นโรงเรียนมัธยมศึกษา (ขยายโอกาส) และมีลานกีฬา อยู่ในพื้นที่ของวัดบ้านระกาศ มีศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนเพื่อให้บริการกับประชาชนในตำบล เปิดบริการทุกวันอาทิตย์ องค์กรการบริหารส่วนตำบลบ้านระกาศ นอกจากนั้นหมู่บ้านระกาศยังมีวัดเป็นศูนย์กลางทางศาสนา และความเชื่อของสมาชิกในหมู่บ้าน

4.3 สถานการณ์ของเงินกองทุนเพื่อการพัฒนาในพื้นที่ศึกษาก่อนมีกองทุนหมู่บ้านฯ

4.3.1 บ้านคลองมอญ

จากการเก็บข้อมูล ไม่พบว่าหมู่บ้านนี้เคยมีเงินกองทุนเพื่อการพัฒนาใดๆ แต่จากหลักฐานขององค์กรการบริหารส่วนตำบลในคลองบางปลากดพบว่าเคยมีเงินมิยาซาวา(Miyazawa) จำนวน 100,000 บาท เพื่อให้เกิดการจ้างงานแก่ผู้ว่างงานช่วงวิกฤตเศรษฐกิจปี 2541

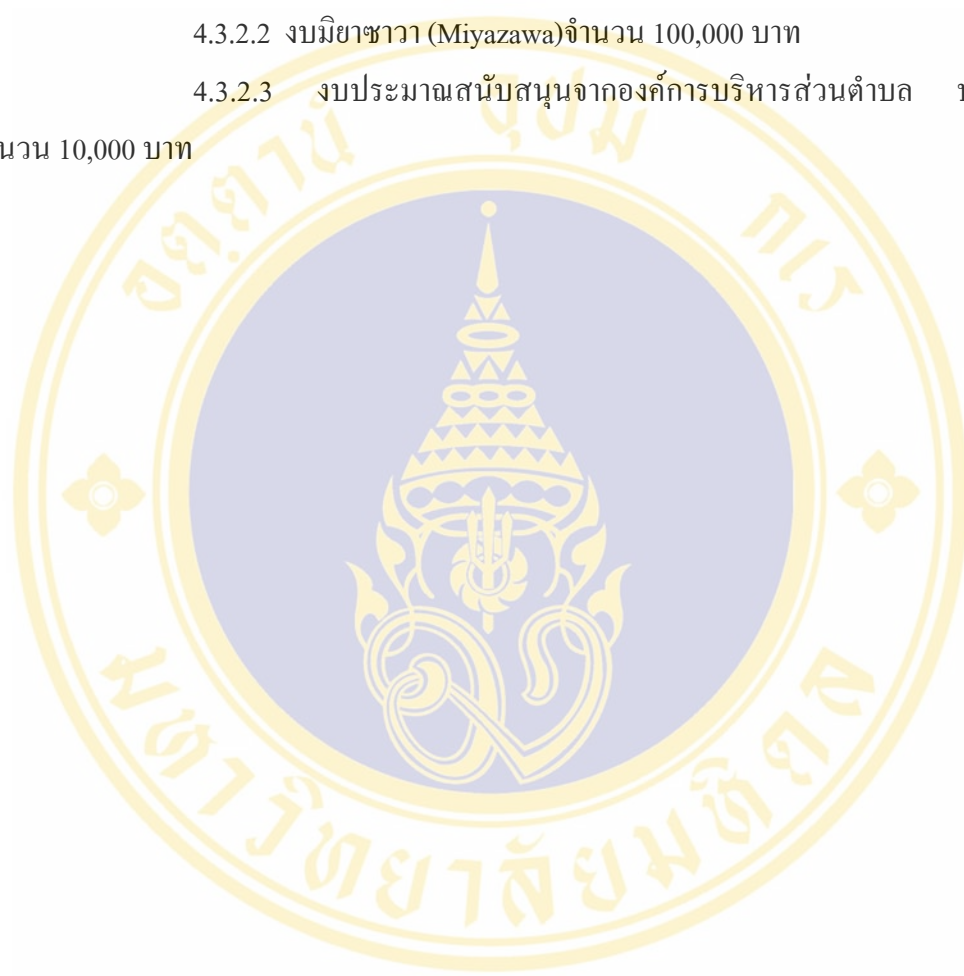
4.3.2 บ้านระกาศ

จากการเก็บข้อมูล ของศูนย์ประสานงานองค์กรชุมชนตำบลบ้านระกาศ มีข้อมูลเรื่องเงินทุนเพื่อการพัฒนาของหมู่บ้านระกาศ ดังนี้

4.3.2.1 เงินของศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน จำนวน 12,000 บาท

4.3.2.2 งบมิยาซาวา (Miyazawa) จำนวน 100,000 บาท

4.3.2.3 งบประมาณสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบล บ้านระกาศ จำนวน 10,000 บาท

บทที่ 5

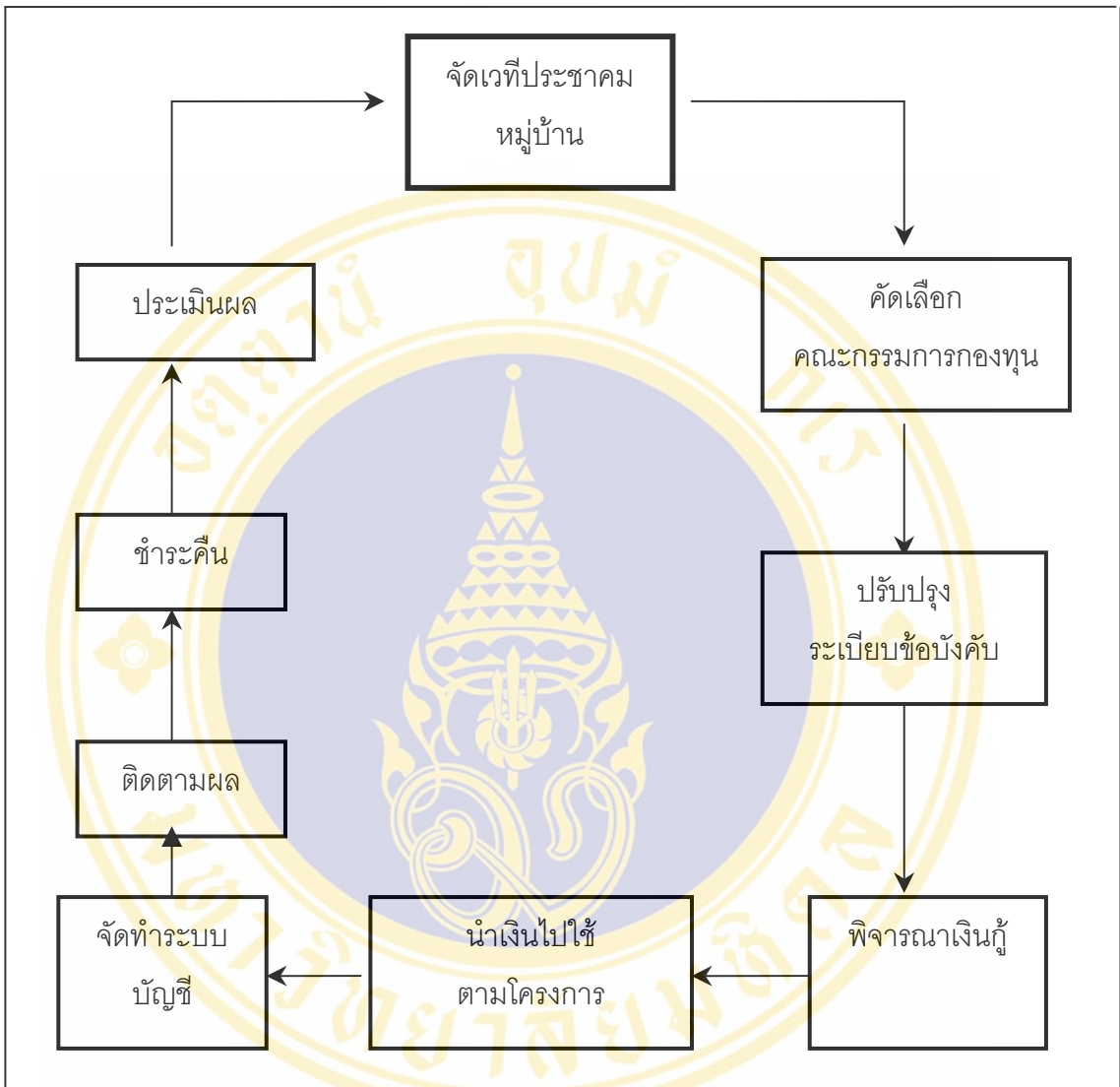
การเปรียบเทียบการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้าน กองทุนหมู่บ้านบ้านคลองมอญและกองทุนหมู่บ้านบ้านระกาศ

ในบทที่ 5 การเปรียบเทียบการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านระหว่างกองทุนหมู่บ้านบ้านคลองมอญและกองทุนหมู่บ้านบ้านระกาศ หรือตัวแทนชุมชนเมืองและชุมชนชนบทนี้ สามารถแบ่งออกเป็น 5 หัวข้อใหญ่ๆ คือ

- 5.1 การดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านบ้านคลองมอญ
- 5.2 การดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านบ้านระกาศ
- 5.3 การเปรียบเทียบขั้นตอนการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านตามระเบียบกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
- 5.4 การวิเคราะห์ตามแนวคิดชุมชนเมืองและชุมชนชนบท
- 5.5 การวิเคราะห์ตามแนวคิดการบริหารจัดการ
- 5.6 การวิเคราะห์เปรียบเทียบการดำเนินงานกองทุนตามปรัชญา 5 ประการของกองทุนหมู่บ้าน

ซึ่งขั้นตอนการดำเนินงานของกองทุนทั้งสองส่วนใหญ่เป็นไปตามระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ว่าด้วย การจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง พ.ศ. 2544 และแก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 2 และ ฉบับที่ 3 พ.ศ.2544 และ ฉบับที่ 4 พ.ศ.2545 ดังวงจรการดำเนินงานกองทุน ดังนี้

แผนภาพที่ 3 วงจรการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้าน

ที่มา: กรมการพัฒนาชุมชน, 2545

5.1 การดำเนินงานกองทุนหมู่บ้าน บ้านคลองมอญ

5.1.1 การจัดเวทีประชาคมหมู่บ้าน

ครั้งที่ 1 วันที่ 28 มิถุนายน 2544 เวลา 17.30 น. นายสนธิ สุขปรากร ผู้ใหญ่บ้านได้เรียกหัวหน้าครัวเรือนประชุมประชาคมเพื่อเลือกตั้งกรรมการบริหารกองทุนหมู่บ้าน ณ ศาลาโรงติกวัดใหญ่บางปลากรด หมู่ที่ 3 มีหัวหน้าครัวเรือนร่วมประชุม 82 คน ที่ประชุมได้เลือก เรือโททริศดิ เทศเจริญ เป็นประธานประชาคม และ นายสมจิตร สุกเสริม เป็นเลขานุการ ประธานประชาคมได้สั่งเลิกการประชุมประชาคมเนื่องจากมีหัวหน้าครัวเรือนมาประชุมไม่ครบจำนวน 3 ใน 4 ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมด ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน และประธานประชาคมได้ร่วมประชุมเพื่อวางแผนการประชุมประชาคมครั้งต่อไป โดยร่วมกันสำรวจจำนวนครัวเรือนทั้งหมด ปรากฏว่ามีครัวเรือนที่มีประชาชนอาศัยอยู่จริงเพียง 651 ครัวเรือน และที่ประชุมได้มีความเห็นร่วมกันว่าสมควรจัดการประชุมในวันที่ 6 กรกฎาคม 2545 เนื่องจากเป็นวันที่ประชาชนจะต้องมาทำบุญ ในเทศกาลเข้าพรรษาและจัดส่งหนังสือเชิญประชุมไปทางไปรษณีย์ให้กับทุกครัวเรือน เพื่อให้หนังสือเชิญประชุมถึงมือหัวหน้าครัวเรือนอย่างทั่วถึง

ครั้งที่ 2 วันที่ 6 กรกฎาคม 2544 เวลา 10.00 น. นายสนธิ สุขปรากร ผู้ใหญ่บ้านได้เรียกหัวหน้าครัวเรือน ณ วัดใหญ่บางปลากรด มีหัวหน้าครัวเรือนเข้าร่วมประชุมจำนวน 489 คน คิดเป็นร้อยละ 76.65 ของจำนวนครัวเรือนที่ประชุมได้เลือกให้ เรือโททริศดิ เทศเจริญ เป็นประธานประชาคม นายบุญยัง ถมย เป็นเลขานุการ โดยที่ประชุมประชาคมมีมติให้เลือกตั้งคณะกรรมการกองทุน จำนวน 15 คน เป็นชาย 7 คน หญิง 8 คน ในวันเดียวกันคณะกรรมการกองทุนได้การคัดเลือกกรรมการในตำแหน่งต่างๆ

5.1.2 การคัดเลือกคณะกรรมการ

ในวันที่ 15 กรกฎาคม 2544 ตั้งแต่เวลา 18.00 น.- 23.30 น. คณะกรรมการฯ ได้ร่วมกันร่างระเบียบกองทุนฯ ณ บ้านประธาน และให้กรรมการแต่ละคนออกชี้แจงประชาสัมพันธ์ และรับสมาชิก รวมทั้งให้คณะกรรมการหาทำเลที่เหมาะสมจะจัดตั้งเป็นสำนักงานของกองทุน ฯ

วันที่ 22 กรกฎาคม 2544 คณะกรรมการได้ร่วมกันประชุม ณ บ้านประธาน เพื่อกำหนดวันเปิดรับสมัครสมาชิกอย่างเป็นทางการ และเลือกสถานที่จัดตั้งกองทุน ซึ่งที่ประชุมมีมติให้เปิดรับสมัครสมาชิกอย่างเป็นทางการในวันที่ 5, 6 และ 7 สิงหาคม 2544 และให้ใช้บ้านเลขที่ 247/13 หมู่ที่ 2 ตำบลในคลองบางปลากรด ซึ่งได้รับการสนับสนุนจาก นายวิรัตน์ เปลี่ยนสมบัติ ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 2 เป็นที่ตั้งสำนักงานกองทุนหมู่บ้าน

5.1.3 การปรับปรุงระเบียบข้อบังคับ

วันที่ 8 สิงหาคม 2544 ระหว่างเวลา 17.10-21.20 น. จัดประชุมสมาชิกเพื่อการปรับปรุงและให้การรับรองระเบียบฯ ณ หอประชุมโรงเรียนวัดใหญ่บางพลาคด หมู่ที่ 3 พร้อมเปิดรับสมัครเพิ่มเติมและแต่งตั้งที่ปรึกษากองทุนจำนวน 5 คน ในวันเดียวกันประธานเหรียญก และฝ่ายกฎหมายขอขึ้นทะเบียนกับธนาคารออมสินโดยมีเงินฝากออมทรัพย์ในการขอเปิดบัญชีครั้งแรกเป็นจำนวนเงิน 40,000 บาท วันที่ 28 กันยายน 2544 รับเงินจัดสรรหนึ่งล้านจากรัฐบาล

5.1.4 การพิจารณาเงินกู้

หลักเกณฑ์ในการพิจารณาเงินกู้ จะพิจารณาถึง

- 1) คุณสมบัติของสมาชิก สมาชิกที่จะกู้ต้องมีคุณสมบัติครบถ้วนตามที่กำหนดไว้ในระเบียบ มีความซื่อสัตย์สุจริต ชำระเงินฝากสัจจะ และหุ้นตรงเวลา มีที่พักอาศัยเป็นหลักแหล่ง
- 2) โครงการที่ขอกู้ เป็นโครงการที่สามารถเป็นไปได้จริง ตรวจสอบได้ ถ้าเป็นการกู้เพื่อบรรเทาเหตุฉุกเฉินต้องพิจารณาถึงความจำเป็น และการกู้ไม่เกินไปเพื่อนำไปเก็งกำไร หรือใช้จ่ายอย่างสุรุ่ยสุร่าย
- 3) ความสามารถในการชำระคืนเงินกู้ ต้องมั่นใจได้ว่าผู้กู้สามารถส่งคืนเงินกู้ได้
- 4) จำนวนเงินที่ขอกู้จำนวนเงินที่ขอกู้ต้องมีความเหมาะสมกับ โครงการที่เสนอขอกู้
- 5) การพิจารณาของคณะกรรมการ คณะกรรมการมีมติให้กู้เกินกว่ากึ่งหนึ่ง

5.1.5 การนำเงินไปใช้ในโครงการ

กองทุนหมู่บ้านจะให้สมาชิกกู้ยืมเพื่อกิจกรรมดังต่อไปนี้

ตารางที่ 12 แสดงโครงการ/วงเงินกู้/อัตราดอกเบี้ย/ระยะเวลาชำระคืน/ข้อกำหนดการกู้ยืม
เงินกองทุนของกองทุนหมู่บ้าน บ้านคลองมอญ

ลำดับที่	กิจกรรมที่ให้กู้ยืม	เงินวงกู้ยืม(บาท)	อัตราดอกเบี้ย (ร้อยละต่อปี)	ระยะเวลาชำระคืน (เดือน/ปี)	ข้อกำหนดหรือเงื่อนไขสำคัญ
1.	การพัฒนาอาชีพ	ไม่เกิน 20,000	15	ไม่เกินกว่า 1 ปี	ทำสัญญาเงินกู้ สมาชิกค้ำประกัน 2 คน
2.	การสร้างงาน	ไม่เกิน 20,000.-	15	ไม่เกินกว่า 1 ปี	ทำสัญญาเงินกู้ สมาชิกค้ำประกัน 2 คน
3.	การสร้างและ/หรือ เพิ่มรายได้	ไม่เกิน20,000.	15	ไม่เกินกว่า 1 ปี	ทำสัญญาเงินกู้ สมาชิกค้ำประกัน 2 คน
4.	การลดรายจ่าย	ไม่เกิน 20,000.-	15	ไม่เกินกว่า 1 ปี	ทำสัญญาเงินกู้ สมาชิกค้ำประกัน 2 คน
5.	บรรเทาเหตุฉุกเฉินและจำเป็นเร่งด่วน	ไม่เกิน 3,000.-	15	ภายใน 3 เดือน ชำระคืนทุกเดือน เดือนละเท่า ๆ กัน	ทำสัญญาเงินกู้ สมาชิกค้ำประกัน 1 คน

วิธีการในการบริหารเงินกองทุนหมู่บ้าน ให้มีการหมุนเวียนอย่างต่อเนื่อง มีดังนี้

- 1) ให้สมาชิกฝากเงินสัจจะไว้กับกองทุนเดือนละไม่ต่ำกว่า 100.- บาท และถือหุ้นละไม่ต่ำกว่า 100.- บาท ซึ่งเงินออมที่ได้นี้สามารถนำมาเป็นทุนหมุนเวียนให้สมาชิกกู้ยืมได้อย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะเงินฝากสัจจะที่จะมีเงินเข้าสู่กองทุนเป็นเงินหมุนเวียนให้สมาชิกกู้ได้ทุกเดือน
- 2) ให้สมาชิกที่กู้เงินผ่อนชำระเงินกู้เป็นรายเดือนพร้อมดอกเบี้ยเพื่อนำเงินส่วนที่สมาชิกชำระคืนนี้มาหมุนเวียนให้สมาชิกรายอื่นที่มีความต้องการกู้ต่อไป

5.1.6 การจัดทำระบบบัญชี

เหรียญิกของกองทุน ได้แก่ นางสาวอังคณารัตน์ ฅมโย เป็นผู้ที่ความรู้ ความสามารถ และความชำนาญพิเศษเรื่องการจัดทำบัญชี และการตรวจสอบบัญชีตลอดจนมีความรู้ด้านคอมพิวเตอร์ เนื่องจากทำงานประจำอยู่ในตำแหน่งเจ้าหน้าที่บัญชี หัวหน้าแผนกการเงิน และในปัจจุบันเป็นผู้ตรวจสอบบัญชีกองทุนของศูนย์พัฒนาการประมงแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ดังนั้น

การจัดทำระบบบัญชีซึ่งเป็นมาตรฐาน สามารถตรวจสอบได้ มีสมุดคุมบัญชี 11 เล่ม ดังนี้ 1. บัญชีรายรับ – รายจ่าย 2. บัญชีงบดุล 3. ทะเบียนคุมลูกหนี้รายตัว 4. ใบเสร็จรับเงิน 5. ทะเบียนสมาชิก 6. ทะเบียนฝากเงินสัจจะ ค่าหุ้น และเงินรับฝาก 7. ทะเบียนคุมค่าของกู้ 8. หนังสือขอผ่อนผันการชำระหนี้ 9. ทะเบียนสัญญากู้เงิน 10. ทะเบียนสัญญาชำระคืนเรียบร้อยแล้ว 11. ใบลาออก รวมถึงการใช้โปรแกรมสำเร็จรูป FORMULA ในการจัดทำบัญชี

5.1.7 การติดตาม

5.1.7.1 วิธีการในการควบคุมและติดตามการใช้เงินกู้ มีดังนี้

- 1) จัดตั้งฝ่ายเร่งรัดหนี้สินเพื่อควบคุม ติดตามการใช้เงินกู้ เร่งรัดให้ผู้กู้ส่งเงินคืนตามสัญญา
- 2) กรรมการที่รับผิดชอบรับสมัครสมาชิกของผู้กู้จะติดตามดูแลการใช้เงินกู้ของผู้กู้ทุกชั้น

หนึ่ง

5.1.7.2 วิธีการป้องกันความเสี่ยงภัยในการให้กู้ ประกอบด้วย

- 1) วิธีการให้ผู้มีการทำสัญญาและมีสมาชิกค้ำประกัน หากผู้กู้ไม่ชำระเงินกู้คืนสามารถเรียกให้ผู้ค้ำประกันชำระแทนจนครบจำนวนได้
- 2) ในการกู้ของสมาชิกแต่ละครั้งต้องได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการเกินกว่ากึ่งหนึ่ง ซึ่งเป็นวิธีการหนึ่งในการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของผู้กู้ในเบื้องต้น
- 3) จัดสรรกำไรสุทธิร้อยละ 10 เป็นเงินประกันความเสี่ยง
- 4) สมาชิกทุกคนต้องมีเงินฝากสัจจะอย่างต่ำเดือนละ 100.- บาท และถือหุ้นปีละไม่ต่ำกว่า 100.- บาท เงินส่วนนี้สมาชิกจะถอนคืนได้เมื่อพ้นสภาพจากการเป็นสมาชิกซึ่งต้องไม่มีหนี้สินกับกองทุน หากไม่ชำระคืนกองทุนสามารถยึดเงินส่วนนี้ชำระหนี้ได้ส่วนหนึ่งด้วย

5.1.7.3 วิธีการแก้ไขปัญหาในกรณีที่สมาชิกได้รับเงินกู้ไปแล้วไม่ส่งใช้คืนเงินต้น และดอกเบี้ยเงินกู้คืนตามสัญญาคือ

- 1) ให้ฝ่ายเร่งรัดหนี้สินติดตาม ทวงถามให้ชำระเงินกู้
- 2) หากไม่ชำระตามข้อ 1 จะยึดเงินฝากสัจจะและหุ้นของผู้กู้เพื่อชำระหนี้หากไม่เพียงพอจะเรียกให้ผู้ค้ำประกันชำระหนี้จนครบจำนวน
- 3) ให้คณะกรรมการลงมติให้ผู้กู้พ้นสภาพจากการเป็นสมาชิก ตามระเบียบข้อ 10.5 คือ งดใจฝ่าฝืนระเบียบของกองทุนหรือแสดงตนเป็นปรปักษ์ หรือไม่ให้ความช่วยเหลือหรือร่วมมือกับ

กองทุนไม่ว่าด้วยประการใด และคณะกรรมการกองทุน มีมติเกินกว่ากึ่งหนึ่งให้พ้นจากสภาพการเป็นสมาชิกกองทุน

4) การดำเนินคดีตามกฎหมาย กองทุนบ้านคลองมอญได้ชนะคดีที่ยื่นฟ้องสมาชิกกองทุนผู้กู้เงินกองทุนไปแต่ไม่ชำระหนี้ตามที่กำหนดจำนวน 3 ราย ก่อนการฟ้องคดีคณะกรรมการกองทุนได้ติดตามทวงถามสมาชิกผู้ค้างชำระกองทุนไม่น้อยกว่า 7 ครั้ง ทั้งทางไปรษณีย์และการติดตามสอบถามผู้กู้โดยคณะกรรมการกองทุน แต่สมาชิกกองทุนทั้ง 3 รายมีเจตนาจะไม่ชำระคืนเงินกู้ประชาชนกรรมการกองทุน ฯ ได้กล่าวต่อกรณีนี้ว่า “กองทุนก็เปรียบเสมือนร่างกายของเรา ผู้กู้ที่ไม่ยอมชำระก็เปรียบเสมือนฝีที่ขึ้นกับร่างกายของเรา ถ้าเราไปหาหมอเพื่อให้ฝีฝออกจากร่างกายของเรา แน่นนอนเราต้องเจ็บปวดเป็นธรรมดาแต่ฝินั้นก็จะหาย ร่างกายก็จะดำรงอยู่ต่อไปได้ แต่ถ้าเราไม่ยอมไปหาหมอปล่อยให้ฝีฝักัดหนองอยู่ภายใน ฝินั้นก็จะลุกลามไปยังส่วนอื่น ๆ ของร่างกาย ถึงที่สุดถ้าฝินั้นแตกเราก็จะต้องตาย ถ้าวันนี้เราไม่ฟ้อง กองทุน ฯ จะอยู่ได้อย่างไร เราต้องตัดคนที่คิดไม่ดีกับกองทุนฯ ที่มีอยู่น้อยนิดออกไป เพื่อรักษาคนดีที่มีอยู่มากมายไว้ให้ได้”

5.1.8 การชำระคืน

เริ่มจากการปล่อยกู้เงินด้านครั้งแรก เมื่อวันที่ 7 ตุลาคม 2544 ให้กับสมาชิกจำนวน 29 รายเป็นเงิน 435,000 บาท ณ ปัจจุบัน 28 กุมภาพันธ์ 2546 กองทุนปล่อยกู้ไปแล้ว 227 ราย เป็นเงิน 3,692,000.- บาท สมาชิกนำเงินมาชำระคืนแล้วทั้งสิ้น 157 ราย เป็นเงิน 1,825,000.- บาท สมาชิกชำระคืนครบถ้วน 154 ราย เป็นเงิน 1,615,000.- บาท มีสมาชิกค้างชำระทั้งสิ้น จำนวน 3 ราย

5.1.9 การประเมินผล

ผลการดำเนินงานของกองทุน ในระยะเวลาประมาณ 1 ปี 7 เดือน (6 กรกฎาคม 2544 – 28 กุมภาพันธ์ 2546) วันที่ 29 กรกฎาคม 2544 มีสมาชิกแรกตั้งรวม 184 ราย มีเงินสัจจะ/ หุ้น งวดแรก จำนวน 66,700 บาท ปัจจุบัน (28 กุมภาพันธ์ 2546) มีสมาชิกรวมทั้งสิ้น 469 ราย มีเงินสัจจะ/ หุ้น จำนวน 538,400 บาท ปล่อยเงินกองทุน ฯ ให้สมาชิกกู้ยืมรวมทั้งสิ้น 227 ราย เป็นเงิน 3,692,000 บาท

5.1.9.1 สมาชิกฝากเงินสัจจะสูงสุดรายละ 1,000 /เดือน

5.1.9.2 สมาชิกถือหุ้นสูงสุด 500 หุ้น ๆ ละ 10 บาท

5.2 การดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านบ้านระกาศ

5.2.1 การจัดเวทีประชาคมหมู่บ้าน

วันที่ 20 มิถุนายน 2544 ผู้ใหญ่บ้านบ้านระกาศเรียกประชุมตัวแทนครัวเรือนเพื่อเปิดเวทีประชาคม คัดเลือกคณะกรรมการกองทุน ฯ ตามระเบียบ ฯ มีหัวหน้าและผู้แทนครัวเรือนเข้าร่วมประชุม ทั้งสิ้นรวม 134 คน คิดเป็นร้อยละ 83.22 (จำนวนครัวเรือนที่มีอยู่จริง 161 ครัวเรือน) ผู้เข้าร่วมประชุมเป็นตัวแทนครัวเรือนเข้าร่วมประชุมมากกว่าสามในสี่เป็นไปตามระเบียบ

5.2.2 การคัดเลือกคณะกรรมการกองทุน

วันที่ 20 มิถุนายน 2544 หัวหน้าและผู้แทนครัวเรือนที่เข้าร่วมประชุมได้มีการคัดเลือกคณะกรรมการกองทุนรวม 15 คน เป็นชาย 9 คน หญิง 6 คน และกรรมการทั้ง 15 คน ร่วมกันแต่งตั้งบุคคลเข้าดำรงตำแหน่งเป็นที่ปรึกษาของกองทุนจำนวน 5 คน

5.2.3 การปรับปรุงระเบียบข้อบังคับ

วันที่ 30 มิถุนายน 2544 คณะกรรมการได้ร่วมกันร่างระเบียบข้อบังคับของกองทุน ฯ พร้อมทั้งเชิญสมาชิกกองทุนร่วมประชุมเพื่อพิจารณาระเบียบของกองทุน เพื่อปรับปรุงแก้ไขระเบียบ และได้จัดพิมพ์ระเบียบแจกให้สมาชิกทุกคน ๆ ละ 1 ชุด และนำระเบียบไปติดยังป้ายประกาศสาธารณะเพื่อให้ประชาชนและสมาชิกกองทุนได้รับทราบ ในวันที่ 5 กรกฎาคม 2544 ได้เปิดรับสมาชิกครั้งแรก วันที่ 13 กรกฎาคม 2544 ประธาน เจริญฤติก และเลขานุการ ได้ร่วมกันไปเปิดบัญชีเงินฝาก ชื่อ “กองทุนบ้านระกาศ หมู่ที่ 4” ด้วยเงินสัจจะจำนวน 5,300 บาท วันที่ 27 สิงหาคม 2544 ได้รับเงินจัดสรรหนึ่งล้านบาทจากรัฐบาล

5.2.4 การพิจารณาเงินกู้ ตามระเบียบกองทุนหมู่บ้านบ้านระกาศ

ตามระเบียบกองทุนหมู่บ้าน หมู่ที่ 4 ตำบลบ้านระกาศข้อ 31. การวินิจฉัยชี้ขาดของที่ประชุม ให้ถือเสียงข้างมากและกรรมการคนหนึ่งให้มีเสียงในการลงคะแนนหนึ่งเสียง ในกรณีคะแนนเสียงเท่ากัน ให้ประธานในที่ประชุมออกเสียงเพิ่มขึ้นอีกเสียงหนึ่งถือเป็นผู้ชี้ขาด ข้อ 3.2 ประเภทการกู้ยืม สมาชิกสามารถยื่นขอกู้เงินต่อคณะกรรมการกองทุนเพื่อนำไปใช้จ่ายในกิจกรรมดังต่อไปนี้

- 1) การพัฒนาอาชีพ
- 2) การสร้างงาน

- 3) การสร้าง และ/หรือ เพิ่มรายได้
- 4) ลดรายจ่าย
- 5) บรรเทาเหตุฉุกเฉิน และจำเป็นเร่งด่วน

ข้อ 33. การอนุมัติเงินกู้ สมาชิกที่ประสงค์จะขอกู้เงินจะต้องจัดทำโครงการเพื่อขอกู้เงินจากคณะกรรมการกองทุน โดยระบุวัตถุประสงค์ในการกู้ยืมเงินอย่างชัดเจน

ข้อ 34. ลักษณะโครงการ สมาชิกสามารถยื่นขอกู้เงินตามข้อ 32 (1) (2) (3) และ (4) ต้องมีลักษณะหรือคุณสมบัติ คือ เป็นโครงการที่ต้องสามารถดำเนินการได้จริง มีความเป็นไปได้ทางการตลาด และสามารถเห็นได้ชัดเจนว่ามีความคุ้มค่าต่อการลงทุน

ข้อ 35. วงเงินกู้ เงินกู้ตามข้อ 32 (1) (2) (3) และ (4) ให้แก่สมาชิกรายหนึ่งในวงเงินไม่เกินสองหมื่นบาท

ในกรณีที่คณะกรรมการกองทุนมีมติเห็นควรอนุมัติเงินกู้รายใดเกินกว่าสองหมื่นบาท คณะกรรมการกองทุนจะเรียกประชุมสมาชิก เพื่อให้สมาชิกพิจารณาวินิจฉัยชี้ขาด แต่ทั้งนี้การอนุมัติเงินกู้รายหนึ่งต้องไม่เกินห้าหมื่นบาท

โครงการที่สมาชิกยื่นขอกู้ตามข้อ 32 (5) ต้องเป็นการกู้เฉพาะกรณีเพื่อการอันจำเป็น หรือมีประโยชน์ตามที่คณะกรรมการกองทุนเห็นสมควร แต่จะให้เงินกู้เพื่อการสุรุ่ยสุร่ายหรือการเก็งกำไรไม่ได้ ในวงเงินรายละไม่เกินสามพันบาท

ข้อ 36 การดำเนินการตามโครงการที่ขอกู้และการจัดทำรายงาน สมาชิกจะต้องดำเนินโครงการที่ขอกู้สำเร็จเป็นไปตามวัตถุประสงค์ และจัดทำรายงานความก้าวหน้าตามแบบรายงานที่คณะกรรมการกองทุนกำหนด

ข้อ 37 การทำสัญญา เงินกู้ทุกประเภทต้องมีการทำสัญญาไว้กับคณะกรรมการกองทุน ตามแบบและเงื่อนไขที่กำหนด

ข้อ 38 หลักประกันเงินกู้ มีข้อกำหนด ดังนี้

เงินกู้ตามข้อ 32 (1) (2) (3) และ (4) ต้องใช้สมาชิกของกองทุนจำนวนสองคนเป็นผู้ค้ำประกัน หรือข้าราชการชั้นสัญญาบัตร 1 คน ผู้ค้ำประกัน 1 คน จะค้ำประกันผู้กู้ไม่เกิน 2 ราย สำหรับเงินกู้ตามข้อ 32 (5) ให้ทำสัญญาเพียงอย่างเดียว

5.2.5 การนำเงินไปใช้ตามโครงการ

กองทุนหมู่บ้านจะให้สมาชิกกู้ยืมเงินเพื่อโครงการตามตารางที่ 13 ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 13 แสดงโครงการ/วงเงินกู้/อัตราดอกเบี้ย/ระยะเวลาชำระคืน/ข้อกำหนดการ
กู้ยืมเงินกองทุน ของกองทุนหมู่บ้าน บ้านระกาศ

ลำดับที่	โครงการที่ให้กู้ยืม	วงเงินกู้ยืม (บาท)	อัตราดอกเบี้ย (ร้อยละต่อปี)	ระยะเวลาชำระคืน(เดือน/ปี)	ข้อกำหนดหรือเงื่อนไขสำคัญ
1.	การพัฒนาอาชีพ	ไม่เกิน 20,000.-	12	ภายใน 1 ปี	- ทำสัญญาเงินกู้ - สมาชิกค้ำประกัน 2 คนหรือข้าราชการชั้นสัญญาบัตร 1 คน
2.	การสร้างงาน	ไม่เกิน 20,000.-	12	ภายใน 1 ปี	- ทำสัญญาเงินกู้ - สมาชิกค้ำประกัน 2 คนหรือข้าราชการชั้นสัญญาบัตร 1 คน
3.	การสร้างและ/หรือเพิ่มรายได้	ไม่เกิน 20,000.-	12	ภายใน 1 ปี	- ทำสัญญาเงินกู้ - สมาชิกค้ำประกัน 2 คนหรือข้าราชการชั้นสัญญาบัตร 1 คน
4.	การลดรายจ่าย	ไม่เกิน 20,000.-	12	ภายใน 1 ปี	- ทำสัญญาเงินกู้ - สมาชิกค้ำประกัน 2 คนหรือข้าราชการชั้นสัญญาบัตร 1 คน
5.	บรรเทาเหตุฉุกเฉินและจำเป็นเร่งด่วน	ไม่เกิน 3,000.-	1	ภายใน 4 เดือน	- ทำสัญญาเงินกู้ยืมอย่างเฉียว

5.2.6 การจัดทำระบบบัญชี

กองทุนบ้านระกาศ มีประธานกองทุนคือ นายอุดม เอี่ยมมี ซึ่งอดีตเคยทำงานเป็นพนักงานด้านสินเชื่อของธนาคาร 19 ปี จึงได้วางระบบการจัดทำบัญชีไว้เป็นอย่างดี หากมีการเคลื่อนไหวของเงินหรือทรัพย์สินใด ๆ ต้องลงบัญชีเป็นหลักฐานทุกครั้ง กองทุนมีสมุดบัญชีรวมทั้งสิ้น 11 เล่ม ดังนี้

1. บัญชีรายรับ – รายจ่าย
2. บัญชีงบดุล
3. ทะเบียนคุมลูกหนี้รายตัว
4. ใบเสร็จรับเงิน
5. ทะเบียนสมาชิก
6. ทะเบียนฝากเงินสัจจะ ค่าหุ้น และเงินรับฝาก
7. ทะเบียนคุมค่าของกู้
8. หนังสือขอผ่อนผันการชำระหนี้
9. ทะเบียนสัญญาเงินกู้
10. ทะเบียนสัญญาชำระคืนเรียบร้อยแล้ว
11. ใบลาออก

5.2.7 การติดตาม

บ้านระกาเป็นพื้นที่ชนบท มีครัวเรือนรวมทั้งสิ้น 169 ครัวเรือน ประชากรส่วนใหญ่เป็นคนในพื้นที่ดั้งเดิม ส่วนใหญ่รู้จักกันแทบทั้งสิ้น ทำให้มีโอกาสพบปะพูดคุยกันระหว่างคณะกรรมการและสมาชิกกองทุนทุกวัน

คณะกรรมการกองทุนแบ่งความรับผิดชอบกันตามสภาพพื้นที่ เนื่องจากกรรมการที่ได้รับเลือกตั้งอยู่กระจายกันครอบคลุมทั้งหมู่บ้าน ดังนั้นกรรมการซึ่งมีที่อยู่ชอยใด ก็รับผิดชอบติดตามดูแลและให้การสนับสนุนสมาชิกที่อยู่อาศัยในชอยหรือคุ้มบ้านแถบนั้นในการดำเนินงานตามโครงการที่สมาชิกขอกู้เงิน

5.2.8 การชำระคืน

เริ่มจากการปล่อยกู้ครั้งแรก เมื่อวันที่ 20 กันยายน 2544 ให้กับสมาชิกกองทุนจำนวน 35 ราย เป็นเงิน 576,000 บาท ณ ปัจจุบัน 28 กุมภาพันธ์ 2544 กองทุนปล่อยกู้ไปแล้ว 154 ราย เป็นเงิน 1,155,800 บาท สมาชิกนำเงินมาชำระคืนแล้วทั้งสิ้น 9 ราย เป็นเงิน 92,460 บาท สมาชิกนำเงินมาชำระคืนครบถ้วน 72 ราย เป็นเงิน 812,500 บาท

5.2.9 การประเมินผล

ผลการดำเนินงานของกองทุนฯ ในระยะเวลาประมาณ 1 ปี 9 เดือน (20 มิถุนายน 2544 – 28 กุมภาพันธ์ 2546) วันที่ 5 กรกฎาคม 2544 มีสมาชิกแรกตั้งรวม 122 ราย เงินสัจจะ งวดแรกจำนวน 5,300 บาท ปัจจุบัน (28 กุมภาพันธ์ 2546) มีสมาชิกรวมทั้งสิ้น 227 ราย มีเงินสัจจะจำนวน 165,300 บาท ปล่อยเงินกองทุนให้สมาชิกกู้ยืมรวมทั้งสิ้น 154 ราย เป็นเงิน 1,155,800 บาท

5.3 การเปรียบเทียบขั้นตอนการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านคลองมอญและบ้านระกา

การดำเนินการกองทุนหมู่บ้านมีขั้นตอนตามระเบียบกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544-พ.ศ. 2545 ดังรายละเอียดที่ปรากฏในหัวข้อที่ 5.1 และ 5.2 ซึ่งสามารถสรุปได้เป็นตาราง ดังนี้

ตารางที่ 14 แสดงการเปรียบเทียบการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านคลอสมอญและบ้านระกาศ (9 ขั้นตอนตามระเบียบกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544 – 2545)

ขั้นตอนการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้าน	กองทุนบ้านคลอสมอญ	กองทุนบ้านระกาศ
<p>ขั้นตอนที่ 1 การเปิดเวทีประชาคม จำนวนครัวเรือนบ้านคลอสมอญ 651 ครัวเรือน จำนวนครัวเรือนบ้านระกาศ 169 ครัวเรือน</p>	<p>1. ครั้งการประชุม - ครั้งที่ 1 วันที่ 23 มิถุนายน 2544 ผู้เข้าร่วมเวทีฯ 82 คน คิดเป็นร้อยละ 12.6 ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมด ไม่เป็นระเบียบ - ครั้งที่ 2 วันที่ 6 กรกฎาคม 2544 ผู้เข้าร่วมเวทีฯ 489 คน คิดเป็นร้อยละ 76.65 ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมด เป็นไปตามระเบียบ</p> <p>2. การประชาสัมพันธ์ - ใช้การประชาสัมพันธ์ เชิญชวนเรียงตามสายภายในวัดจัดรถโฆษณา การส่งจดหมายเชิญเข้าร่วมประชุมเวทีประชาคมทางไปรษณีย์กับทุกครัวเรือนในหมู่บ้าน ในบ้านคลอสมอญสื่อต่างๆ เน้นเรื่องการร่วมแรงร่วมใจจัดตั้งกองทุน เพื่อแลกความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันของคนในหมู่บ้าน</p>	<p>1. ครั้งการประชุม - ครั้งที่ 1 วันที่ 20 มิถุนายน 2544 มีผู้เข้าร่วมเวทีฯ 134 คน คิดเป็นร้อยละ 83.22 ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมด เป็นไปตามระเบียบ</p> <p>2. การประชาสัมพันธ์ - ใช้การประชาสัมพันธ์เสียงตามสายภายในหมู่บ้านเฉพาะในวันที่จัดเวทีประชาคมเท่านั้น เมื่อชาวบ้านได้ยินเสียงประชาสัมพันธ์ดังกล่าวก็มีการบอกกันปากต่อปากและชักชวนกันเข้าร่วมประชุม ในบ้านระกาศ ชาวบ้านตั้งใจเป็นสมาชิก เพราะหวังจะได้เงินกองทุนฯ</p>

ตารางที่ 14 (ต่อ)

ขั้นตอนการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้าน	กองทุนบ้านคลองมอญ	กองทุนบ้านระกาศ
<p>ขั้นตอนที่ 2 การคัดเลือกคณะกรรมการกองทุน</p> <p>- กรรมการกองทุน</p> <p>- ที่ปรึกษากองทุน</p>	<p>1.การคัดเลือกคณะกรรมการกองทุนเกิดขึ้นในการจัดเวทีประชาคม ครั้งที่ 2 และมีผู้ได้รับเลือกเป็นกรรมการกองทุน จำนวน 15 ราย เป็นหญิง 8 ราย ชาย 7 ราย</p> <p>2.อายุ</p> <p>คณะกรรมการกองทุนส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 41-50 ปี จำนวน 6 ราย คือกลุ่มอายุระหว่าง 31-40 ปี จำนวน 4 ราย และอายุระหว่าง 61-70 ปี จำนวน 3 ราย</p> <p>3.ระดับการศึกษา</p> <p>คณะกรรมการกองทุนส่วนใหญ่ จบมัธยมศึกษาตอนต้น 6 ราย รองลงมา คือปริญญาตรี 4 ราย มัธยมศึกษาตอนปลาย/อนุปริญญาอย่างละเท่ากัน คือ 2 ราย</p> <p>4.ประสบการณ์และความสามารถพิเศษ</p> <p>คณะกรรมการมี:</p> <p>ความสามารถด้านการบริหารงานชุมชน 8 ราย</p> <p>ด้านการบัญชีและการบริหารจัดการ จำนวน 5 ราย</p> <p>เป็นทนายความ 1 ราย</p> <p>ความสามารถด้านการสื่อสารอิเล็กทรอนิกส์ 1 ราย</p>	<p>1.การคัดเลือก คณะกรรมการกองทุนในการจัดเวทีประชาคม และมีผู้ได้รับคัดเลือกเป็นคณะกรรมการกองทุน จำนวน 15 ราย เป็นหญิง 6 ราย ชาย 9 ราย</p> <p>2. อายุ</p> <p>คณะกรรมการกองทุนส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 51-60 ปี จำนวน 7 ราย รองลงมาคือกลุ่มอายุระหว่าง 41-50 ปี และอายุระหว่าง 61-70 ปี จำนวนเท่ากัน คือ 3 ราย</p> <p>3.ระดับการศึกษา</p> <p>คณะกรรมการกองทุนส่วนใหญ่จบการศึกษาไม่เกินชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 9 ราย รองลงมาจบมัธยมศึกษาตอนต้น และจบปริญญาตรีจำนวนเท่ากัน คือ 2 ราย</p> <p>4.ประสบการณ์และความสามารถพิเศษ</p> <p>คณะกรรมการส่วนใหญ่ มีประสบการณ์ด้านวิชาชีพ เช่น ช่างก่อสร้าง มีเฉพาะประธานกับหรือญาติ ที่มีความรู้ด้านดินเชื้อ และการบัญชีตามลำดับ</p>

<p>ตารางที่ 14 (ต่อ)</p>	<p>ขั้นตอนการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้าน</p>	<p>กองทุนบ้านคลองมอญ</p> <p>คณะกรรมการกองทุนร่วมกันแต่งตั้งที่ปรึกษากองทุน จำนวน 5 ราย ส่วนใหญ่ อยู่อยู่ในช่วง 45-50ปี</p> <ul style="list-style-type: none"> - การศึกษาระดับปริญญาโท จำนวน 3 ราย - มัธยมศึกษาตอนต้นจำนวน 2 ราย 	<p>กองทุนบ้านระกาศ</p> <p>คณะกรรมการกองทุนร่วมกันแต่งตั้งที่ปรึกษากองทุน จำนวน 5 ราย มีอายุส่วนใหญ่อยู่ในช่วง 52-57 ปี จำนวน 3 ราย อายุ 44 ปีและ 63 ปี อย่างละ 1 ราย</p> <ul style="list-style-type: none"> - ส่วนใหญ่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 2 ราย - ระดับปริญญาโทปริญญาตรีและระดับ ปวช. อย่างละ 1 ราย
<p>ขั้นตอนที่ 3 การปรับปรุงระเบียบข้อบังคับ</p>	<p>คณะกรรมการทั้ง 15 คน ร่วมกันร่างระเบียบกองทุน</p> <ul style="list-style-type: none"> - วันที่ 8 สิงหาคม 2544 คณะกรรมการเชิญสมาชิกเข้าร่วมประชุมเพื่อปรับปรุงแก้ไขระเบียบกองทุนฯ - วันที่ 5 สิงหาคม 2544 เปิดรับสมาชิกกองทุนเป็นครั้งแรก - วันที่ 28 กันยายน 2544 ได้รับเงินกองทุนหมู่บ้าน - วันที่ 7 ตุลาคม 2544 ปล่อยเงินกองทุนให้สมาชิกกู้ครั้งแรก จำนวน 29 ราย เป็นเงิน 450,038 บาท 	<p>คณะกรรมการทั้ง 15 คน ร่วมกันร่างระเบียบกองทุน</p> <ul style="list-style-type: none"> - วันที่ 30 มิถุนายน 2544 คณะกรรมการเชิญสมาชิกเข้าร่วมประชุมเพื่อปรับปรุงแก้ไขระเบียบกองทุนฯ - วันที่ 5 กรกฎาคม 2544 เปิดรับสมาชิกกองทุนเป็นครั้งแรก - วันที่ 27 สิงหาคม 2544 ได้รับเงินกองทุนหมู่บ้าน - วันที่ 13 กันยายน 2544 ปล่อยเงินกองทุนให้สมาชิกกู้ครั้งแรกจำนวน 35 ราย เป็นเงิน 576,000 บาท 	

<p>ตารางที่ 14 (ต่อ)</p>	<p>ขั้นตอนการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้าน</p> <p>ขั้นตอนที่ 4 การพิจารณาเงินกู้</p>	<p>กองทุนบ้านคลองมอญ</p>	<p>กองทุนบ้านระกาศ</p>
<p>1. ผู้ยื่นคำขอู้ตามแบบฟอร์มที่กำหนดด้วยตนเอง ทุกวันที่ 5 และวันที่ 19 ของทุกเดือน (ระหว่างเวลา 17.00 น.-18.00น.)</p> <p>2. ผู้ยื่นคำขออายุ 20 ปีขึ้นไปและเป็นสมาชิกสามัญไม่น้อยกว่า 10 วัน</p> <p>3. เลขานุการกองทุนสัมภาษณ์ผู้กู้ตามแบบฟอร์มพร้อมจดบันทึก</p> <p>4. คณะอนุกรรมการตรวจสอบผู้กู้เงินตราเยี่ยมผู้ขอกู้ที่บ้านและสถานประกอบการเพื่อหาข้อเท็จจริง</p> <p>5. คณะกรรมการเปิดประชุมเพื่อพิจารณาขอกู้ โดยมีเลขานุการและคณะอนุกรรมการตรวจสอบผู้ขอกู้ให้ข้อมูลของผู้กู้ที่ประชุมและตอบข้อซักถาม</p> <p>6. ในการอนุมัติเงินกู้ต้องมากกว่ากึ่งหนึ่งขององค์ประชุมพิจารณาตัดสินเงินกู้ของผู้กู้ที่ผ่านการอนุมัติให้เหมาะสมกับโครงการที่เสนอ เช่น</p> <ul style="list-style-type: none"> - การตรวจสอบผู้ขอกู้ ความเป็นหลักแหล่งของที่อยู่อาศัย - ความสามารถในการชำระเงินกู้ 	<p>1. ผู้ยื่นคำขอู้ตามแบบฟอร์มที่กำหนด</p> <p>2. ผู้กู้เป็นสมาชิกสามัญไม่ต่ำกว่า 6 เดือน</p> <p>3. คณะกรรมการกองทุนประชุมพิจารณาอนุมัติเดือนละครั้ง มติคณะกรรมการในการอนุมัติให้สมาชิกกู้เงินต้องเกินกึ่งหนึ่งขององค์ประชุม</p>		

ตารางที่ 14 (ต่อ)	ขั้นตอนการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้าน	กองทุนบ้านระกาศ
	<p>กองทุนบ้านคลองมอญ</p> <ul style="list-style-type: none"> - ลักษณะโครงการและความเป็นไปได้ของโครงการ - ความซื่อสัตย์สุจริต การกำกับประกัน - การให้ความร่วมมือกับกองทุน - ความน่าเชื่อถือทางการเงิน ต้องดำเนินการได้จริง - มีความเป็นไป ได้ทางการตลาด มีผู้ทางว่าจะคุ้มกับการลงทุน 	
<p>ขั้นตอนที่ 5 การนำเงินไปใช้ตามโครงการ</p>	<p>บ้านคลองมอญคณะกรรมการที่เป็นหัวหน้าสายการรับสมัครของผู้ที่ควบคุมและติดตามการใช้เงินของผู้กู้รายนั้นๆ</p>	<p>บ้านระกาศคณะกรรมการร่วมกันติดตาม/ให้คำแนะนำผู้กู้เงินไปลงทุนเพื่อให้ประสบผลสำเร็จตามโครงการฯ</p>
<p>ขั้นตอนที่ 6 การจัดทำระบบบัญชี</p>	<p>บ้านคลองมอญกองทุนใช้โปรแกรมสำเร็จรูป FORMULA ในการจัดทำบัญชี</p>	<p>กองทุนจัดทำสรุบบัญชีเงินต้นและค่าใช้จ่ายของกองทุน เดือนละครั้ง ติดประกาศอย่างเปิดเผย ณ หน้าทำการกองทุน</p>
<p>ขั้นตอนที่ 7 การติดตาม</p>	<p>บ้านคลองมอญมีอนุกรรมการออกติดตาม การจัดกิจกรรมกิจการของสมาชิกผู้กู้เงินหรือบางครั้งให้สมาชิกจัดทำรายงานความก้าวหน้าตามแบบรายงานที่คณะกรรมการกองทุนกำหนด</p>	<p>บ้านระกาศคณะกรรมการกองทุนมีการแบ่งสายในการออกติดตามรายเยี่ยม และพูดคุยกับสมาชิก โดยมอบหมายกรรมการกองทุนดูแลสมาชิกกองทุนที่อาศัยอยู่ละแวกเดียวกัน</p>

ตารางที่ 14 (ต่อ)		
ขั้นตอนการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้าน	กองทุนบ้านคลองมอญ	กองทุนบ้านระกาศ
<p>ขั้นตอนที่ 8 การชำระคืน</p>	<p>1. การกู้ยืมเงิน ส่งชำระคืนเงินต้นพร้อมดอกเบี้ยภายใน 1 ปี โดยผ่อนชำระทุกเดือนเป็นจำนวนเดือนละเท่าๆกัน</p> <p>2. การกู้ยืมเงิน ผู้ต้องส่งชำระคืนเงินต้นพร้อมดอกเบี้ยภายใน 3 เดือน โดยผ่อนชำระทุกเดือนเป็นจำนวนเงินต้นและเท่าๆกัน</p>	<p>1. การกู้ยืมเงิน ผู้ต้องชำระคืนเงินต้นพร้อมดอกเบี้ยภายใน 1 ปี โดยการผ่อนชำระขึ้นอยู่กับโครงการและความพร้อมของผู้กู้ อาจจะเป็นงวด เช่น 3 เดือน 6 เดือน หรือ 1 ปี</p>
<p>ขั้นตอนที่ 9 การประเมินผล</p>	<p>1. เริ่มก่อตั้งวันที่ 6 กรกฎาคม 2544</p> <p>2. ทุกวันสิ้นปีทางบัญชีของกองทุนวันที่ 30 ก.ย. ของทุกปี</p> <p>3. เงินออมรวมทั้งสิ้น 538,400 บาท แยกเป็นเงินสะสม 473,200 บาท เงินหุ้น 65,200 บาท</p> <p>4. จำนวนสมาชิก 15% ของจำนวนประชากรทั้งหมด</p> <p>5. สมาชิกกู้เงิน 227 ราย คิดเป็น 48% ของจำนวนสมาชิกทั้งหมด</p> <p>6. ยอดเงินกู้ที่ปล่อยไปทั้งหมดเป็นเงิน 3,693,000 บาท</p> <p>7. ยอดหนี้เงินกู้ เหลือ 1,867,000 บาท</p> <p>8. บิดงบลดบัญชีปี 2545 มีกำไร 129,600 บาท</p>	<p>1. เริ่มก่อตั้งวันที่ 20 มิถุนายน 2544</p> <p>2. วันสิ้นปีทางบัญชีของกองทุนวันที่ 20 มิ.ย. ของทุกปี</p> <p>3. เงินออมสะสม 165,300 บาท มีกำไร 59,209.79 บาท</p> <p>4. จำนวนสมาชิก 24% ของจำนวนประชากรทั้งหมด</p> <p>5. สมาชิกกู้เงิน 154 ราย คิดเป็น 68% ของจำนวนสมาชิกทั้งหมด</p> <p>6. ยอดเงินกู้ที่ปล่อยไปทั้งหมดเป็นเงิน 1,155,800 บาท</p> <p>7. ยอดหนี้เงินกู้ เหลือ 1,116,100 บาท</p> <p>8. บิดงบลดบัญชีปี 2545 มีกำไร 59,209.79 บาท</p>

ตารางที่ 15 แสดงประเด็นพิจารณาเพิ่มเติม

ประเด็น	บ้านคลองมอญ	บ้านระกาศ
การปฏิบัติตามระเบียบ	เคร่งครัด	ยืดหยุ่น
ดอกเบี้ยเงินกู้สามัญ	ร้อยละ 15 บาท/ปี	ร้อยละ 12 บาท/ปี
ดอกเบี้ยเงินฝาก/เงินสัจจะ	ร้อยละ 8 บาท/ปี	ร้อยละ 7 บาท/ปี
ค่าธรรมเนียม	รายละ 30 บาท	รายละ 10 ต่อปี
งวดของการชำระเงินกู้	ทุกเดือน	ขึ้นอยู่กับโครงการและความ สมัครใจของผู้กู้แต่ไม่เกิน 1 ปี
การค้ำประกันเงินกู้สามัญ	ต้องใช้คนค้ำประกัน 2 คน	ใช้คนค้ำประกัน 2 คน หรือข้าราชการ ชั้นสัญญาบัตร 1 คน
ดอกเบี้ยเงินกู้ฉุกเฉิน	ร้อยละ 1.25 ต่อเดือน	ร้อยละ 1 บาทต่อเดือน
ระยะเวลาการชำระเงินกู้ฉุกเฉิน	ภายใน 3 เดือนต้องส่งทุกเดือน	ภายใน 4 เดือน
การค้ำประกันเงินกู้ฉุกเฉิน	ทำสัญญาเงินกู้และมีผู้ค้ำประกัน 1 คน	ทำสัญญาเงินกู้อย่างเดียวไม่ต้องมี ผู้ค้ำประกัน มีความยืดหยุ่นสูง
เงื่อนไขและหลักเกณฑ์การ พิจารณาให้กู้เงินกองทุน	มากและเข้มงวดผู้กู้ต้องมีความ สามารถในการชำระหนี้คืน	ผู้กู้ยากจนในหมู่บ้าน

ตารางที่ 16 แสดงการจัดสรรกำไรสุทธิ

ประเด็น	บ้านคลองมอญ		ประเด็น	บ้านระกาศ	
	2545	2546		2545	2546
1. อื่นๆตามที่กรรมการเห็นสมควร	40%	40%	1. อื่นๆตามที่กรรมการเห็น สมควร	22%	22%
2. ทุนสวัสดิการสมาชิก	5%	6%	2. ทุนสวัสดิการสมาชิก	20%	20%
3. เงินประกันความเสี่ยง	10%	-	3. สมทบกองทุน	50%	50%
4. ปันผลค่าหุ้นร้อยละ	25%	25%	4. ปันผลค่าหุ้น	8%	8%
5. เงินเฉลี่ยคืนผู้กู้	5%	5%	(ปี พ.ศ. 2546 เปลี่ยนเงินปัน ผลค่าหุ้นเป็นงบเพื่อสาธารณ ประโยชน์)		
6. ค่าตอบแทนกรรมการ	10%	10%			
7. ทุนการศึกษาและ พัฒนาอาชีพ	5%	10%			

5.4 การวิเคราะห์ตามแนวคิดชุมชนเมืองและชุมชนชนบท

จากการศึกษาพบว่าบ้านคลองมอญ ซึ่งมีพื้นที่หมู่บ้านเพียง 2 ตารางกิโลเมตร แต่มีจำนวนครัวเรือนตามทะเบียนราษฎร 843 ครัวเรือน ประชากร 3,226 คน มีประชากรช่วงวัย 18 ปี - 59 ปี มีจำนวนคิดเป็นร้อยละ 63.21 ของจำนวนประชากรทั้งหมด ตลอดจนมีประชากรแฝงกว่า 2,000 คน จัดว่ามีความหนาแน่นของประชากรต่อพื้นที่มาก ค่อนข้างแออัด ที่อยู่อาศัยคับแคบ ไม่มีที่สาธารณะ มีลักษณะของหมู่บ้านที่มีความเป็นชุมชนเมืองโดยประชากรประกอบอาชีพที่หลากหลาย มีสิ่งแวดล้อมทางสังคม และวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ขนาดของครอบครัวมีขนาดเล็กส่วนใหญ่เป็นครอบครัวเดี่ยว การติดต่อสัมพันธ์ส่วนใหญ่แบบเป็นทางการ หรือความสัมพันธ์แบบ τυดัญญุมิ

ชุมชนบ้านคลองมอญมีลักษณะชุมชนเมืองที่ต่างคนต่างอยู่ มีความเป็นปัจเจกชนอย่างสูง สนใจแต่เรื่องของตนเองหรือเฉพาะครอบครัว ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้างและประกอบธุรกิจ เมื่อมีการจัดเวทีประชาคมเพื่อจัดตั้งกองทุนปรากฏว่า การจัดเวทีครั้งแรกไม่ประสบผลสำเร็จ เนื่องจากมีตัวแทนจากครัวเรือนมาประชุมเพียง 82 คน จากทั้งสิ้น 651 คน จึงมีการวางแผนเพิ่มช่องทางการสื่อสารและให้ข้อมูลแก่ประชาชนในหมู่บ้านให้ตระหนักและเห็นความสำคัญของการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้าน ได้แก่ การใช้รถประชาสัมพันธ์ การทำจดหมายถึงหัวหน้าครัวเรือนเพื่อเชิญเข้าร่วมประชุมเวทีประชาคมโดยลงชื่อผู้เชิญคือผู้ใหญ่บ้าน การแจ้งให้ประชาชนทราบถึงสิทธิประโยชน์ของการสมัครและเป็นสมาชิกกองทุน การเลือกวันเข้าพรรษาที่ 6 กรกฎาคม 2544 เป็นวันจัดตั้งเวทีประชาคมเพราะเป็นวันที่ประชาชนส่วนใหญ่จะมาทำบุญออกพรรษาที่วัดใหญ่ ซึ่งเป็นสถานที่ที่ใช้จัดเวทีประชาคม

ในวันดังกล่าวมีการประชาสัมพันธ์ที่วัดตั้งแต่ตอนเช้ามีดเพื่อเชิญชวนและกระตุ้นให้ประชาชนเข้าร่วมกิจกรรมเวทีประชาคม โดยกล่าวเรียกร้องความสามัคคีร่วมแรงร่วมใจกันของคนในหมู่บ้านซึ่งไม่เคยมีมาก่อนและกล่าวอ้างเหตุผลว่าจะเป็นเรื่องน่าอับอายมากหากไม่สามารถจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านได้ในขณะที่หมู่บ้านใกล้เคียงหรือหมู่บ้านอื่นๆ ดำเนินการจัดตั้งกองทุนเรียบร้อยแล้ว เป็นการกระตุ้นให้เกิดการรวมตัวเพื่อสร้างความเป็นหนึ่งเดียวกันของหมู่บ้าน ในการจัดเวทีประชาคมครั้งที่ 2 จึงมีหัวหน้าครัวเรือนหรือผู้แทนเข้าร่วมประชุมจำนวน 499 คน คิดเป็นร้อยละ 76.65 ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมู่บ้านเป็นไปตามระเบียบสามารถจัดตั้งและคัดเลือกคณะกรรมการกองทุนได้

ขณะที่บ้านระกาศ มีพื้นที่หมู่บ้าน 2.5 ตารางกิโลเมตร มีจำนวนครัวเรือนตามทะเบียนราษฎร 184 ครัวเรือน ประชากร 952 คน โดยเป็นผู้หญิงมากกว่าผู้ชาย ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมและจบการศึกษาเพียงภาคบังคับเท่านั้น (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4) มีสิ่งแวดล้อม

ทางสังคมและวัฒนธรรมคล้ายคลึงกัน มีความหนาแน่นของที่อยู่อาศัยน้อย มีพื้นที่อยู่อาศัยหรือที่สาธารณะกว้างขวาง ขนาดของครอบครัวมีขนาดใหญ่เป็นลักษณะครอบครัวขยาย การติดต่อสัมพันธ์เป็นแบบกันเอง จึงมีลักษณะสอดคล้องกับนิยามของชุมชนชนบท

ในขณะที่บ้านระกาศลักษณะเป็นชุมชนชนบท มีจำนวนครัวเรือนที่อยู่จริงเพียง 161 ครัวเรือน มีความสัมพันธ์กันอยู่เดิม รู้จักกันดี มีการทำกิจกรรมร่วมกัน เช่น งานบุญของวัด งานโรงเรียน เป็นต้น ในวันเปิดเวทีประชาคมมีการใช้สื่อประชาสัมพันธ์คือ หอกระจายข่าวเพียงอย่างเดียวประกาศให้หัวหน้าครัวเรือนหรือผู้แทนเข้าร่วมประชุมเวทีประชาคม เมื่อประชาชนได้ยินเสียงจากหอกระจายข่าวก็เกิดความตื่นตัวและบอกกล่าวต่อกันปากต่อปากชักชวนให้เข้าร่วมในเวทีประชาคม ทำให้มีหัวหน้าหรือตัวแทนครัวเรือนเข้าร่วมประชุม 134 คน คิดเป็น ร้อยละ 83.22 ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมดบ้านสามารถจัดตั้งและเปิดเวทีประชาคม โดยคัดเลือกคณะกรรมการกองทุนได้ในการเปิดเวทีประชาคมเพียงครั้งเดียวเท่านั้น เนื่องจากลักษณะความเป็นชุมชนชนบทประชากรมีไม่มากเมื่อเทียบกับชุมชนเมืองโดยมีเพียง 652 คน ประชาชนส่วนใหญ่รู้จักกันมีความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกมีการพบปะสังสรรค์กันอยู่เสมอ ประชาชนในหมู่บ้านรับทราบข้อมูลข่าวสารเรื่องกองทุนตามหนังสือพิมพ์ วิทยุและโทรทัศน์ ตลอดจนมีการพูดคุยเกี่ยวกับเรื่องการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านอยู่แล้วเนื่องจากส่วนหนึ่งมีความต้องการกู้ยืมเงินกองทุนไปลงทุนในการประกอบอาชีพ เมื่อมีการประกาศทางหอกระจายข่าวจึงได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดี

กล่าวคือ ลักษณะชุมชนเมืองและชุมชนชนบทมีผลต่อการพัฒนาชุมชน โดยเฉพาะในการสื่อสาร และแสวงหาความร่วมมือในชุมชน วิธีการสื่อสารเป็นเรื่องสำคัญ เช่น ชุมชนเมืองเนื่องจากมีความเป็นปัจเจกชนสูง วิธีการปากต่อปากอาจใช้ไม่ได้ผล จึงต้องมีวิธีการสื่อสารหลายทาง เช่น การใช้รถกระจายเสียง การออกจดหมายเชิญประชุม การแจ้งข่าวตามที่สาธารณะ เป็นต้น ขณะที่ชุมชนชนบทเพียงแค่ประกาศก็ทราบกันทั่ว เนื่องจากเป็นชุมชนเล็ก และมีความสัมพันธ์กันอย่างแนบแน่น

5.5 การวิเคราะห์การบริหารจัดการกองทุนตามแนวคิดการบริหารจัดการองค์กร

แนวคิดเรื่องการบริหารจัดการเชิงธุรกิจแบบเน้นการสร้างควมมั่งคั่งในรูปแบบธนาคาร และแนวคิดการบริหารจัดการแบบสร้างความเข้มแข็งให้ฐานล่างของสังคม สามารถวิเคราะห์ได้ว่า ทั้งสองหมู่บ้านบริหารจัดการกองทุนแตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัดเจน กองทุนบ้านคลองมอญใช้แนวคิดการบริหารจัดการเชิงธุรกิจแบบแสวงหากำไรสูงสุดหรือการสร้างควมมั่งคั่งให้องค์กรในรูปแบบการจัดการกองทุนเลียนแบบการดำเนินงานของธนาคาร เริ่มด้วยการจูงใจให้สมาชิกนำเงินมาฝากกับกองทุนในรูปแบบของการรับฝากเงินหรือเงินสัจจะหรือ เงินหุ้นด้วยการจ่ายดอกเบี้ยเงินฝากในอัตราร้อยละ 7 ต่อปี และมีเงินปันผลต่อหุ้นให้สมาชิก กองทุนนำเงิน 1 ล้านบาทรวมทั้งเงินออมของสมาชิกที่นำมาฝากกับกองทุนในรูปแบบต่างๆนำไปหมุนเวียนให้สมาชิกกู้ยืม โดยคิดดอกเบี้ยร้อยละ 15 ต่อปี สัญญากู้ยืมมีระยะเวลา 1 ปี ดังนั้นกองทุนจึงมีเงินต้นและดอกเบี้ยที่สมาชิกชำระคืนทุกเดือนเป็นเงินหมุนเวียนให้สมาชิกกู้ยืมอีกทางหนึ่ง

ทั้งนี้ขั้นตอนในการพิจารณาเงินกู้ของสมาชิกซับซ้อนหลายขั้นตอนตั้งแต่การยื่น โครงการเพื่อเงินซึ่งมีการสัมภาษณ์และวิเคราะห์ถึงความเป็นไปได้ของโครงการ และความสามารถในการชำระคืนของผู้กู้ตลอดจนมีการจัดตั้งคณะกรรมการเพื่อรายงานผลการติดตามตรวจสอบข้อเท็จจริงของผู้กู้แต่ละรายนำเสนอในที่ประชุมคณะกรรมการเพื่อพิจารณาตามความเหมาะสม และใช้มติเกินกึ่งหนึ่งของคณะกรรมการในการอนุมัติให้หรือไม่ให้เงินกู้สมาชิก หากสมาชิกรายได้กรรมการลงมติไม่ให้เงินกู้ก็สามารถเข้าชี้แจงเพิ่มเติมกับคณะกรรมการในการประชุมครั้งต่อไป

กองทุนบ้านคลองมอญให้สมาชิกกู้เงินกองทุนใน 2 ลักษณะได้แก่ การกู้สามัญ และหรือ การกู้ฉุกเฉิน โดยคิดดอกเบี้ยเงินกู้เท่ากันคือ ร้อยละ 15 ต่อปี ในการค้ำประกันการกู้สามัญต้องมีผู้ค้ำประกัน 2 คน การกู้ฉุกเฉินต้องมีผู้ค้ำประกัน 1 คน ในเรื่องนี้กองทุนจะไม่พิจารณาผู้ขอเงินที่เป็นผู้ค้ำประกันให้ผู้กู้ที่ขาดการชำระหนี้ เป็นบุคคลในครอบครัวเดียวกันได้รับการอนุมัติไปแล้ว ในการปล่อยกู้ครั้งก่อน หรือเป็นบุคคลในครอบครัวเดียวกันที่ได้รับอนุมัติให้กู้แล้วขาดการชำระหนี้ เมื่อถึงกำหนดชำระหนี้หากผู้กู้ผิดสัญญาก็จะมีการติดตามโดยกรรมการที่รับผิดชอบหากยังไม่มาติดต่อกับกองทุนจะมีหนังสือทวงถามเป็นไปรษณียบัตรถึงผู้กู้เพื่อทวงถามและการใช้ไปรษณียบัตรเพื่อก่อให้เกิดความอับอายแก่สมาชิกที่ผิดสัญญาและทำให้ผู้ที่คิดจะผิดสัญญาไม่กล้าผิดนัด

กองทุนบ้านคลองมอญดำเนินการทางศาลกับผู้เงินที่จงใจไม่ส่งใช้เงินกู้พร้อมดอกเบี้ยให้แก่กองทุนจำนวน 3 ราย ด้วยเหตุผลที่ว่าหากไม่ดำเนินการทางกฎหมายก็อาจเป็นตัวอย่างที่ไม่ดีทำให้เกิดการเปรียบเทียบหรือเลียนแบบแก่สมาชิกคนอื่นก่อให้เกิดความไม่น่าเชื่อถือส่งผลต่อความมั่นคงของกองทุนซึ่งเป็นไปตามหลักการบริหารจัดการของธนาคารที่ต้องหาประโยชน์จากเงินฝากของ

ลูกค้าด้วยการนำเงินดังกล่าวไปปล่อยกู้เพื่อให้เกิดดอกเบี้ยพร้อมทั้งทำกำไรให้แก่ผู้ถือหุ้นและเป็นค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานของธนาคาร ตลอดจนต้องเคร่งครัดและปฏิบัติตามระเบียบที่กำหนดไว้ทุกขั้นตอน ด้วยหลักการคิดเช่นนี้ทำให้กองทุนบ้านคลองมอญจึงดำเนินการปล่อยกู้และรับฝากเงิน ซึ่งจะ ผลปรากฏว่าประสบความสำเร็จ คือมีสมาชิกกองทุนเพิ่มมากขึ้น ทั้งที่ต้องการกู้เงิน และต้องการฝากเงินแต่ไม่ต้องการกู้เงิน ทำให้มีเงินหมุนเวียนในกองทุนจำนวนกว่าสามล้านบาท

บ้านระกาศมีลักษณะเป็นชุมชนชนบทให้แนวความคิดการบริหารจัดการเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้ฐานล่างของสังคมโดยยึดหลักการที่ว่ารัฐบาลมอบเงินกองทุน 1 ล้านบาทให้แก่หมู่บ้านเพื่อที่ประชาชนจะได้มีโอกาสกู้ยืมเงินไปลงทุนประกอบอาชีพ เมื่อชาวบ้านมีอาชีพมีรายได้ก็จะทำให้มีความพร้อมที่จะพัฒนาในด้านอื่นๆตามมาเป็น การสร้างความเข้มแข็งให้ฐานล่างของสังคมซึ่งได้แก่ประชาชนในหมู่บ้านยากจนและค่อนข้างจน ดังนั้นกองทุนจึงไม่เน้นเรื่องการแสวงหากำไรเป็นเป้าหมายสูงสุด จึงให้สมาชิกกู้เงินกองทุนใน 2 ลักษณะได้แก่ การกู้สามัญ คิดดอกเบี้ยร้อยละ 12 ต่อปี กำหนดชำระหนี้ภายในระยะเวลา 1 ปี การค้าประกันใช้ผู้ค้าประกัน 2 คนหรือหากผู้ค้าประกันเป็นข้าราชการชั้นสัญญาบัตร (ตั้งแต่ซี 3 เป็นต้นไป) ใช้ผู้ค้าประกันเพียงคนเดียว และ/หรือการกู้ฉุกเฉิน โดยคิดดอกเบี้ยร้อยละ 1 บาทต่อเดือน เป็นระยะเวลา 120 วัน หรือ 4 เดือน ทำเฉพาะสัญญากู้เงินไม่ ต้องมีผู้ค้าประกันเนื่องจากเห็นว่าผู้กู้เงินส่วนใหญ่ซึ่งเป็นคนจน ไม่สะดวกในการหาคนค้าประกัน ดังนั้นหากมีข้าราชการชั้นสัญญาบัตรขึ้นไปกล้าค้าประกันให้แสดงว่าผู้กู้เงินดังกล่าวมีความน่าเชื่อถือจึงใช้คนค้าประกัน ในกรณีนี้มีผู้ค้าประกันเพียงคนเดียวก็พอในกรณีของการกู้ฉุกเฉินซึ่งเป็นการกู้ เนื่องจากความจำเป็นเร่งด่วน หากต้องหาผู้ค้าประกันอาจจะไม่ทันเหตุการณ์จึงไม่ต้องมีผู้ค้าประกัน ทั้งนี้เนื่องจากลักษณะของความเป็นชุมชนชนบทซึ่งคนส่วนใหญ่รู้จักกันทำให้ง่ายต่อการพิจารณาของกรรมการซึ่งมองเห็นฐานะความเป็นอยู่ของสมาชิกกองทุนทุกคน การระดมทุนให้สมาชิกมีส่วนร่วมในกองทุนก็มีเพียงเงื่อนไขให้สมาชิกต้องส่งสัจจะกับกองทุนเพียงรายละ 50 บาท ต่อเดือนเท่ากันทุกคน ไม่เน้นการระดมเงินฝากหรือหุ้นเพื่อเพิ่มยอดเงินกองทุน สัญญากู้เงินมีระยะเวลา 1 ปี ส่วนงวดในการชำระหนี้เงินกู้ขึ้นอยู่กับโครงการที่เสนอขอกู้ ถ้าเป็นโครงการที่มีรอบในการเก็บผลผลิตช้า เช่น ลงทุนเลี้ยงปลา ก็อาจชำระหนี้งวดเดียวเมื่อครบ 1 ปีตามสัญญา แต่หากปลูกพืชระยะสั้นหรือลงทุนค้าขายที่มีรายได้ต่อวันหรือออกไปแล้วภายใน 3 เดือนก็ให้ส่งชำระหนี้ตามความเหมาะสมของโครงการและความสามารถของผู้กู้

การปฏิบัติตามระเบียบก็มีความยืดหยุ่นใช้หลักการเห็นอกเห็นใจช่วยเหลือเกื้อกูลกัน หากถึงกำหนดชำระหนี้แต่ผู้กู้ไม่สามารถชำระหนี้ได้ก็ต่ออายุสัญญาเงินกู้ให้เพียงแต่ขอให้ผู้กู้ส่งสัจจะให้ทุกเดือน และคณะกรรมการจะมีการไปพบปะพูดคุยกับผู้ร้ายดังกล่าวเพื่อให้คำแนะนำในเรื่อง

การประกอบอาชีพตลอดจนให้กำลังใจในการดำเนินกิจการต่อไปทั้งนี้คณะกรรมการนำโดยประธานกองทุนซึ่งเคยปฏิบัติหน้าที่พนักงานสินเชื่อของธนาคารมาเกือบ 20 ปี มีนโยบายชัดเจนว่าจะไม่ออกหนังสือทวงหนี้ให้กับชาวบ้าน ชัดแย้งกับเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ของกองทุนที่ต้องการนำเงินมาช่วยเหลือคนยากจน

จะเห็นได้ว่ากองทุนบ้านคลองมอญ ซึ่งมีประชากรในพื้นที่กว่า 3,000 คน มีลักษณะเป็นชุมชนเมือง มีผู้บริหารกองทุนที่เป็นผู้มีประสบการณ์ด้านการบริหารจัดการการเงินและการบัญชี โดยเฉพาะประธานกองทุนหมู่บ้านคลองมอญซึ่งเป็นเจ้าของธุรกิจที่มีมูลค่ามากกว่าพันล้านบาท เมื่อมีคณะบริหารที่ดี เกิดการวางแผนและกำหนดเป้าหมายการดำเนินงานกองทุนชัดเจน คือ การปล่อยสินเชื่อ มุ่งการบริหารจัดการเชิงธุรกิจแบบแสวงหากำไรสูงสุด โดยนำกำไรที่ได้มาตอบแทนสมาชิกกองทุนเพื่อทำให้สมาชิกเกิดความไว้วางใจและเชื่อมั่นในกองทุนนี้ ตลอดจนนำเงินมาร่วมลงทุนกับกองทุน ดังนั้นหลักเกณฑ์สำคัญของผู้กู้ที่จะได้รับการอนุมัติให้กู้เงินกองทุนคือ ต้องมีความสามารถและความเป็นไปได้ในการชำระหนี้คืนกองทุนเพื่อให้กองทุนเติบโตเมื่อกองทุนมีเงินเพิ่มขึ้นแล้วค่อยเปิดโอกาสให้คนจนกู้ เพราะเชื่อว่าหากให้คนจนกู้จะมีความเสี่ยงสูงในการผิดนัดชำระหนี้และหนี้สูญ ในขณะที่กองทุนบ้านระกาศเน้นให้โอกาสกับคนยากจนได้มีสิทธิในการกู้เงินกองทุนบนหลักธรรมแห่งความเมตตาเกื้อกูลกันเป็นไปตามแนวคิดการบริหารจัดการเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้ฐานล่างของสังคมของ พิทยา ว่องกุล (2539) คือเมื่อมีผู้เดือดร้อนต้องการกู้เงินมากกว่าจำนวนเงินที่มีอยู่คณะกรรมการจะนัดแนะผู้ที่ยื่นความจำนงมาพร้อมกันแล้วจับเข่าคุยกันว่าใครมีความจำเป็นมากน้อยกว่ากัน จากนั้นก็อนุมัติให้คนที่มีความจำเป็นมากกว่าบนความเข้าใจที่ดีต่อกัน คนที่มีฐานะดีจะไม่กู้เงินในระยะแรกปล่อยให้คนจนกู้ก่อนเมื่อกลุ่มเจริญเติบโตแล้วใครๆ ก็สามารถขอกู้ได้

5.6 การวิเคราะห์เปรียบเทียบการดำเนินงานกองทุนตามปรัชญา 5 ประการของกองทุนหมู่บ้าน

ดังที่กล่าวไว้ข้างต้นว่าการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านจะนำไปสู่การบรรลุผลตามปรัชญา 5 ประการของการดำเนินการกองทุน ดังนี้

5.6.1 ด้านการเสริมสร้างสำนึกความเป็นชุมชนและท้องถิ่น

เห็นได้จากการบรรลุผลในการจัดเวทีประชาคมหมู่บ้าน การพิจารณาเงินกู้ การติดตาม และการประเมินผลโดยมีรายละเอียดเป็นรายหมู่บ้าน ดังนี้

5.6.1.1 การจัดเวทีประชาคม

1) กองทุนบ้านคลองมอญ มีลักษณะเป็นชุมชนเมือง ผู้คนไม่รู้จักกัน ต่างคนต่างอยู่ ไม่เคยมีการรวมกลุ่มกันเพื่อทำกิจกรรมใดๆเลย ดังนั้นในการจัดเวทีประชาคมเพื่อคัดเลือกคณะกรรมการกองทุน จึงต้องดำเนินการถึง 2 ครั้ง โดยครั้งแรก ในวันที่ 23 มิถุนายน 2544 มีตัวแทนครัวเรือนเข้าร่วมประชุมต่ำกว่าเกณฑ์ที่ระเบียบกำหนด จึงต้องดำเนินการครั้งที่สอง ในวันที่ 6 กรกฎาคม 2544 ซึ่งเป็นวันเข้าพรรษา มีผู้ร่วมงานทำบุญเข้าพรรษาที่วัดเป็นจำนวนมาก พิธีกรในงานฯ ประชาสัมพันธ์ เรียกร้องเชิญชวนให้ประชาชนเข้าร่วมประชุมฯ ซึ่งสถานที่จัดประชุมทั้งสองครั้ง ใช้ที่วัดใหญ่ และมีการส่งหนังสือเชิญประชุมดังกล่าวทางไปรษณีย์ถึงทุกครัวเรือนในบ้านคลองมอญ ทำให้มีหัวหน้าหรือผู้แทนจำนวนครัวเรือน เข้าร่วมประชุมเป็นไปตามเกณฑ์ที่ระเบียบกำหนด คือมีตัวแทนครัวเรือนเข้าร่วมประชุมไม่น้อยกว่าสามในสี่ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมดในหมู่บ้าน

2) กองทุนบ้านระกาศ มีจำนวนเพียง 169 ครัวเรือน ประชากร 952 คน มีลักษณะของความเป็นชุมชนชนบท ผู้คนรู้จักกันทั้งหมด มีการพบปะพูดคุยสังสรรค์กันเป็นประจำ และมีกิจกรรมร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ ดังนั้นในการเปิดเวทีประชาคมเพื่อคัดเลือกคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านจึงสามารถจัดทำได้โดยการเรียกประชุมตัวแทนครัวเรือนเพียงครั้งเดียว ในวันที่ 20 มิถุนายน 2544 มีจำนวนตัวแทนครัวเรือนเข้าร่วมประชุมเป็นไปตามระเบียบ สามารถดำเนินการคัดเลือกคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านได้ในวันดังกล่าว โดยใช้การประชาสัมพันธ์กระจายเสียงทางหอกระจายข่าวในวันดำเนินการเท่านั้น เมื่อประชาชนในหมู่บ้านได้ยินการประชาสัมพันธ์ก็จะมีการบอกต่อและชักชวนกันไปเข้าร่วมประชุมประชาคม เพื่อคัดเลือกคณะกรรมการ

กระบวนการในการดำเนินงานกองทุนในขั้นตอนการจัดเวทีประชาคมเพื่อคัดเลือกคณะกรรมการ เป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้ผู้คนในหมู่บ้านเข้ามามีกิจกรรมร่วมกัน ก่อให้เกิดสำนึกของความเป็นชุมชน ในขณะที่หมู่บ้านที่มีลักษณะเป็นชนบท ซึ่งผู้คนส่วนใหญ่เป็นคนท้องถิ่น รู้จักและเคยเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ด้วยกันมาแล้ว ก็จะมีสำนึกของความเป็นชุมชนดั้งเดิมอยู่ในตัวเอง ทำให้การดำเนินกิจกรรมต่างๆ เป็นไปด้วยความพร้อมเพรียง ต่างจากหมู่บ้านที่มีลักษณะเป็นชุมชนเมือง ซึ่งต้องอาศัยระยะเวลาตลอดจนวิธีการต่าง ๆ เพื่อกระตุ้นโดยการประชาสัมพันธ์ เชิญชวน หรือส่งจดหมายเชิญเป็นรายครัวเรือน ให้ประชาชนเกิดสำนึกของความเป็นชุมชนและพร้อมให้ความร่วมมือในการเข้าร่วมกิจกรรม

5.6.1.2 การพิจารณาเงินกู้ การติดตาม และการประเมินผล

1) กองทุนบ้านคลองมอญ ซึ่งมีความเป็นชุมชนเมือง ในการพิจารณาให้สมาชิกกู้เงินกองทุนนั้น เมื่อสมาชิกยื่นขอู้พร้อมเสนอโครงการ กรรมการจะทำการสัมภาษณ์สมาชิกและติดตาม ตรวจสอบ ข้อเท็จจริงว่าสมาชิกมีความเป็นไปได้ที่จะจัดทำโครงการตามที่ยื่นขอู้เงินหรือไม่ สมาชิกมีหนี้สินเดิมเท่าไรหรือไม่ อย่างไรและมีความเป็นไปได้ในการส่งใช้เงินกู้คืนที่เปอร์เซ็นต์ แล้วนำข้อมูลเหล่านั้นเข้าสู่การประชุมของคณะกรรมการกองทุน เพื่อร่วมกันพิจารณาให้หรือไม่ให้สมาชิกดังกล่าวกู้เงินกองทุน ตลอดจนกรรมการจะมีการออกติดตามและประเมินผลของการดำเนินงานตามโครงการที่สมาชิกขอู้ ทั้งนี้คณะกรรมการได้เน้นย้ำให้สมาชิกเข้าใจและตระหนักถึงเงินดังกล่าวว่าเป็นของชุมชน ต้องช่วยกันทำให้เงินดังกล่าวออกเเยเพิ่มมากขึ้นแทนที่จะคดโกงด้วยการส่งใช้เงินตามสัญญา เพื่อชุมชนจะได้มีเงินกองทุนในหมู่บ้านไว้ให้บริการแก่สมาชิก กองทุนฯ

2) กองทุนบ้านระกาศ มีลักษณะเป็นชุมชนชนบท เมื่อสมาชิกยื่นขอู้เงินกองทุน คณะกรรมการกองทุนก็จะนำเข้าสู่การพิจารณาในการประชุมประจำเดือนของคณะกรรมการ เนื่องจากคณะกรรมการรู้จักฐานะความเป็นอยู่ตลอดจนอาชีพของสมาชิกทุกราย ทำให้มีข้อมูลของสมาชิกเพื่อประกอบการพิจารณาการให้หรือไม่ให้กู้เงิน ในการติดตามประเมินผลโครงการ ที่สมาชิกกู้ยืมไป ก็สามารถทราบข้อมูลความก้าวหน้าได้จากกรรมการกองทุน ซึ่งอาศัยกระจายกันอยู่ในหมู่บ้าน และมีโอกาสพบปะ พูดคุยตลอดจนเห็นความเป็นไปในโครงการต่างๆที่สมาชิกกู้เงินไปลงทุน ทำให้สมาชิกไม่นำเงินไปใช้ในทางที่ เสียหาย ไม่ทำไปตามโครงการที่เขียนเสนอ และด้วยสำนึกของสมาชิกที่ตระหนักว่าเงินกองทุนเป็นเงินของ ชุมชน ซึ่งจะตกทอดไปยังรุ่นลูก รุ่นหลาน ต่อไป ต้องช่วยกันดูแลและดำเนินการให้กองทุนโตขึ้น

กระบวนการในขั้นตอนการพิจารณาเงินกู้ การติดตามและการประเมินผล เป็นการตอกย้ำให้ทั้งคณะกรรมการและสมาชิกตระหนักถึงการรักษาสถาปัตยกรรมของชุมชน คือ กองทุนซึ่งจะเป็นมรดกตกทอดไปยังคนรุ่นต่อไปอย่างไม่มีที่สิ้นสุด เป็นกองทุนซึ่งจะเป็นทุนเดิมของชุมชน ขณะที่ชุมชนชนบท การรู้จักใกล้ชิดสนิทสนมกันของผู้คนทำให้สามารถมีข้อมูลและมองเห็นสถานการณ์ต่างๆของสมาชิกในชุมชนโดยตลอด และในทางกลับกันสมาชิกกองทุนก็พบปะและมีโอกาสพูดคุยกับคณะกรรมการทุกวัน ทำให้ไม่กล้าหรือเกิดความเกรงใจที่จะนำเงินกองทุนที่กู้ได้ไปใช้ในทางที่เสียหายไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ในขณะที่ชุมชนเมือง คณะกรรมการต้องติดตามตรวจสอบข้อมูลของสมาชิกผู้กู้เงิน และประเมินความเป็นไปได้ของการส่งใช้เงินกู้คืนของสมาชิก เป็นประเด็นสำคัญในการอนุมัติให้กู้เงินและหลังจากปล่อยเงินให้สมาชิกกู้ไปแล้วก็ต้องคอยติดตามสอดส่อง ดูแล และพูดคุยให้สมาชิกรักษาเงินไปใช้ตามโครงการที่เสนอ โดยย้ำเตือน ให้สมาชิกเข้าใจว่าเงินกองทุน เป็นเงินของชุมชน เป็นเงินของสมาชิกทุกคน

5.6.2 ชุมชนเป็นผู้กำหนดอนาคตและการจัดการหมู่บ้านและชุมชนด้วยคุณค่าและภูมิปัญญาของตนเอง

ดูได้จากผลการบรรลุผลในเรื่องของการเปิดเวทีประชาคม การคัดเลือกคณะกรรมการกองทุน การปรับปรุงระเบียบข้อบังคับกองทุนฯ การจัดทำระบบบัญชี การติดตามและการประเมินผล ซึ่งขั้นตอนต่าง ๆ เหล่านี้ให้โอกาสแก่ชุมชนในการดำเนินการต่างๆ ด้วยตนเอง ดังนี้

5.6.2.1 กองทุนบ้านคลองมอญ ด้วยความเป็นชุมชนเมือง ซึ่งต้องมีการเปิดเวทีประชาคมถึงสองครั้ง จึงสามารถทำการคัดเลือกคณะกรรมการกองทุนฯ ได้ คณะกรรมการกองทุนฯ ทั้ง 15 คน ได้ร่วมกันร่างระเบียบกองทุนฯ พร้อมทั้งดำเนินการเปิดรับสมาชิกและเก็บเงินหุ้น/เงินสัจจะตลอดจนยื่นขอจดทะเบียนกองทุนกับธนาคารออมสิน สาขาสุขสวัสดิ์และเรียกประชุมสมาชิกเพื่อพิจารณาร่างระเบียบ กองทุน เมื่อสมาชิกร่วมกันพิจารณาแก้ไขและรับรองระเบียบกองทุนแล้ว คณะกรรมการกองทุนฯ ก็สำเนาระเบียบแจกจ่ายไปยังสมาชิกกองทุนเพื่อได้รับทราบและถือปฏิบัติ ทั้งนี้โดยคณะกรรมการฯ มีแนวคิดในการบริหารจัดการกองทุนหนึ่งด้านบาทที่รัฐบาลมอบให้ ในเชิงธุรกิจ เช่น การวางแผนขยายเพิ่มยอดเงินกองทุนภายในสิ้นปี 2545 ว่ากองทุนจะต้องบริหารจัดการให้มีเงินกองทุนเพิ่มขึ้นเป็นสองด้านบาท ด้วยเหตุผลว่าเป็นกองทุนที่อยู่ในเขตชุมชนเมือง คือมีสมาชิกจำนวนมาก เงินเพียงหนึ่งด้านบาทหากปล่อยให้สมาชิกกู้คนละ 20,000 บาท จะได้เพียง 50 คน หรือหากปล่อยผู้สูงสุดรายละ 50,000 บาท ก็ได้เพียง 20 คน เท่านั้น กอปรกับถ้ากำหนดวงชำระเงินปีละครั้ง สมาชิกก็จะมีสิทธิ์กู้เงินเพียงไม่กี่รายต่อปี ดังนั้นระเบียบฯ กองทุน จึงกำหนดให้

สมาชิกผู้กู้ยืมเงินต้องชำระเงินกู้พร้อมดอกเบี้ยทุกเดือนภายใน 1 ปี คิดอัตราดอกเบี้ยเงินกู้สูงสุดตามที่กฎหมายกำหนดในอัตราร้อยละ 15 ต่อปี เพื่อนำดอกเบี้ยที่ได้มาบริหารจัดการกองทุน โดยกองทุนฯ กำหนดให้อัตราดอกเบี้ยเงินฝากแก่สมาชิกกองทุนที่นำเงินมาฝากกับกองทุนสูงถึงร้อยละ 7 ต่อปี เพื่อเป็นการจูงใจให้สมาชิกรายหนึ่งนำเงินที่มีมาฝากกับกองทุน เพื่อกองทุนจะได้นำเงินดังกล่าวมาบริหารจัดการให้สมาชิกผู้กู้ยืมต่อไปเป็นการเพิ่มยอดเงินกู้ให้แก่สมาชิก นอกเหนือจากเงินกองทุนหนึ่งล้านบาท เพื่อให้กองทุนสามารถให้บริการแก่สมาชิกได้อย่างทั่วถึงมากที่สุด ทั้งนี้การที่สมาชิกส่งชำระเงินต้นและดอกเบี้ยทุกเดือน ก็ทำให้กองทุนฯ มีเงินหมุนเวียนให้สมาชิกผู้กู้ยืมเพิ่มขึ้นอีกทางหนึ่งเป็นไปตามสโลแกน “เงินกำลังจะหมุนไป กำลังจะหมุนไป ให้ชุมชน”

ในด้านของการพิจารณาเงินกู้ การจัดทำบัญชี การติดตามและการประเมินผลกองทุน คณะกรรมการซึ่งสมาชิกคัดเลือกมาทำงาน มีความหลากหลายด้านความรู้ ความสามารถ เช่น ประธานซึ่งเป็นเจ้าของกิจการกว่าพันล้าน ได้เน้นการบริหารจัดการกองทุนด้วยการหมุนเงินเพื่อไม่ให้เกิดการหยุดนิ่งเป็นการทำให้เกิดรายได้ในลักษณะเงินต่อเงิน กรรมการทั้ง 15 คน ร่วมวางแผนและแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบตลอดจนที่ได้รับมอบหมายอย่างเต็มที่ เช่น เหม่บุญญิก ซึ่งจบและทำงานด้านการบัญชีมาโดยตลอด ก็วางระบบ และจัดทำโปรแกรมบัญชีสำเร็จรูปในการจัดทำบัญชีกองทุน ทำให้สะดวกและง่ายแก่ทำงานของกองทุน โดยมีตารางการทำงานของคณะกรรมการ ดังนี้

วันที่ 5, 6, 7 และ 19,20 ของทุกเดือนตั้งแต่เวลา 13.00 – 18.00 น. กองทุนจะเปิดให้บริการแก่สมาชิก ณ ที่ทำการกองทุนหมู่บ้านบ้านคลองมอญ เลขที่ 77 หมู่ที่ 2 ตำบลในคลองบางปลากด โดยกรรมการกองทุนคอยให้บริการในการเปิดรับสมาชิกใหม่รับฝากเงินสัจจะเงินฝากเงินค่าหุ้นตลอดจนรับชำระหนี้เงินกู้พร้อมดอกเบี้ยและค่าปรับ ทั้งนี้สมาชิกที่ประสงค์จะขอกู้เงินก็สามารถยื่นคำขอกู้เงินพร้อมเสนอโครงการที่ยื่นขอกู้เงิน หลังจากนั้นกรรมการก็จะนัดสัมภาษณ์ผู้ขอกู้เงินพร้อมทั้งติดตามตรวจสอบข้อมูล ชื่อเท็จจริงของสมาชิกรายนั้นๆ เนื่องจากเป็นลักษณะชุมชนเมือง ทำให้กรรมการไม่สามารถรู้จักสมาชิกได้อย่างทั่วถึง หรือหากรู้จักก็เพียงผิวเผิน เว้นแต่สมาชิกบางรายที่เป็นคนพื้นที่และเป็นที่รู้จักของคณะกรรมการ หลังจากการสัมภาษณ์และสืบเสาะข้อมูลชื่อเท็จจริงของสมาชิกแล้ว ก็จะมีการนัดประชุมกรรมการ เพื่อพิจารณาอนุมัติเงินกู้ให้แก่สมาชิก ในการประชุมดังกล่าวต้องมีกรรมการเข้าร่วมประชุมไม่น้อยกว่า 8 คน จึงถือว่าครบองค์ประชุม เนื่องจากคณะกรรมการมีทั้งสิ้น 15 คน และในการโหวตอนุมัติให้สมาชิกรายใดผู้กู้ยืมเงิน ก็ต้องมีเสียงกรรมการอนุมัติเกินครึ่งหนึ่งขององค์ประชุมในแต่ครั้ง ระยะเวลาตั้งแต่สมาชิกยื่นขอกู้เงินจนกระทั่งกรรมการแจ้งให้สมาชิกรับเงินที่ขอกู้ ในช่วงแรกใช้เวลาประมาณ 3 เดือน เนื่องจากมีสมาชิกยื่นขอกู้เป็นจำนวนมาก แต่เงินกองทุนมีเพียงหนึ่งล้านบาท แต่จากความสามารถในการบริหารจัดการกองทุนของกรรมการซึ่งมีการ วางแผน การจัดองค์การ การบังคับบัญชาหรือสั่งการการประสานงาน

ตลอดจนการควบคุมการทำงานของคณะกรรมการด้วยตนเอง อย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยการมีกลยุทธิ์ให้สมาชิกนำเงินมาฝากกับกองทุน หรือ การมีเงื่อนไขให้สมาชิกต้องชำระเงินกู้พร้อมดอกเบี้ยทุกเดือนทำให้กองทุนมีเงินทุนนอกเหนือจากเงินหนึ่งล้านบาท สำหรับบริการให้สมาชิกกู้ยืม หลังการบริหารจัดการกองทุนครบหนึ่งปี ระยะเวลาที่สมาชิกยื่นขอกู้จนกระทั่งได้รับเงินกู้ จึงอยู่ในช่วงไม่เกินหนึ่งเดือนเท่านั้น เพียงแต่สมาชิกต้องปฏิบัติตามระเบียบที่กองทุนกำหนด

เมื่อสมาชิกได้รับเงินและนำเงิน ไปดำเนินงานตามโครงการแล้วคณะกรรมการกองทุนฯ ก็ จะคอยติดตาม สอบถามความก้าวหน้าของการดำเนินงานตามโครงการของสมาชิกในช่วงที่สมาชิก นำเงินมาชำระคืนกองทุน เมื่อครบกำหนดตามสัญญาในแต่ละเดือนนอกจากนั้นคณะกรรมการยังได้ ไปตรวจเยี่ยมสมาชิกถึงที่ประกอบการพร้อมให้คำแนะนำที่มีประโยชน์แก่สมาชิก

ในเรื่องการประเมินผลงานกองทุนฯ พบว่า กองทุนบ้านคลองมอญ ประสบความสำเร็จในการบริหารจัดการกองทุน เห็นได้จากมีสมาชิกกองทุนเพิ่มขึ้นโดยตลอดจากเมื่อเริ่มก่อตั้ง มีสมาชิก 184 ราย ณ ปัจจุบัน สมาชิก 469 ราย (วันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2546) และสามารถบริหารจัดการทำให้ เป็นกองทุนเพิ่มจากหนึ่งล้านบาทเป็นสามล้านบาทในระยะเวลาไม่เกิน 2 ปี ทำให้กองทุนฯมีเงิน หมุนเวียนเพียงพอเพื่อให้สมาชิกกู้ยืม และมีผู้สมัครสมาชิก เพิ่มขึ้นทุกเดือน ตลอดจนมีการนำผล กำไรที่เกิดจากการบริหารจัดการกองทุนฯ นอกเหนือจากนำมาจัดสรรเป็นดอกเบี้ยและจ่ายเป็นเงินปันผลให้สมาชิกแล้ว ยังจัดสรรเงินเพื่อสนับสนุนกิจกรรมและสร้างขวัญกำลังใจให้แก่สมาชิกกองทุนเป็นการคืนกำไรให้ชุมชนประโยชน์แก่ชุมชน เช่น การแจกทุนการศึกษาแก่บุตรของสมาชิก การบริจาคขนมเพื่อสนับสนุนกิจกรรมงานวันเด็กของชุมชนและ โรงเรียน ฯลฯ โดยนำเงินกำไรของกองทุนไปซื้อขนมที่สมาชิกผู้กู้ยืมเงินกองทุนฯ ไปประกอบกิจการทำขนมขายทำให้เกิดการ หมุนเวียนเงินกองทุนภายในชุมชน

5.6.2.2 กองทุนบ้านระกาศ ซึ่งสามารถคัดเลือกคณะกรรมการกองทุนจำนวน 15 คน ได้ตั้งแต่การเปิดเวทีประชาคมครั้งแรก คณะกรรมการทั้ง 15 คนดังกล่าว ได้ร่วมกันร่างระเบียบกองทุน โดยใช้นโยบายจากตัวอย่างระเบียบซึ่งได้รับแจกจากทางราชการ จากนั้นจึงเรียกประชุมสมาชิกเพื่อดำเนินการรับรองร่างระเบียบ เปิดรับสมาชิกตลอดจนเก็บเงินสัจจะ และยื่นขอจดทะเบียนกองทุนกับธนาคารออมสินสาขาบางบัว พร้อมกันนั้นก็ได้นำระเบียบแจกจ่ายให้ผู้สมัครเป็นสมาชิกกองทุนตลอดจนติดประกาศระเบียบฯ ไว้ยังป้ายประกาศสาธารณะและที่ทำการกองทุน ซึ่งตั้งอยู่ปากทางเข้าหมู่บ้าน โดยคณะกรรมการกองทุนบ้านระกาศ มีแนวคิดว่ารัฐบาลฯมอบเงินกองทุนหนึ่งล้านบาทมาเพื่อให้โอกาสแก่คนยากจนได้มีเงินทุนไปประกอบอาชีพ ดังนั้นในการบริหารจัดการกองทุนจึงไม่ได้มีเป้าหมายที่จะเพิ่มยอดเงินกองทุนหนึ่งล้านบาทแต่อย่างใดแต่เน้นให้โอกาสกับคนจนในการมีเงินลงทุนเพิ่มเพื่อประกอบอาชีพหรือสร้างอาชีพใหม่โดยมีหลักค้ำประกันสองแบบ ได้

แก่ การให้บุคคลธรรมดาเป็นผู้ค้ำประกัน ต้องใช้ผู้ค้ำประกัน 2 คน หรือ การให้ข้าราชการชั้นสัญญาบัตรขึ้นไปค้ำประกัน 1 คน

ดอกเบี้ยคิดร้อยละ 12 ต่อปี การครบการกำหนดเวลาชำระคืนเงินกู้ของกองทุน ขึ้นอยู่กับโครงการและความสามารถของผู้กู้ เช่น ถ้าผู้กู้ไปเพื่อลงทุนเลี้ยงปลา ซึ่งมีรอบในการดำเนินการตั้ง แต่ 8 เดือนขึ้นไป ก็เปิดโอกาสให้มีรอบในการชำระคืนปี ในขณะที่หากกู้ยืมเงินไปเพื่อค้าขายก็อาจจะส่งใช้คืนเป็นงวด โดยแบ่งเป็นสามเดือนต่องวด เป็นต้น และเนื่องจากมีลักษณะชุมชนชนบททุกคนรู้จักกัน เมื่อมีผู้ค้างชำระเงินกู้ก็ ยึดหยุ่นให้เนื่องจากรับทราบปัญหาหรือข้อจำกัดของผู้กู้นั้น ๆ โดยมีเงื่อนไขเพียงขอให้ส่งเงินสัจจะทุกเดือน เดือนละห้าสิบบาทเท่านั้น ส่วนเงินกู้ที่ค้างชำระก็ให้โอกาสผ่อนชำระ แม้จะเลยระยะเวลาคืนเงินตามระเบียบแล้วก็ตาม (ระเบียบ ฯ กำหนดต้องชำระคืนภายในหนึ่งปีนับแต่วันที่กู้ยืมเงิน) คณะกรรมการกองทุนมีนโยบายไม่ออกหนังสือทวงถามเงินที่สมาชิกค้างชำระ แต่จะเป็นการไปพบปะพูดคุยให้คำแนะนำและให้กำลังใจ ในขณะที่สมาชิกกองทุนรายอื่น ๆ ก็เข้าใจสภาพของผู้คิดชำระคืนเงินกู้ไม่ซ้ำเติมและไม่นำมาเป็นตัวอย่างที่จะไม่ส่งใช้เงินกู้คืน ทั้งนี้คณะกรรมการกองทุน มีปณิธานในการทำงานว่าจะไม่เพิ่มทุกข์ให้คนจน โดยการที่สมาชิกต้องกู้เงินนอกระบบเพื่อมาชำระหนี้กองทุนโดยเด็ดขาด โดยกองทุนฯ กำหนดอัตราดอกเบี้ยเงินฝากร้อยละ 6 ต่อปี

ในด้านการพิจารณาเงินกู้ การจัดทำบัญชี การติดตามและการประเมินผลกองทุน คณะกรรมการ ซึ่งสมาชิกคัดเลือกเข้ามาเปิดให้มีการประชุมคณะกรรมการทุกเดือน เพื่อร่วมวางแผนการทำงาน ตลอดจนร่วมกันแก้ไขปัญหาของกองทุน โดยคณะกรรมการส่วนใหญ่เป็นชาวบ้าน จบการศึกษาไม่สูงนัก ดังนั้นผู้นำทางความคิดส่วนใหญ่ จะได้แก่ ประธานและเลขาฯ ซึ่งเป็นลูกหลานของคนในชุมชน ได้รับการไว้วางใจจากทั้งคณะกรรมการและสมาชิกด้วยกันได้ลงความเห็นเห็นว่าทั้งสองคน ตั้งใจทำงานด้วยความเสียสละ ซึ่งกรรมการดังกล่าวก็พยายามผลักดันให้กรรมการกองทุนทุกคนได้มีโอกาสรับผิดชอบงานที่ได้รับมอบหมายอย่างเต็มที่ กรรมการเน้นเรื่องคุณธรรม ทำให้ได้รับความไว้วางใจ ได้รับการคัดเลือกจากชาวบ้านให้เป็นตัวแทนเข้ามาปฏิบัติงานในกองทุน เนื่องจากประธานกองทุนเคยทำงานในตำแหน่งพนักงานสินเชื่อของธนาคารมาประมาณ 5 ปี และเป็นผู้ช่วยผู้จัดการธนาคารด้านการตลาดและสินเชื่ออีก 14 ปี ทำให้กองทุนฯ มีการจัดทำบัญชีเป็นระบบ หากมีการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงทรัพย์สินหรือทุนใดๆ จะต้องมีการจัดทำลงบัญชีทุกครั้ง การพิจารณาเงินกู้ การติดตามและประเมินผลกองทุน เนื่องจากมีลักษณะของความเป็นชุมชนชนบท สมาชิกกับคณะกรรมการส่วนใหญ่มีโอกาสพบปะพูดคุยและพบเห็นกันเสมอทำให้ในการพิจารณาเงินกู้ของสมาชิกไม่ซ้ำซ้อนเพราะกรรมการส่วนใหญ่มีข้อมูลของสมาชิกอยู่เป็นทุนเดิมอยู่แล้ว ในเรื่องการติดตามและการประเมินผลกองทุนฯ ก็เช่นกัน คณะกรรมการมี

โอกาสพบปะและติดตามสมาชิกผู้กู้โดยอาจใช้วิธีการสอบถามหัวหน้าครัวเรือนกับสมาชิกหรือประชาชนในหมู่บ้านได้ เพราะทุกคนรู้จักกันดี การชำระคืนนั้น เมื่อสมาชิกตระหนักว่าเงินกองทุนเป็นของทุกคน เป็นของหมู่บ้าน และจะตกทอดเป็นมรดกไปยังลูกหลาน จึงทำให้ไม่มีใครคิดโกงเงินกองทุน หากไม่ประสบความสำเร็จในอาชีพที่กู้เงินไปลงทุน ก็จะปรึกษาและเจรจาขอตัดผ่อนกับคณะกรรมการกองทุน ทำให้กองทุนแห่งนี้ มีสมาชิกที่ไม่ส่งใช้เงินกู้คืนภายใน 1 ปี ซึ่งไม่เป็นตามระเบียบกองทุนของสำนักนายกรัฐมนตรี แต่คณะกรรมการกองทุนตลอดจนสมาชิกร่วมกันลงความเห็นว่รัฐบาลให้เงินมาช่วยคนจนแล้วก็ต้องให้โอกาสด้วย เพราะเชื่อว่าเมื่อลงทุนประกอบกิจการใดๆ แล้วทุกคน จะประสบความสำเร็จโดยที่ทั้งกรรมการและสมาชิกทุกคนก็มองเห็นและทราบสถานะตลอดจนความเป็นไปของสมาชิกรายนั้นๆ สมาชิกส่วนใหญ่มีความพึงพอใจการดำเนินงานของคณะกรรมการกองทุน โดยเฉพาะประธานกองทุนซึ่งทั้งสมาชิก คณะกรรมการด้วยกันลงความเห็นว่าเป็นคนมีน้ำใจ เสียสละ และเห็นอกเห็นใจตลอดจนไม่ซ้ำเติมคนจน เนื่องจากประธานมีเจตนาธรรมจะไม่ให้เกิดการฟ้องร้องสมาชิกเด็ดขาด

กระบวนการในการดำเนินงานกองทุนในขั้นตอนการจัดเวทีประชาคม การคัดเลือกคณะกรรมการกองทุน การปรับปรุง ระเบียบข้อบังคับ การพิจารณาเงินกู้ การจัดทำบัญชี การติดตามการชำระคืนและการประเมินผล ล้วนแต่เป็นสิ่งที่ทั้งคณะกรรมการและสมาชิกร่วมกันคิด วางแผน และลงมือปฏิบัติ ตลอดจนร่วมกันรับผลของการดำเนินงานดังกล่าว ดังนั้นจึงกล่าวว่ขั้นตอนตามกระบวนการดำเนินงานกองทุน เป็นไปในลักษณะที่ให้โอกาสชุมชนเป็นผู้กำหนดอนาคตและการจัดการหมู่บ้านและชุมชนด้วยคุณค่าและภูมิปัญญาของตนเองโดยขึ้นอยู่กับสภาพของชุมชนแต่ละแห่ง

5.6.3 การถือฤกษ์ประโชชน์ผู้ด้อยโอกาสในหมู่บ้านและชุมชน

เห็นได้จากการบรรลุผลในขั้นตอนของการพิจารณาเงินกู้ การนำเงินไปใช้ตามโครงการ การติดตาม การชำระคืน การประเมินผล โดยมีรายละเอียดเป็นรายหมู่บ้าน ดังนี้

5.6.3.1 กองทุนหมู่บ้านคลองมอญ ในขั้นตอนของการพิจารณาเงินกู้ การนำเงินไปใช้ตามโครงการ การติดตาม การชำระคืน และการประเมินผลนั้น เป็นการถือฤกษ์ประโชชน์ให้แก่สมาชิกในหมู่บ้านและชุมชน เนื่องจากการมีลักษณะเป็นชุมชนเมือง ผู้คนไม่ค่อยรู้จักกัน การพิจารณาเงินกู้จึงต้องมีหลายขั้นตอน เป็นการถ่วงกรงเพื่ออนุมัติเงินที่ให้เฉพาะสมาชิกที่มีความสามารถหรือมีแนวโน้มที่จะชำระเงินกู้คืนได้สูง เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดหนี้สินก่อให้เกิดความเสียหายแก่กองทุน คณะกรรมการกองทุนกับสมาชิกกองทุน เหตุที่กล่าวเช่นนั้น เนื่องจาก มีสมาชิกบางรายที่มีฐานะยากจนและเป็นคนอพยพมาจากที่อื่น แต่กรรมการมีโอกาสพบปะพูดคุย ตลอดจนให้

คำแนะนำและส่งเสริมในเรื่องของการประกอบอาชีพ ทำให้กรรมการเกิดความไว้วางใจเปิดโอกาสให้กู้ยืมเงินกองทุนได้ต่างๆที่ย้ายสำเนาทะเบียนบ้านเข้ามาอยู่ในหมู่บ้านไม่ถึง 90 วัน ตามที่ระเบียบกองทุนกำหนด ทั้งนี้ กองทุนฯแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบให้แก่คณะกรรมการในการออกติดตามการนำเงินกู้กองทุนของสมาชิกไปใช้ตามโครงการ การออกติดตามดังกล่าวมีการประชุมของคณะกรรมการกองทุนซึ่งจัดขึ้นเดือนละ 2 ครั้ง เป็นอย่างน้อย จะมีการรายงานผลความก้าวหน้าในการติดตามสมาชิก ทำให้คณะกรรมการกองทุนนี้มีโอกาสรับทราบความเคลื่อนไหวของสมาชิกกองทุนจากการเก็บข้อมูล พบว่า สมาชิกกองทุนบางส่วนที่จะออกจากการเป็นสมาชิกกองทุน เนื่องจากไม่พอใจที่ไม่ได้รับการอนุมัติให้กู้เงินกองทุน หรือไม่พอใจที่ถูกติดตามทวงถามเมื่อไม่ชำระหนี้เงินกู้กองทุนตามกำหนด โดยแสดงความเห็นว่า รัฐบาลมอบเงินกองทุนมาให้หมู่บ้านชุมชน เพื่อเป็นทุนในการประกอบอาชีพ ไม่ใช่เงินของคณะกรรมการกองทุนฯ ทำไมต้องหวงเงินหรือเข้มงวดในการส่งใช้เงินคืน เห็นได้ว่าสำเนาหนังสือยังมีผู้ไม่เข้าใจเรื่องกองทุนและด้วยความเป็นชุมชนเมืองนี้เอง ทำให้เมื่อมีผู้ผิดสัญญาไม่ชำระเงินกู้คืนตามกำหนด และคณะกรรมการได้พยายามติดตามทวงถามตลอดจนผิดผ่อนให้แล้ว เพื่อไม่ให้เป็นตัวอย่งแก่สมาชิกกองทุนรายอื่นซึ่งจะก่อให้เกิดความเสียหายแก่กองทุนฯ คณะกรรมการกองทุนจึงเปิดประชุมวิสามัญ เพื่อขอมติจากสมาชิกในการจัดการกรณีดังกล่าว ผลปรากฏว่าสมาชิกกองทุนลงความเห็นให้สมาชิกกองทุนดำเนินคดีทางศาลกับสมาชิกที่ค้างชำระเงินกองทุนดังกล่าวและศาลได้ตัดสินใจให้กองทุนฯชนะคดี ทำให้สมาชิกกองทุนบ้านคลองมอญที่กู้ยืมเงินไปแล้วไม่มีใครกล้าผิดสัญญาอีก และมีสมาชิกบางรายที่ต้องกู้เงินนอกระบบเพื่อนำมาชำระหนี้กองทุนตามสัญญา

5.6.3.2 กองทุนบ้านระกาศ บริหารจัดการกองทุนโดยใช้หลักเมตตาธรรม ไม่ได้มุ่งเน้นที่จะจัดการกองทุนในเชิงธุรกิจ ดังนั้น การนำเงินไปใช้ตามโครงการ การติดตาม การชำระคืน และการประเมินผล ในขั้นตอนของการพิจารณาเงินกู้ เห็นได้ชัดเจนว่า เป็นการถือกุศลประโยชน์ผู้ด้อยโอกาสในหมู่บ้าน เริ่มจากการพิจารณาเงินกู้ ซึ่งคณะกรรมการรู้จักสมาชิกทุกคน ทำให้รู้ฐานะความเป็นอยู่ ตลอดจนข้อเท็จจริงในการประกอบอาชีพของสมาชิก ดังนั้นเมื่อมีสมาชิกได้เสนอโครงการพร้อมยื่นคำขอกู้เงินกองทุน กรรมการก็เปิดประชุมทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ เมื่อพูดคุยกันว่าสมควรอนุมัติให้กู้เงินหรือไม่ ส่วนใหญ่ กรรมการก็จะให้คำปรึกษา แนะนำแก่สมาชิกในการนำเงินกองทุนไปใช้ตามโครงการ ตลอดจนการชี้แนะช่องทางทำมาหากินให้แก่สมาชิกกองทุนด้วย ทั้งนี้ส่วนในขั้นตอนการติดตามและการชำระคืนเงินของสมาชิก กองทุนบ้านระกาศซึ่งไม่ได้ตั้งเป้าหมายในการบริหารจัดการกองทุนเชิงธุรกิจ การแสวงหากำไรจึงมาทีหลังความเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกันของคนในชุมชน ทำให้กองทุนฯไม่เคยออกหนังสือทวงถามหนี้

สิ้นกับสมาชิก ผู้ค้างชำระเงินกู้เลย เป็นเพียงแต่การพูดคุยและให้กำลังใจแก่สมาชิก ทั้งนี้สมาชิกเองก็ไม่ได้มีเจตนาจะไม่ส่งใช้คืนเงินกู้เพียงแต่ขอยืดระยะเวลาชำระคืนเงินกู้เท่านั้น โดยการกระทำดังกล่าวไม่ได้เป็นตัวอย่างทำให้สมาชิกรายอื่นไม่ส่งใช้เงินกู้คืนแต่อย่างใด

เห็นได้ว่า กองทุนในชุมชนชนบทสามารถตอบสนองได้มากกว่าเนื่องจากคนในชุมชนมีจำนวนไม่มาก รู้จักกันทั้งหมด ใครมีความจำเป็นต้องกู้เงินกองทุนหรือไม่ คนในหมู่บ้านก็จะมองเห็นกันอยู่ ดังนั้นกรรมการจึงพิจารณาตัดสินใจได้ง่ายว่าใครจะได้เงินกู้หรือไม่อย่างไร การจะทำสิ่งไม่ดีใดๆก็ทำได้ยากเพราะกลัวคนในหมู่บ้านทราบ ดังนั้น ความคิดที่จะไม่ส่งใช้หนี้เงินกู้โดยความตั้งใจจะโกงเงินกองทุนจึงไม่เกิดขึ้น และไม่มีใครใช้ข้ออ้างเหตุของการไม่ส่งใช้เงินกู้ของผู้อื่นเป็นข้ออ้างในการที่ตนเองไม่ส่งใช้คืนเงินกู้ ต่างจากชุมชนเมืองซึ่งประกอบด้วยผู้คนมากมาย หลากหลาย ส่วนใหญ่ไม่รู้จักกัน ในการพิจารณาเงินกู้ของสมาชิก ต้องมีหลายขั้นตอน กว่าที่กรรมการจะพิจารณาอนุมัติ เพราะความเห็นอกเห็นใจกันอย่างเดียวอาจทำให้กองทุนล้มได้ ทำให้กองทุนในหมู่บ้านที่มีลักษณะเป็นชุมชนเมือง จึงต้องเคร่งครัดในระเบียบถึงขนาดเกิดการฟ้องร้องสมาชิกกองทุนทั้งในกรณีที่ตั้งใจไม่ชำระหนี้กองทุนฯ โดยมีกรให้ข้อคิดในการฟ้องคดีดังนี้ “ กองทุนก็เปรียบเสมือนร่างกายของเรา ผู้กู้ที่ไม่ยอมชำระก็เปรียบเหมือนฝีที่ขึ้นกับร่างกายของเรา ถ้าเราไปหาหมอเพื่อให้ฝีฝออกจากร่างกายของเรา แน่นอนเราต้องเจ็บปวดเป็นธรรมดาแต่ฝินั้นก็จะหาย ร่างการก็จะดำรงอยู่ต่อไปได้ แต่ถ้าเราไม่ยอมไปหาหมอปปล่อยให้ฝิกลัดหนองอยู่ภายในฝินั้นก็จะลุกลามไปยังส่วนอื่นๆ ของร่างกาย ถึงที่สุดถ้าฝินั้นแตกเราก็จะต้องตาย ถ้าวันนี้เราไม่ฟ้องกองทุนฯ จะอยู่ได้อย่างไรเราต้องตัดคนที่คิดไม่ดีกับกองทุนฯ ที่มีอยู่น้อยนิดออกไป เพื่อรักษาคนที่มียู่มากมายไว้ให้ได้” กองทุนบ้านระกาศ เปิดโอกาสให้สมาชิกกองทุนกู้เงินโดยใช้ข้าราชการชั้นสัญญาบัตร (ชี 3 ขึ้นไป) เพียง 1 คน ในการค้ำประกันเงินกู้ได้ นอกเหนือจากการให้สมาชิก 2 คน เพื่อค้ำประกันเงินกู้ และในกรณีการกู้เงินฉุกเฉินก็ทำเพียงสัญญาเงินกู้เท่านั้น ไม่ต้องมีการค้ำประกันใดๆทั้งสิ้น

5.6.4 การกระจายอำนาจให้ท้องถิ่นและพัฒนาประชาธิปไตยพื้นฐาน

การมอบเงินกองทุนหนึ่งล้านบาทให้แก่หมู่บ้านโดยกระบวนการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านเป็นการกระจายอำนาจให้ท้องถิ่น และพัฒนาประชาธิปไตยขั้นพื้นฐาน ทั้งนี้เห็นได้จากวงจรการดำเนินงานกองทุน ตั้งแต่การเปิดเวทีประชาคมเพื่อคัดเลือกคณะกรรมการกองทุน ฯ การกำหนดระเบียบ การพิจารณาเงินกู้ การนำเงินไปใช้ตามโครงการ การจัดการระบบบัญชี การติดตามการชำระคืน และการประเมินผล ซึ่งในระเบียบ ฯ หากมีการประชุมใดๆก็ตามกำหนดให้ต้องชี้มติจากคณะกรรมการหรือสมาชิกโดยใช้เสียงข้างมากไม่ว่าจะเป็นเกินกึ่งหนึ่ง, สองในสาม หรือสามใน

สี่ แล้วแต่กรณีๆไป เช่น ในการเปิดเวทีประชาคมเพื่อคัดเลือกคณะกรรมการกองทุน ระเบียบๆ กำหนดให้ต้องมีหัวหน้าครัวเรือนหรือผู้แทนเข้าร่วมประชุมไม่น้อยกว่า 3 ใน 4 ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมดในหมู่บ้าน

รัฐ ฯ กำหนดระเบียบขั้นตอนการดำเนินงานอย่างกว้างๆ ไว้ และให้หมู่บ้าน/ชุมชนดำเนินการตั้งแต่การร่วมคิด ร่วมวางแผน และปฏิบัติโดยชุมชนเองในการบริหารจัดการกองทุน นี้ทั้งสองหมู่บ้านได้ดำเนินงานตามขั้นตอนเป็นไปตามระเบียบ/กรอบที่รัฐ ฯ กำหนด เป็นไปตามหลักประชาธิปไตยขั้นพื้นฐาน ที่ว่ากองทุนเป็นของประชาชน โดยประชาชนและเพื่อประชาชน เป็นการกระจายอำนาจในการใช้งบประมาณของรัฐฯให้แก่ประชาชนโดยตรง ไม่ต้องผ่านหน่วยงานต่างๆ อย่างที่เป็นมาในอดีต และเมื่อครบรอบปีในการบริหารจัดการกองทุน กรรมการก็ต้องจับฉลากออก กิ่งหนึ่ง เป็นการให้อำนาจกับสมาชิกในการคัดเลือกกรรมการ และระเบียบฯได้ป้องกันการผูกขาดอำนาจไว้ว่า กรรมการสามารถดำรงตำแหน่งได้ไม่ 2 วาระ ติดต่อกัน เพื่อเปิดโอกาสให้สมาชิกได้เข้ามาทำหน้าที่บริหารจัดการกองทุนฯ

5.6.5 การเชื่อมโยงกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างชุมชน ราชการเอกชนและประชาสังคม

กองทุนบ้านคลองมอญ อาศัยความเป็นชุมชนเมืองทำให้มีคณะกรรมการกองทุนและที่ปรึกษาซึ่งมีประสบการณ์และมีการศึกษาทั้งในและนอกระบบ ซึ่งเอื้อต่อการดำเนินงานกองทุน เช่น ประธานกองทุนเป็นนักธุรกิจและเจ้าของกิจการกว่าพันล้านบาท ทำให้มีมุมมองและหลักในการบริหารจัดการเงินในลักษณะเงินต่อเงิน หมายถึง ต้องก่อให้เกิดการหมุนเวียนเงินมากที่สุด เหนืออรรถกอบการศึกษาด้านบัญชีและทำงานด้านบัญชีมาโดยตลอด กองทุนจึงมีบัญชีที่เป็นระบบ สามารถตรวจสอบได้ เป็นต้นเมื่อมีกองทุนได้รับรางวัลชนะเลิศดีเด่นอันดับหนึ่ง ประจำปี 2545 ของจังหวัดสมุทรปราการ ทำให้มีกองทุนและหน่วยงานต่างๆ เข้ามาศึกษาดูงานและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประสบการณ์การทำงานของกองทุนในขณะเดียวกัน คณะกรรมการกองทุนได้รับเชิญให้ไปบรรยาย ตลอดจนการให้สัมภาษณ์ตามสถาบันหรือตามวิทยาลัยการปกครอง สถาบันราชภัฏธนบุรี สื่อต่างๆ เช่น วิทยุ หนังสือพิมพ์ และวารสาร ฯลฯ

ในขณะที่กองทุนบ้านระกาฯได้รับการคัดเลือกเป็นกองทุนดีเด่นรองชนะเลิศอันดับหนึ่ง ประจำปี 2545 ของจังหวัดสมุทรปราการ เป็นแหล่งศึกษาดูงานและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของกองทุนในอำเภอบางบ่อ และพื้นที่ใกล้เคียง การดำเนินงานในลักษณะดังกล่าวทำให้เกิดการเชื่อมโยงและพบปะพูดคุยกันระหว่างกองทุน ก่อให้เกิดเครือข่ายของกองทุน และนำมาซึ่งการจัดตั้งศูนย์ประสานเครือข่ายกองทุนอำเภอบางบ่อ ซึ่งเป็นองค์กรที่จัดตั้งขึ้นมาโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และสนับสนุนการดำเนินงานกองทุนทุกกองทุนในอำเภอบางบ่อ โดยมีตัวแทนคณะกรรมการกอง

ทุนแต่ละหมู่บ้านเป็นคณะกรรมการระดับตำบล และมีตัวแทนของแต่ละตำบลเป็นกรรมการของ
ศูนย์ประสานงานเครือข่ายกองทุนอำเภอบางป่อ

บทที่ 6

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่อง “การศึกษาเปรียบเทียบการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านหนึ่งล้านบาทระหว่างชุมชนเมืองและชุมชนชนบทในจังหวัดสมุทรปราการ” โดยใช้วิธีการศึกษาแบบการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบกระบวนการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านหนึ่งล้านบาทระหว่างหมู่บ้านที่มีลักษณะของชุมชนเป็นชุมชนเมืองกับกองทุนหมู่บ้านที่มีลักษณะชุมชนเป็นชุมชนชนบท และเพื่อศึกษารูปแบบการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้านที่มีผลการดำเนินงานดีเด่น

วิธีการศึกษาเป็นศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านทั้งสองแห่งซึ่งประกอบด้วยสมาชิกที่เป็นกรรมการ สมาชิกที่กู้เงินกองทุน และสมาชิกที่ไม่ได้กู้เงินกองทุนโดยใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participatory Observation) แล้วนำมาจัดระเบียบแยกประเภทข้อมูล (Data Classification) ตามกรอบแนวคิดและวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้แล้ววิเคราะห์เนื้อหาและใช้คำร้อยละในการวิเคราะห์นำเสนอข้อมูลโดยการบรรยายเชิงพรรณนา (Descriptive Approach) ตารางและแผนภาพ

กองทุนหมู่บ้านที่เป็นกรณีศึกษาได้แก่ กองทุนหมู่บ้านบ้านคลองมอญ หมู่ที่ 2 ตำบลในคลองบางปลากด อำเภอพระสมุทรเจดีย์ และกองทุนหมู่บ้านบ้านระกาศ หมู่ที่ 4 ตำบลบ้านระกาศ อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ

6.1 สรุป

จากการศึกษาพบว่า กองทุนหมู่บ้านบ้านคลองมอญและกองทุนหมู่บ้านบ้านระกาศ ซึ่งได้รางวัลกองทุนดีเด่นของจังหวัดสมุทรปราการ มีลำดับขั้นตอนการดำเนินการที่คล้ายกันตามระเบียบของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ หากแต่มีวิธีการบริหารจัดการต่างกัน

ตารางที่ 17 แสดงสถานการณ์ปัจจุบันของกองทุนบ้านคลองมอญและกองทุนบ้านระภาค

	กองทุนหมู่บ้านบ้านคลองมอญ	กองทุนหมู่บ้านบ้านระภาค
ก่อตั้ง	วันที่ 6 กรกฎาคม 2544	วันที่ 20 มิถุนายน 2544
สมาชิกปัจจุบัน	469 คน	227 คน
เงินกองทุนหมู่บ้าน	1,775,000 บาท	1,155,800 บาท
เงินหุ้น	61,700 บาท	
เงินสัจจะ	473,200 บาท	165,300 บาท
สมาชิกกู้ยืมเงินจำนวน	227 คน	154 คน
จำนวนเงินหมุนเวียน	3,692,000 บาท	1,155,800 บาท
กิจกรรม	การออม การให้สินเชื่อ	การออม การให้สินเชื่อ

ผลการศึกษาเปรียบเทียบการดำเนินงานของทั้งสองกลุ่ม มีความเหมือนและความแตกต่างกัน ดังนี้

1) เรื่องที่เหมือนกัน คือ

ก. หลักการและขั้นตอนในการดำเนินงานกองทุนใน 9 ขั้นตอนได้แก่

1. การจัดเวทีประชาคมหมู่บ้าน
2. การคัดเลือกคณะกรรมการกองทุน
3. การปรับปรุงระเบียบข้อบังคับ
4. การพิจารณาเงินกู้
5. การนำเงินไปใช้ตามโครงการ
6. การจัดทำระบบบัญชี
7. การติดตามผล
8. การชำระคืน
9. การประเมินผล

เป็นไปตามระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติว่าด้วยการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ฉบับที่ 1 แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 3 พ.ศ. 2544 และฉบับที่ 4 พ.ศ. 2545

ข. ความตั้งใจและความเสียหายของประธานกรรมการกองทุนหมู่บ้านทั้งสองแห่ง จากการศึกษาพบว่าผู้นำได้แก่ผู้ดำรงตำแหน่งเป็นประธานของทั้งสองหมู่บ้านได้รับการยอมรับ

ศรัทธาและเชื่อถือจากกรรมการและสมาชิกกองทุนของแต่ละหมู่บ้านทำให้สามารถนำพากรรมการดำเนินงานบรรลุตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของแต่ละกองทุน ก่อให้เกิดความพึงพอใจต่อสมาชิกและทำให้ประชาชนในหมู่บ้านสนใจการสมัครเป็นสมาชิกกองทุนเพิ่มขึ้น ดังนี้

กองทุนบ้านคลองมอญ แรกตั้งวันที่ 6 กรกฎาคม 2544 มีสมาชิก 184 คน ปัจจุบัน 28 กุมภาพันธ์ 2546 มีสมาชิก 469 คน มีสมาชิกเพิ่มขึ้นร้อยละ 255 ของสมาชิกแรกตั้งกองทุน

กองทุนบ้านระกาศ แรกตั้งวันที่ 20 มิถุนายน 2544 มีสมาชิก 122 คน ปัจจุบันวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2546 มีสมาชิก 227 คน มีสมาชิกเพิ่มขึ้นร้อยละ 186 ของสมาชิกแรกตั้งกองทุน

2) เรื่องที่แตกต่างกัน คือ

การบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านบ้านคลองมอญ หมู่ที่ 2 ตำบลในคลองบางปลากด อำเภอพระสมุทรเจดีย์มีลักษณะของชุมชนเป็นชุมชนเมืองใช้หลักการบริหารจัดการกองทุนในเชิงธุรกิจแบบแสวงหากำไรสูงสุดหรือสร้างความมั่งคั่งให้องค์กร ในรูปแบบการดำเนินงานของธนาคารโดยยึดหลักการระดมทุนของสมาชิกสมทบเข้ากับเงินกองทุนหมู่บ้าน แล้วปล่อยให้สมาชิกกู้ยืมโดยเน้นการหมุนเวียนของเงินให้ได้มากที่สุด ส่วนกำไรที่เกิดจากดอกเบี้ยเงินกู้ดังกล่าววนกลับมาเป็นดอกเบี้ยเงินออมของสมาชิกและเป็นค่าดำเนินงานกองทุน ในขณะที่กองทุนหมู่บ้านบ้านระกาศ หมู่ที่ 4 อำเภอบางบ่อซึ่งมีลักษณะของชุมชนเป็นชุมชนชนบทใช้หลักการบริหารจัดการเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้ฐานล่างของสังคมในรูปแบบการดำเนินงานอิงหลักสหกรณ์ คือ การอาศัยความร่วมมือร่วมใจของชุมชนร่วมกันคิดร่วมกันตัดสินใจ ร่วมกันทำและร่วมกันรับผิดชอบ การปล่อยเงินกู้ตั้งอยู่บนหลักแห่งความเมตตาช่วยเหลือกัน ใครคิดโกงก็จะได้รับการลงโทษด้านจิตใจ ไม่มีใครคบค้าด้วยมีแต่คนตำหนิ ซึ่งการให้ทุนให้โทษในการดำเนินงานกำหนดด้วยระบบการตรวจสอบโดยสังคม (Social Sanction)

6.2 อภิปรายผลการศึกษา

จากการศึกษาเปรียบเทียบการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านหนึ่งล้านบาทระหว่างชุมชนเมืองและชุมชนชนบทในจังหวัดสมุทรปราการพบว่า

6.2.1 ประเพณีทางศาสนาพุทธ ยังสามารถเป็นเงื่อนไขในการรวมกลุ่มคนในชุมชนได้ในระดับหนึ่งเห็นได้จากที่บ้านคลองมอญอาศัยเงื่อนไขจัดเวทีประชาคมครั้งที่ 2 ที่วัดใหญ่ในวันออกพรรษา เนื่องจากมองว่าในวันดังกล่าวต้องมีประชาชนจำนวนมากเข้าร่วมทำบุญตักบาตร ซึ่ง

ผลออกมาเป็นที่น่าพอใจเพราะมีหัวหน้าครัวเรือนหรือตัวแทนเข้าร่วมประชาคมเกินกว่าเกณฑ์ที่ระเบียบกำหนดทำให้จัดตั้งกองทุนและคัดเลือกคณะกรรมการกองทุนได้

6.2.2 ช่องทางการสื่อสารกันระหว่างชุมชนเมืองกับชุมชนชนบทมีความแตกต่างกัน เนื่องจากคนในชุมชนเมืองมีความสัมพันธ์กันแบบเป็นทางการ คือ ต้องมีธุระเท่านั้นจึงจะพูดคุยกัน ทำให้คนไม่ค่อยจะรู้จักกัน การบอกกล่าวเรื่องใดๆต้องอาศัยวิธีเข้าถึงผู้รับข่าวสารแบบประชิดตัว เช่นการส่งจดหมายเชิญประชุมทางไปรษณีย์ถึงหัวหน้าครัวเรือนทุกหลังในหมู่บ้านเพื่อเชิญเข้าร่วมเวทีประชาคมในครั้งที่สองของบ้านคลองมอญและการใช้โฆษณาประชาสัมพันธ์ทางรถกระจายเสียง การประชาสัมพันธ์เรื่องกองทุนในวัดหรือตามงานต่างๆ เป็นการส่งข่าวซ้ำๆเพื่อให้ถึงผู้รับข่าวสาร ในขณะที่ชุมชนชนบทผู้คนส่วนใหญ่รู้จักกันมีความสัมพันธ์กันแบบไม่เป็นทางการ มีโอกาสทำกิจกรรมร่วมกันหรือมีความเกี่ยวพันเป็นญาติพี่น้องกัน ดังนั้นเมื่อมีข่าวสารอะไรก็จะส่งถึงกันแบบปากต่อปากทำให้การแพร่กระจายของข่าวสารเป็นไปรอบทิศทางอย่างรวดเร็ว ในการเปิดเวทีประชาคมเพื่อจัดตั้งและเลือกคณะกรรมการกองทุนของบ้านระกาศเค่เพียงออกเสียงตามสายในวันที่จะดำเนินการก็เพียงพอที่จะทำให้มีจำนวนผู้เข้าร่วมประชุมเป็นไปตามระเบียบกำหนด

6.2.3 ในหมู่บ้านที่มีลักษณะเป็นชุมชนเมืองที่อยู่อาศัยจะมีฐานะแตกต่างกันมากการรับรู้เรื่องกองทุนหมู่บ้านส่วนใหญ่เข้าใจว่า การสมัครเป็นสมาชิกกองทุนเพื่อต้องการกู้เงินกองทุนจึงไม่ได้รับความสนใจจากคนในชุมชนที่มีลักษณะเป็นชุมชนเมืองเท่าที่ควร แต่กองทุนบ้านคลองมอญประกาศจ่ายผลประโยชน์ คือดอกเบี้ยเงินฝากร้อยละ 7 เพื่อจูงใจให้คนมีฐานะในชุมชนสนใจสมัครเป็นสมาชิกกองทุนและฝากเงินเพื่อรับผลประโยชน์จากดอกเบี้ยร้อยละ 7 ซึ่งสูงกว่าธนาคารพาณิชย์ทั่วไป เป็นแผนการดำเนินงานที่ได้ผลเพราะสามารถระดมเงินออมจากในคนในชุมชนเข้าสมทบกับเงินกองทุนหนึ่งล้านบาทได้ ทำให้ในช่วงเวลาเพียง 1 ปี 7 เดือน หลังจากได้รับเงินจัดสรรจากรัฐบาลมาหนึ่งล้านบาท ณ ปัจจุบัน (28 กุมภาพันธ์ 2546) กองทุนบ้านคลองมอญมีหมุนเวียนให้สมาชิกกู้ยืมจำนวน 227 ราย เป็นเงิน 3,692,000 บาท

6.2.4 กองทุนหมู่บ้านที่ศึกษาทั้งสองกองทุน ไม่ได้ใช้ระบบนำเงินเข้าบัญชีธนาคารตามระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านชุมชนเมืองแห่งชาติ เนื่องจากคณะกรรมการเห็นว่าเป็นการยุ่งยาก เสียเวลาและสิ้นเปลืองค่าใช้จ่าย เมื่อได้รับเงินชำระหนี้คืนหรือได้รับเงินออมไม่ว่าจะเป็นเงินตั้งจะหรือเงินหุ้นก็จะปล่อยเงินดังกล่าวให้สมาชิกกู้ยืมตามมติของคณะกรรมการกองทุน แต่ก็ไม่

เคยมีปัญหาเรื่องการเงินแต่อย่างใด เนื่องจากกองทุนจัดวางระบบบัญชี ระบบตรวจสอบไว้อย่างรัดกุมก็เปรียบกับความสำเร็จของคณะกรรมการ

6.2.5 การกลัวเสียหายทำให้คนมารวมกันได้ เห็นได้จากบ้านคลองมอญซึ่งมีลักษณะเป็นชุมชนเมือง เมื่อไม่สามารถจัดเวทีประชาคมได้ในครั้งแรก แต่ก็ได้ประชาสัมพันธ์เพื่อแจ้งให้คนเข้าร่วมเวทีประชาคมในครั้งที่ 2 ซึ่งโฆษกของงานก็จับจุดของความเป็นตัวตนของคนในหมู่บ้าน เรียกร้องให้คนเข้าร่วมเวทีประชาคมโดยอ้างถึงความอับอายหากหมู่บ้านอื่นจัดตั้งกองทุนได้แต่บ้านคลองมอญจัดตั้งไม่ได้เพราะคนไม่มาร่วมเวทีประชาคมจะทำให้หมู่บ้านอื่นเห็นว่าบ้านคลองมอญขาดความสามัคคี

6.2.6 กองทุนบ้านคลองมอญกำหนดให้กรรมการซึ่งกระจายอยู่ตามชุมชนต่างๆ มีอักษรประจำตัว เพื่อสร้างเครือข่ายของกรรมการกับสมาชิก โดยสมาชิกจะแจ้งว่าตนสนิทกับกรรมการคนใด กองทุนก็จะนำอักษรตัวหน้าของกรรมการท่านนั้นมาเป็นอักษรหน้าหมายเลขสมาชิกที่อ้าง ซึ่งทำให้กองทุนสะดวกในการติดต่อตรวจสอบและให้การสนับสนุนสมาชิกได้ง่าย และสะดวกขึ้น อีกทั้งคณะกรรมการที่ได้รับความไว้วางใจให้มีอักษรนำหน้าสมาชิกก็จะติดตามดูแลตรวจสอบสมาชิกอย่างทั่วถึงในการประชุมคณะกรรมการแต่ละครั้ง หากสมาชิกกลุ่มใดของกรรมการเกิดปัญหา กรรมการก็จะรายงานข้อเท็จจริงกับกลุ่ม เพื่อช่วยกันวิเคราะห์และแก้ไขปัญหา ทำให้กองทุนมีข้อมูลข่าวสาร และทราบถึงความเคลื่อนไหวความเป็นไปของสมาชิกถึงแม้จะเป็นชุมชนที่มีลักษณะเป็นเมืองก็ตาม

6.2.7 จากการศึกษาพบว่า ก่อนที่จะมีกองทุนหมู่บ้าน มีประชาชนทั้งสองหมู่บ้านกู้เงินนอกระบบ ซึ่งมีอัตราดอกเบี้ยสูงมาก บางส่วนคิดดอกเบี้ยต่อวัน ต่อเดือน ต่อสัปดาห์ ตั้งแต่ร้อยละ 5- 30 โดยเฉพาะกองทุนคลองมอญ มีโตะเงินกู้นอกระบบตั้งอยู่ริมถนนหรือมีป้ายโฆษณาตามที่ต่างๆ ไม่น้อยกว่า 10 ราย ต่อมาเมื่อเกิดกองทุนหมู่บ้าน ซึ่งให้สมาชิกกู้เงินได้โดยคิดอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ร้อยละ 15 ต่อปี ประชาชนหันมาเป็นผู้กู้เงินกองทุน ทำให้โตะเงินกู้นอกระบบมีบทบาทน้อยลงอย่างชัดเจน

6.3 ข้อเสนอแนะในการศึกษา

6.3.1 ข้อเสนอแนะจากผลการศึกษา

6.3.1.1 การส่งชำระเงินกู้พร้อมดอกเบี้ยคืนเป็นงวดจากกำหนดสัญญา กู้ยืมเงินภายใน 1 ปี ทำให้ผู้กู้มีโอกาสส่งใช้คืนเงินกู้ครบตามจำนวนเป็นไปตามกำหนดในสัญญา เนื่องจากยอดเงินที่ผ่อนชำระไม่สูงมาก

6.3.1.2 การต้องส่งชำระคืนเงินต้นพร้อมดอกเบี้ยเป็นรายงวดจากกำหนดสัญญา กู้ยืมเงินภายใน 1 ปี ไม่ควรแบ่งงวดการชำระเป็น 12 งวด เนื่องจากส่วนใหญ่ในช่วง 3 เดือนแรกผู้กู้เงินกองทุนต้องนำเงินไปลงทุนตามโครงการบางครั้งยังไม่มีผลกำไรจากการประกอบการจึงเป็นการสร้างภาระที่ต้องชำระหนี้กองทุนให้กับผู้กู้

6.3.1.3 อาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพที่มีผลกำไรจากการประกอบอาชีพค่อนข้างต่ำแต่พบว่าสมาชิกกองทุนส่วนใหญ่กู้ยืมเงินกองทุนไปลงทุนในอาชีพเกษตรกรรมซึ่งมีแนวโน้มที่จะกลายเป็นหนี้สูญ

6.3.2 ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

6.3.2.1 นโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง เป็นนโยบายที่รัฐบาลมอบเงินกองทุนหนึ่งล้านบาทให้กับหมู่บ้านและชุมชนเมืองทั่วประเทศ ควรมีการศึกษาว่าการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านสำเร็จบรรลุตามวัตถุประสงค์และหลักการหรือปรัชญาของการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านหรือไม่อย่างไร

6.3.2.2 การประเมินผลงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง เชิงคุณภาพเป็นช่วงระยะเวลาเพื่อติดตามและให้การสนับสนุนกองทุนที่ยังต้องการความช่วยเหลือในด้านต่างๆ เพื่อให้การดำเนินงานกองทุนบรรลุผลตามวัตถุประสงค์และหลักการหรือปรัชญาของการดำเนินงานกองทุน

บรรณานุกรม

- กิ่งแก้ว อินหว่าง และวีรศักดิ์ อนันตมงคล. (2531). การประเมินผลความสัมฤทธิ์ของโครงการพัฒนาชนบท. กรุงเทพฯ. กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย.
- กรมการพัฒนาชุมชน. (2545). คู่มือการบริหารงานกองทุนหมู่บ้าน. กรุงเทพฯ. บริษัท ชันวาธุรกิจ จำกัด.
- กรรณิการ์ อักษรกุล. (2522). สังคมวิทยา. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- เกรียงศักดิ์ ชันชนา และพูนศักดิ์ แสงสันต์. (2524). การบริหารการเงินธุรกิจ. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ ดี แอนด์ เอส.
- กองวิจัยและประเมินผล กรมการพัฒนาชุมชน. (2528). ปัจจัยที่มีผลต่อความแตกต่างในความสำเร็จของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต. กรุงเทพฯ. กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย.
- _____ (2532). การประเมินความสัมฤทธิ์ผลโครงการยกระดับความเป็นอยู่ของสตรีในชนบท. กรุงเทพฯ. กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย.
- คณะอนุกรรมการประเมินผลการดำเนินงาน. (2538). โครงการแก้ไขปัญหาความยากจนกระทรวงมหาดไทย. กรุงเทพฯ.
- ชัชวรัตน์ ศรีแก้ว. (2545) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่เก้า พ.ศ. 2545– 2549 กรุงเทพฯ. บริษัท ธนรัชการพิมพ์ จำกัด.
- ชยาณี กัณฐวิจิตร. (2544). การประเมินนโยบายกองทุนฯ. วิทยานิพนธ์ปริญญาพัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต (พัฒนาสังคม), สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ชวินทร์ ลีนะบรรจง. (2539). วิหาสังคมกับเศรษฐกิจ. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: บริษัท โรงพิมพ์เดือนตุลา จำกัด.
- ชาติชาย ณ เชียงใหม่. (2543). การบริหารการพัฒนาชนบทเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน. กรุงเทพฯ. บริษัทเซนจูรี.
- ชาติรี เจริญศิริ. (2543). การจัดการกองทุนชุมชนในตำบลเมืองจั่ง กิ่งอำเภอภูเวียง จังหวัดน่าน. วิทยานิพนธ์ปริญญาพัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต (พัฒนาสังคม), สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

- ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ. (2542). ธุรกิจชุมชน เส้นทางที่เป็นไปได้. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนกองทุนวิจัย.
- เฉลย แสงอุตสาห์. (2544). การก่อเกิดการพัฒนาและนำไปปฏิบัติของนโยบายจัดตั้งกองทุนฯ. วิทยานิพนธ์ปริญญาพัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต (พัฒนาสังคม), สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- คารณี ถวิลพิพัฒน์กุล. (2541). กระบวนการเป็นเมืองกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในประเทศกำลังพัฒนา. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทักษิณ ชินวัตร. (2544). คำแถลงนโยบายต่อรัฐสภา เอกสารประกอบคำแถลงนโยบายของรัฐบาล พันตำรวจโท ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี วันจันทร์ที่ 26 กุมภาพันธ์ 2544. กรุงเทพฯ. เอกสารอัดสำเนา.
- ธงชัย สันติวงศ์. (2533). หลักการจัดการ. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: บริษัทสำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.
- . (2536). องค์การและการบริหาร. (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ: บริษัทสำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.
- ธงชัย สันติวงศ์ และชัยยศ สันติวงศ์. (2541). การเงินในธุรกิจ. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: บริษัทสำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.
- ศิริพร พงศ์ศรีโรจน์. (2540). องค์การและการจัดการ. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ. ห้างหุ้นส่วนจำกัดเทคนิค19.
- ประเวศ วะสี. (2542). ยุทธศาสตร์ชาติเพื่อความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ สังคม และศีลธรรม. (พิมพ์ครั้งที่ 2) กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน.
- . (2545). ยุทธศาสตร์ชาติเพื่อเอาชนะความยากจน. กรุงเทพฯ: สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนาและสำนักงานกองทุนเพื่อสังคม.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2543). เศรษฐศาสตร์แนวพุทธ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สุภาพใจ.
- พิทยา ว่องกุล. (2539). เศรษฐกิจธรรมและอธิปไตยชุมชนไทย. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์อมรินทร์วิชาการ.
- พิมลจรรยา นามวัฒน์. (2543). เอกสารการสอนชุดวิชาของค์การและการจัดการนทบุรี. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาภิราช.
- รัชนีกร เศรษฐโช. (2528). สังคมวิทยาชนบท. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.
- วิรัช วิรัชนิการวรรณ. (2532). หลักการพัฒนาชุมชน การพัฒนาชุมชนประยุกต์. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.

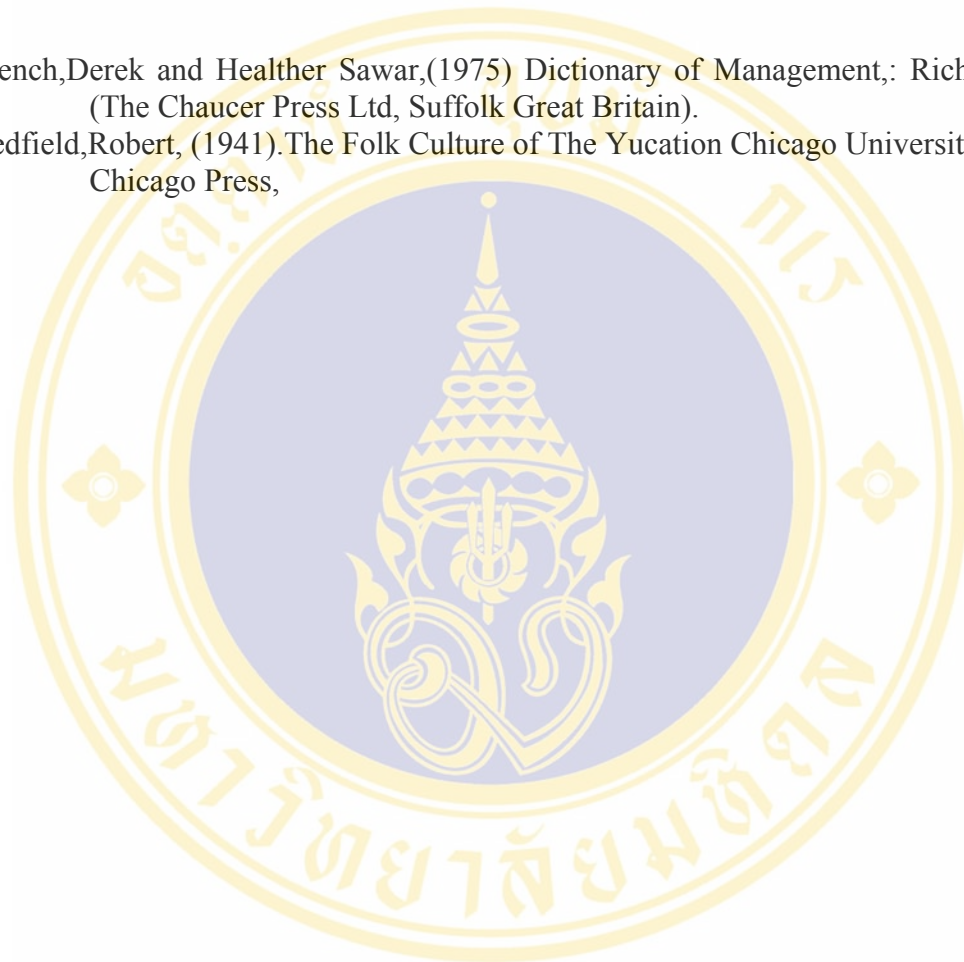
- วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน. (2531). การพัฒนาชนบทไทย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- นิสารัตน์ ศิลปะเดชและคณะ. (2545). รายงานการวิจัยเชิงปฏิบัติการติดตามส่งเสริมการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านในจังหวัดสมุทรปราการ. กรุงเทพฯ:
- สนธยา พลศรี. (2533). ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ: โอ เอส พรินติ้งเฮาส์.
- สะอาด กำใจ. (2544). ปัจจัยเงื่อนไขที่มีผลต่อการพัฒนากลุ่มออมทรัพย์. กรุงเทพฯ.
- สุคนธ์ จตุชัย. (2536). ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการบริหารงานของกรรมการกลุ่มออมทรัพย์.
วิทยานิพนธ์ปริญญาพัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต (พัฒนาสังคม), สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- สุนี ประจวบเหมาะ. (2539). การวางแผนทางกลยุทธ์ทางการเงินเพื่อการเจริญเติบโต. กรุงเทพฯ: คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุมลมาลย์ เตียวโป้. (2545). ความรู้ความเข้าใจของประชาชนที่มีต่อนโยบายกองทุนฯ. วิทยานิพนธ์ปริญญาพัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต (พัฒนาสังคม), สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ. (2544). คู่มือการดำเนินงานสำหรับคณะกรรมการสนับสนุนและติดตามการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านระดับจังหวัดและอำเภอ เพื่อเตรียมการจัดตั้งและดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา.
- _____. (2546). 1ปี นโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัดโรงพิมพ์ชวนพิมพ์.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2539). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่แปด พ.ศ. 2540 – 2544. กรุงเทพฯ. เมื่อดทราฟพรินต์.
- _____. (2545). ผลิตภัณฑ์ภาคและจังหวัดปี 2543. กรุงเทพฯ: สำนักบัญชีประชาชาติ.
- สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดสมุทรปราการ. (2545). ผลการดำเนินงานพัฒนาชุมชนจังหวัดสมุทรปราการประจำปีงบประมาณ 2545. อัดสำเนา.
- _____. (2546). ผลการดำเนินงานพัฒนาชุมชนจังหวัดสมุทรปราการประจำปีงบประมาณ 2546. อัดสำเนา.
- สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ. ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วย คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) (ฉบับที่ 3) (ฉบับที่ 4) พ.ศ.2544 และระเบียบคณะ

กรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ.2544 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2544 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2545.

อานันท์ กาญจนพันธ์. (2542). มติชุมชน. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).

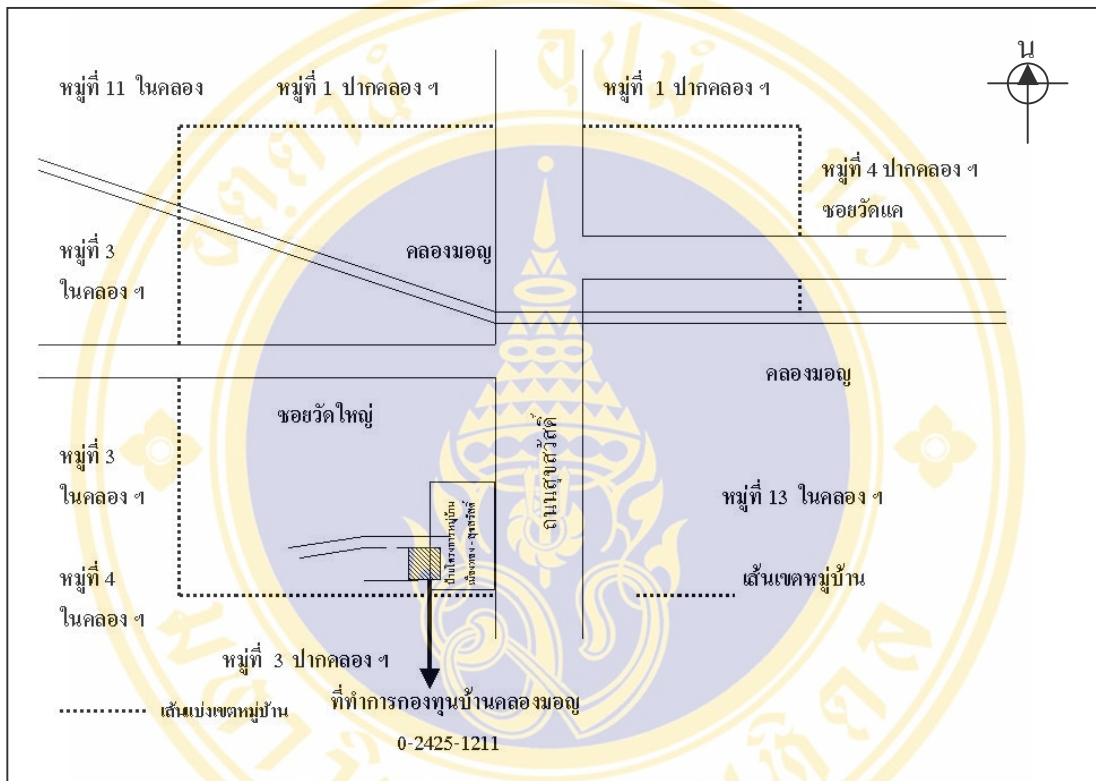
French,Derek and Healthier Sawar,(1975) Dictionary of Management,: Richard Clay (The Chaucer Press Ltd, Suffolk Great Britain).

Redfield,Robert, (1941).The Folk Culture of The Yucation Chicago University of Chicago Press,

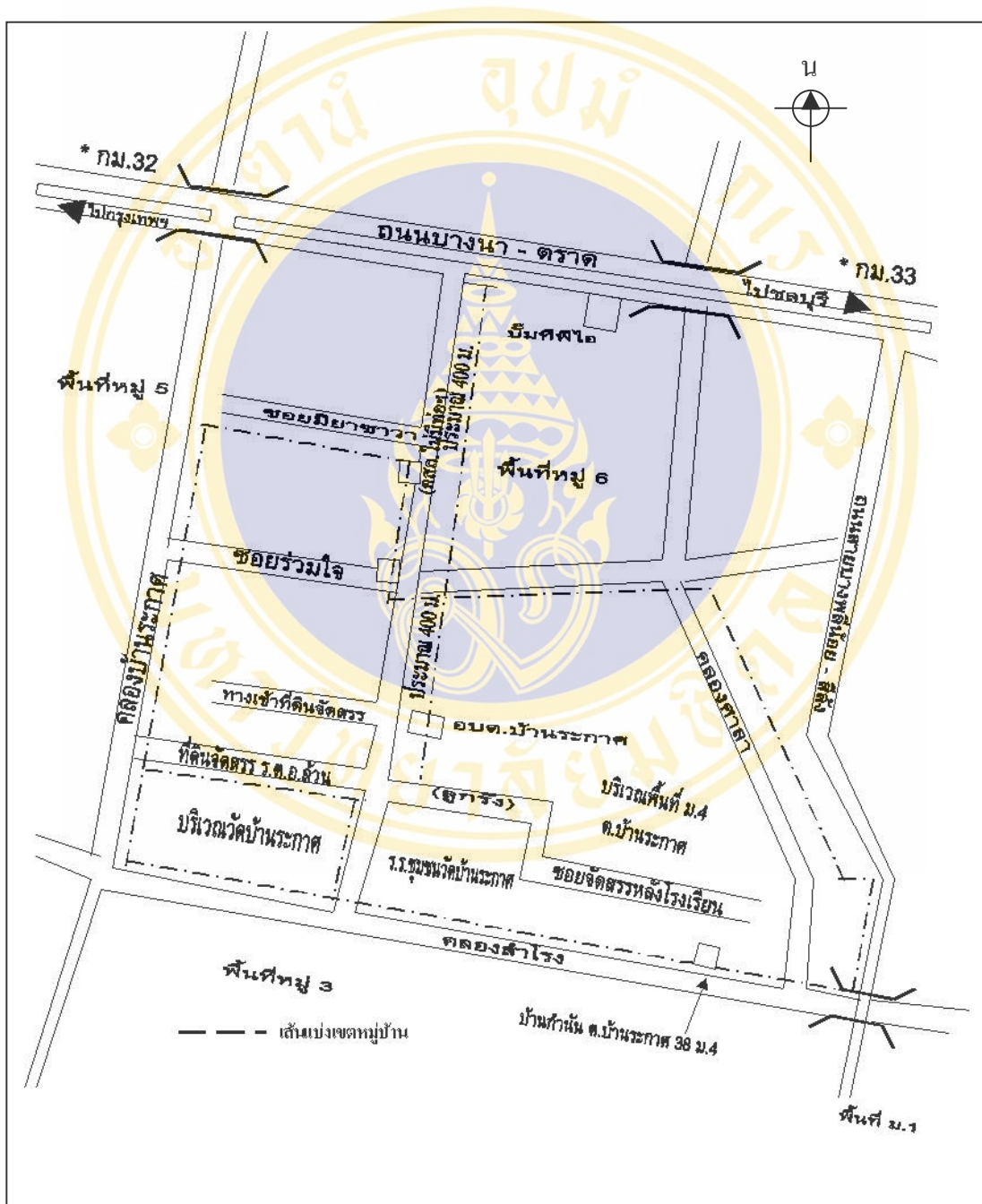

แผนที่บ้านคลองมอญ
หมู่ที่ 2 ต.ในคลองบางปลากด อ.พระสมุทรเจดีย์ (โดยสังเขป)

แผนที่บ้านระกาศ
หมู่ที่ 4 ต.บ้านระกาศ อ.บางบ่อ

ประวัติผู้ศึกษา

ชื่อ	สิรินี ยมนา
วัน เดือน ปี เกิด	วันที่ 24 ตุลาคม 2506
ประวัติการศึกษา	มหาวิทยาลัยรามคำแหง, พ.ศ. 2525-2529 นิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหิดล, พ.ศ. 2541-2546 ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
ที่อยู่	156 ถนนเขาวราช ตำบลตลาดใหญ่ อำเภอเมืองภูเก็ต จังหวัดภูเก็ต 83000
สถานที่ทำงาน	มิถุนายน 2544 - ปัจจุบัน สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดสมุทรปราการ 19 ถนนศรีสมุทร ซอย 1 ตำบลปากน้ำ อำเภอเมืองสมุทรปราการ จังหวัดสมุทรปราการ 10270 โทรศัพท์ 0-2395-4968 ตำแหน่ง : นักพัฒนาชุมชน 5 ปฏิบัติหน้าที่นักวิชาการพัฒนาชุมชน 5 ฝ่ายแผนงานและโครงการ

EXECUTIVE SUMMARY

The village and urban community Fund, or sometimes so-called “One million Baht Fund” is a national policy of government by Prime Minister Taksin Chinawatr. This policy effected from the 8th National Social and Economic Plan, which was stressed on human development, and from the 9th National Social and Economic Plan, which emphasize on strong community and human. The Fund has been injected to community to be community-own money support new occupation and financial circulation in community. And also community has to management that amount of money by themselves.

In 2002, Samut Prakarn province created the “Good performance village and community Fund competition”, the result was Ban Klong Mon Fund won the first prize and Ban Ra Kad Fund got second prize. The interest point is Ban Klong Mon is the urban community while Ban Ra Kad is the rural one. That means both of urban and rural community can have good performance even has different characteristic and management technique.

The study of “The comparison of One million Baht Fund operations between urban and rural community in Samut prakarn : a case study of Ban Klong Mon and Ban Ra Kad Fund” aims to study operational system between urban and rural community. And also study the management of Awarded villages.

An idea of urban and rural community effects as the environment for funds operation. Moreover, a purpose of funds such as wealth maximization and strengthening community also play important role in management styles. These two paradigms are the framework for this study analysis.

This study uses the qualitative research methodology. In process of Data collecting, documentary research, structured interview, in - depth interview and participatory observation methods are applied. We also use the non purposive sampling to find out the sample groups from 2 types of member are; borrower and non borrower. We use the data classification and content analysis and comparison analysis. Then we present the result of study in terms of description, table, and chart.

From the study, Klong Mon is the 1st award village Fund, Klong Mon is urban community having 469 members, money in circulation approximately 3,692,000 Baht. Ban Ra Kad is rural community having 227 members, money in circulation approximately 1,155,800 Baht.

To consider in the operation, the study found that both Ban Klong Mon and Ban Ra Kad village funds have operated since 2001 and had the same pattern of operation according to The National Village and Community Funds Committee Rules Vol.1,2,3 (2001) and Vol. 4 (2002). The general operation includes forum setting,

Committee selection, rules improvement, loans consideration, loan implementation, operation inspection, loan repayment, and operation evaluation.

To consider in management principle, the study found that Klong Mon Village Fund run by urban community. This village has lots of people, most has secondary relationship, they don't know each other privately and had nothings to do together. We can see from this fund failed in first meeting. By regulation, there has to have participant 75% of the whole household. In Ban Klong Mon case, there are 843 households but on the first meeting there were only 82 household representatives.

In the second meeting, on 6 June 2001, and 489 household representatives they were success in fund establishment.

Since fund was established, under the good education and experience committee, the committee designed the purpose on loan promoting and designed business management approach. Moreover, this fund was designed to distribute one million baht to member to borrow and create a strategy to grow their funds by raising money from member through saving and stock holding. First the people came to be member because they hoped to borrow money. Next, the committee had the public relation plan to promote and inform the people in village that this fund is the community own fund. Everyone can be owner by being member and the committee is just the management team elected by members. The annual saving interest rate is 7% while general bank rate only 2% lead to a lot of saving from member. Then the committee gave loan rate at 15% annual by 1.25% monthly. The rules and regulation is quite strict. If member didn't payback the loan on due date, the committee will ask for repayment, and if member still not, the management team will sue to the court.

The difference between interest earned from borrower and paid to depositors and shareholders are the profit of Fund, divided into 1. management costs by committee 2.member welfare 3.security fund 4.dividend 5.allocated money 6. committee compensation 7.scholarship and business beginning fund.

Ban Ra Kad Village is a representative of rural community. Most of member has primary relationship. There were activities that people work together before one million Baht fund. Therefore, they established fund within one time, and elected the ex-banker to be president. The president or Head of committee was been banker for 19 years but he and committee purpose that the fund will run for the poor. That means even fund operation seek for benefits from interest difference, but not seek for wealth maximization. The target of Ban Ra Kad Fund is the poor who don't have initiative money. The fund committee believes that if the poor have the first money they can work and improve their economic status. This idea corresponds to strengthen community. The idea of giving loan, the poor first. They give money to make loan in the lower interest rate, the interest will be divide into dividend and community welfare. Fund will raise money from member by member have to deposit 50 Baht per month. If member don't repay back, the committee don't have letter to follow. But the committee will visit by themselves to cheer and give them advice. The committee has policy to return net profit 50% to the fund.

Ban Ra Kad Village Fund is created in rural community, emphasize on philanthropy, helping each other and service distribution, and stress on social based, informal operation 1.management costs 2.member welfares 3.Fund compounding 4. dividend

We can conclude that Ban Klong Mon has the concept of wealth maximization and have formal operation. The Ban Ra Kad committee manages fund with social value and emphasize on philanthropy, helping each other and service distribution, and stress on social based, informal operation

